

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ – ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ



ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΜΣ: «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**«Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ
ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η
ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;»**

Επιμέλεια: Αγγελική Ευσταθοπούλου (Α.Μ.: 281)

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτρης Ξενάκης

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
-----------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ & Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

1.1 Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΣΗΜΕΡΑ.....	11
1.2 Η ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ.....	12
1.3 ΤΟ ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ.....	17
1.4 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΗΣ & ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ.....	19
1.4.1. Η ΕΥΡΩΠΗ.....	19
• Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ.....	20
• Η ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ.....	22
1.5 Η ΑΜΕΡΙΚΗ.....	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΑ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΗΓΩΝ

2.1 ΜΟΗΑΜΕΔ ΜΟΡΣΙ.....	38
2.2 Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΑΒΔΕΛ ΦΑΤΑΗ ΑΛ ΣΙΣΙ.....	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

3.1. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ.....	49
3.2 Η ΒΙΑ ΩΣ «ΚΟΙΝΟΣ ΠΑΡΟΝΟΜΑΣΤΗΣ» ΤΩΝ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ.....	53
3.3 Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΙΣΛΑΜ.....	55
3.4 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΙΣΙ.....	60

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ – ΣΥΡΙΑ

4.1. Η ΝΕΑ ΠΗΓΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΖΟΗΡ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ.....	68
---	----

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

4.2. DESERTEC: ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.....	73
• ΟΙ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ & Η ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ.....	75
4.3 Η ΣΥΡΙΑ ΚΑΙ Η ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ.....	77
4.4 ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	
• Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΡΑΝ.....	81
• Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ.....	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΕΡΕΥΝΑ	
5.1 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	89
• ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΟ 2011 ΚΙ ΕΠΕΙΤΑ.....	91
5.2 Η ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ.....	94
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....	104
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	107
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ.....	108

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Η *Αραβική Άνοιξη*, όπως αποκαλέστηκαν τα αιματηρά γεγονότα σε πολλές αραβικές χώρες, δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη την Αίγυπτο, τη σπουδαιότερη, ίσως, χώρα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, το σταυροδρόμι του πολιτισμού και της οικονομίας της περιοχής. Τα γεγονότα που ξεκίνησαν στα τέλη του 2010 από την Τυνησία και εξακολούθησαν σε πολλά αραβικά κράτη καθ' όλη τη διάρκεια του 2011, αλλά και πολύ αργότερα όπως στη Συρία, έφεραν πολλές ανακατατάξεις στις εν λόγω χώρες, χωρίς ωστόσο να αφήσουν ανεπηρέαστες και τις υπόλοιπες ηπείρους με έμφαση την Ευρώπη και την Αμερική.

Κι αυτό συνέβη διότι αφενός η Ευρώπη και κυρίως το Νότιο τμήμα της συνορεύει με την περιοχή κι αφετέρου η Αμερική υπήρξε ανέκαθεν στενός εταίρος με τις περισσότερες από τις χώρες της *Αραβικής Άνοιξης*. Ιδιαίτερα η Αίγυπτος - την πορεία και την εξέλιξη της οποίας θα παρουσιάσουμε σε αυτό το πόνημα - ήταν σύμμαχος με τις ΗΠΑ και ακολουθούσε ήδη από πολύ παλιά φιλοδυτική κατεύθυνση και πολιτική.

Η Αίγυπτος και ο λαός της επηρεασμένος όπως φάνηκε από τα γεγονότα της Τυνησίας, αισθάνθηκε έτοιμος για αλλαγή. Ο θάνατος του Τυνήσιου μικροεμπόρου έθιξε ζητήματα οικονομικά, αλλά κυρίως κοινωνικοπολιτικά για τις περισσότερες από τις αραβικές χώρες, οι οποίες διοικούνταν από πολυετείς αυταρχικές κυβερνήσεις.

Οι κοινωνίες των περισσότερων κρατών μαστίζονταν από υψηλά ποσοστά φτώχειας και ανεργίας, ενώ δεν ήταν λίγα τα περιστατικά καταστολής θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τα αιτήματα της *Αραβικής Άνοιξης* στην Αίγυπτο ενέπνεαν αναμφισβήτητα, έναν αέρα αισιοδοξίας, κυρίως από το γεγονός ότι ιδρυτές αυτών των κινήματων φάνηκαν να είναι νέα παιδιά από την πρωτεύουσα που ως σύνθημά τους είχαν την πτώση του καθεστώτος Μουμπάρακ. Γεγονός που συμβόλιζε την πτώση όλων των κοινωνικο-οικονομικών και πολιτικών συγκυριών που δυσκόλευαν την ανάπτυξη της χώρας και των κατοίκων της.

Η αυξανόμενη διαμαρτυρία του εργατικού κινήματος στη χώρα, οι διαδηλώσεις υπέρ της δημοκρατίας και οι καμπάνιες μέσω διαδικτύου κατά της βιαιότητας της αστυνομίας επί καθεστώτος Mubarak ήταν καθημερινότητα στη χώρα. Η επανάσταση του Ιανουαρίου έφερε στο προσκήνιο αυτούς τους τομείς διαμαρτυρίας και δημιουργήθηκε το ενωτικό σύνθημα της πλατείας Ταχρίρ για «Απελευθέρωση». Απελευθέρωση από την πολιτική στασιμότητα και ανάγκη για νέες μορφές ηγεσίας και οργάνωσης της χώρας.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Το αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η δημιουργία στο κέντρο της Αιγυπτιακής πρωτεύουσας, αλλά και σε ολόκληρη τη χώρα, σχηματισμών από «λαϊκές επιτροπές» (popular committees¹) οι οποίες θα συμπλήρωναν το κενό ασφαλείας που δημιουργήθηκε με την κατάρρευση των εν λόγω δυνάμεων. Παρατηρείται την περίοδο εκείνη ένα έντονο συναίσθημα συνεργασίας και ανοχής με ομάδες από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και θρησκείες να ενώνονται με κοινό στόχο την ανατροπή φαινομένων χάους και αναρχίας.²

Υπήρξε ανοχή και συνεργασία μεταξύ των Μουσουλμάνων και των Χριστιανών αποδεικνύοντας ακόμη μια φορά την κουλτούρα του λαού που έχει μάθει να ζει και να συμπορεύεται ειρηνικά με το διαφορετικό ήδη από πολύ παλιά. Σημαντικός ήταν και ο ρόλος των κοινωνικών δικτύων σε αυτή την προσπάθεια, με το Facebook να παίζει το ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στις ταξικές διαφορές και να γίνεται το μέσον από όπου ανακοινώνονταν τα σημεία των διαδηλώσεων και τα χρονοδιαγράμματα. Δυστυχώς όμως, ήταν ένα φαινόμενο που έληξε γρήγορα, αφού το καθεστώς έθεσε σε απαγόρευση τη χρήση των κοινωνικών δικτύων και διεκόπησαν οι τηλεπικοινωνίες.

Η ελπίδα όμως, κι αυτό το αίσθημα συνοχής γρήγορα αμαυρώθηκε. Στην κεντρική πλατεία των γεγονότων, στη πλατεία Ταχρίρ άρχισαν να γίνονται έκτροπα με στόχο κυρίως τις γυναίκες. Γρήγορα επανήλθε στο προσκήνιο ο θρησκευτικός φανατισμός και η βία και η αστυνομία επανήλθε στο ρόλο της για την καταστολή της βίας με βία! Παρόλα αυτά οι εκδηλώσεις οργής στο κατεστημένο καθεστώς και η ανάγκη αλλαγής δεν έλειψε και γι αυτό οι κινητοποιήσεις συνεχίστηκαν σε όλα τα μήκη και πλάτη της χώρας με το σύνθημα της Ταχρίρ να παραμένει ισχυρό.

Αυτή η επανάσταση φαίνεται να έχει κοσμικό χαρακτήρα, αφού εξ αρχής οι παράγοντες της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, η Κοπτική Εκκλησία, το Μουσουλμανικό Ίδρυμα Al-Azhar είχαν εκφράσει την αντίθεσή τους στο κύμα των διαδηλώσεων. Αυτό βέβαια δεν αναιρούσε την παρουσία μεμονωμένων ατόμων από τους παραπάνω χώρους στους δρόμους της χώρας να διαδηλώνουν ενάντια στο καθεστώς. Σιγά – σιγά ωστόσο η Μουσουλμανική Αδελφότητα εισχώρησε στο

¹ Ewan Stein, *Revolutionary Egypt: Promises and Perils*, (Ιούνιος 2014) στο http://eprints.lse.ac.uk/43461/1/After%20the%20Arab%20Spring_revolutionary%20Egypt%28Isero%29.pdf ανάκτηση 21/1/2015

² Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ομάδες προστασίας κατοικιών. Σε αυτές ιδιοκτήτες διαμερισμάτων – ανεξαρτήτου κοινωνικού ή οικονομικού επιπέδου - που ανήκαν σε οικοδομικά συγκροτήματα, έφτιαχναν οργανογράμματα βάρδιας δύο ή περισσότερων ατόμων για τη φύλαξη των κτιρίων. Αυτό, διότι στο πρώτο κύμα ξεσηκωμού το 2011 υπήρξε ραγδαία αύξηση εγκληματικών ενεργειών με τις κλοπές σε σπίτια και καταστήματα να είναι στατιστικά πρώτες.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

κίνημα και βρίσκονταν στις επάλξεις την Παρασκευή 28 Ιανουαρίου, στην «Ημέρα της Οργής».

Ο ρόλος του στρατού σε όλο αυτό το κύμα αναβρασμού και εναντίωσης στο κατεστημένο πατριαρχικό καθεστώς ήταν καθοριστικός. Με αφετηρία την πάντα κοντινή σχέση του στρατού με τον αιγυπτιακό στρατό, οι εξελίξεις ήταν θετικές. Ο εξεγερμένος λαός θεώρησε σύμμαχό του το στρατό και γρήγορα ανέβηκαν συνθήματα στους δρόμους της Ταχρίρ ότι ο λαός πηγαίνει «χέρι – χέρι» με το στρατό. Οι διαδηλωτές διαχώρισαν την υπουργική ηγεσία της οικογένειας Mubarak από την ηγεσία του στρατού, γεγονός που διευκόλυνε ακόμα περισσότερο τα πράγματα.

Από τη μεριά του ο στρατός κέρδιζε έδαφος με τις δηλώσεις Mubarak και γίνονταν όλο και πιο δημοφιλής στην επανάσταση. Για τη στρατιωτική ηγεσία σημασία είχαν οι οικονομικές τους υποθέσεις και τα προνόμιά τους που φαίνονταν να θίγονται με τις ιδιωτικοποιήσεις της κυβέρνησης Mubarak και του διαδόχου του Γκαμάλ.

Πολύ αργότερα, στις πρώτες εκλογές που έγιναν στη χώρα μετά από πολλά χρόνια, το αίτημα εκδημοκρατισμού φαίνεται να «παγώνει» με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα να νομιμοποιείται πολιτικά και τη χώρα να βρίσκεται διχασμένη ως προς το ζήτημα.

Οι υποστηρικτές του νέου προέδρου Μόρσι αναφέρονται στη νομιμότητα της νίκης του μέσω των εκλογών. Από την άλλη πλευρά, οι αντίπαλοί του έκαναν λόγο για ανομία, για κίνδυνο σημαντικών κρατικών θεσμών, όπως το στρατό και τη δικαιοσύνη. Τα αποτελέσματα αυτής της σύγκρουσης ήρθαν το Ιούλιο του 2013 οπότε γίνεται το αμφιλεγόμενο στρατιωτικό πραξικόπημα και η Αίγυπτος περνάει σε μια δεύτερη φάση ξεσηκωμού και αναταραχών.

Τα προβλήματα εξακολουθούν να πληθαίνουν για τη χώρα, τόσο στο εσωτερικό της όσο και στον τομέα των διεθνών σχέσεων. Η λήξη με αυτό το βίαιο τρόπο της ισλαμικής φωνής της χώρας έρχεται σε αντιδιαστολή με το δημοκρατικό ζητούμενο και μπορεί να έχει τις αντίθετες συνέπειες για τη χώρα. Αυτό μπορεί να σχετίζεται με την ανάγκη επίτευξης των ισλαμικών απαιτήσεων εκτός της εκλογικής διαδικασίας και με πλάγιους τρόπους, κάτι που θα οδηγούσε σε πλήρη αποσταθεροποίηση της Αιγύπτου.

Ωστόσο, μετά τις εκλογές του 2014 που το κοσμικό – όπως φαίνεται – καθεστώς του Φατάχ Αλ Σίσι κερδίζει, κάτι φαίνεται να αλλάζει στη χώρα. Η ισλαμική απειλή στο εσωτερικό της χώρας χάνει τη δύναμή της – ιδιαίτερα με τα ισχυρά μέτρα καταστολής που επέβαλε η νέα κυβέρνηση, παρόλο που οι εξωτερικοί κίνδυνοι είναι ακόμα εμφανείς.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Για όλους τους παραπάνω λόγους θεωρούμε πως η μελέτη της Αιγύπτου ως περίπτωση χώρας της λεγόμενης *Αραβικής Άνοιξης* είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και μοναδική. Η Αίγυπτος αποτελεί το κατεξοχήν παράδειγμα για την εξέλιξη του φαινομένου *Αραβική Άνοιξη* και για τη μελέτη των ευρύτερων δυναμικών του. Επιπλέον, η γειτνίασή της με τον Ευρωπαϊκό Νότο είναι εξίσου σημαντική και άξια ανάλυσης. Σε μια Ευρώπη που βιώνει τις δικές της περιπέτειες, κυρίως οικονομικές, η πιο εξειδικευμένη ανάλυση και γνώση για τις χώρες της Μέσης Ανατολής, του Μαγρέμπ και της Ανατολικής Μεσογείου γενικότερα θεωρείται επιτακτική.

Στην εργασία αυτή επιχειρούμε να εξετάσουμε την Αίγυπτο από την αρχή του επαναστατικού κύματος που παρέσυρε τις περισσότερες Αραβικές χώρες, κυρίως της Βόρειας Αφρικής και ονομάστηκε *Αραβική Άνοιξη*. Επιχειρούμε να κατανοήσουμε ποιες ήταν οι επιδιώξεις όσων αναμείχθηκαν σε αυτό και αν τελικά επιτεύχθηκαν. Επιπλέον, αναζητούμε τις αιτίες που οδήγησαν τη χώρα – έστω και για ένα μικρό χρονικό διάστημα – στην ανάδειξη ισλαμικού καθεστώτος καθώς και τον τρόπο και τους λόγους της τελικής πτώσης του.

Τέλος, φτάνοντας στο σήμερα, θέλουμε να δούμε ποια είναι η εξέλιξη της Αιγύπτου στο εσωτερικό της. σε ποια φάση βρίσκεται η οικονομία της; Ποιες είναι οι σχέσεις της με τις γείτονες χώρες; Τίθενται ζητήματα ασφάλειας ή όχι; Είναι ο Αιγυπτιακός λαός θετικά ή αρνητικά διακεείμενος με τη νέα κυβέρνηση και ποιες είναι – εάν υπάρχουν – οι κοινωνικές δομές που αλλάζουν;

Το θέμα με το οποίο καταπιανόμαστε στο παρόν εγχείρημα είναι σύγχρονο και σε διαρκή εξέλιξη. Αυτό δημιούργησε κάποιες δυσκολίες ως προς την βιβλιογραφία. Τα περισσότερα εγχειρίδια που κυκλοφορούν στην Ελληνική και ξένη βιβλιογραφία έχουν γραφτεί μεταξύ του 2011 και 2012, γεγονός που τα καθιστά λιγότερο επικαιροποιημένα. Για το λόγο αυτό στηριχθήκαμε περισσότερο σε ξένη αρθρογραφία και σε Αιγυπτιακά μέσα ενημέρωσης για τη συλλογή και μετέπειτα την ανάλυση των πληροφοριών μας.

Επιπλέον, ακολουθήσαμε την ποιοτική μέθοδο ανάλυσης και συγκεκριμένα την επιτόπια έρευνα και τις συνεντεύξεις σε μια πιο ελεύθερη μορφή. Η ποιοτική μέθοδος ανάλυσης επιλέχθηκε διότι έπρεπε να διερευνήσουμε και να κατανοήσουμε σε βάθος τα κοινωνικά φαινόμενα έτσι όπως εξελίσσονται στην Αίγυπτο μετά τα τέλη του 2010. Η ποιοτική προσέγγιση άλλωστε, αποτελεί μια κατά βάση διερευνητική μέθοδο.

Μέσω της ποιοτικής έρευνας - χαρακτηριστικά της οποίας είναι η ανάλυση λόγου και κειμένων – συλλέξαμε τα δεδομένα τα οποία περιέγραψαν με σαφή τρόπο τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα. Ακόμα, αναδύθηκε ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται και αναλύει ο Αιγυπτιακός λαός και οι κάτοικοι της χώρας

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

γενικότερα βασικές έννοιες και γεγονότα τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Μέσω της διερεύνησης συλλέξαμε δεδομένα, τα οποία μέσω της ερμηνείας και της ανάλυσης τα μετατρέψαμε σε πληροφορίες. Αυτές λοιπόν, τις συγκεκριμένες πληροφορίες, στοχεύουμε σταδιακά και συγκριτικά να αναγάγουμε σε γνώση.

Επιλέξαμε την επιτόπια παρατήρηση – ακολουθώντας μονοπάτια της Ανθρωπολογίας – ώστε να παρατηρήσουμε από κοντά την εξέλιξη του φαινομένου της *Αραβικής Άνοιξης* στην Αίγυπτο. Λόγω των συνεχών και χρονικά μακρών ταξιδιών της γράφουσας στην χώρα ήδη πριν το 2011, η κάθε λεπτομέρεια και διαφορά σε συμπεριφορές και καταστάσεις θεωρήθηκε εξαιρετικά χρήσιμη για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Η έρευνά μας διεξήχθη μεταξύ αρχών Μαρτίου έως τέλος Μαΐου του 2015. Η βάση μας ήταν η Αλεξάνδρεια και έγιναν πολλές επισκέψεις στην πρωτεύουσα, το Κάιρο, αλλά και επισκέψεις σε άλλες πόλεις τουριστικές και μη. Οι διαφορές που παρατηρήσαμε σε διάστημα ενός και μόνον χρόνου ήταν πράγματι πολλές. Η σύγκριση δε μεταξύ περιόδου Μόρσι και Σίσι εξαιρετικά εντυπωσιακές.

Σε δεύτερη φάση και για την καλύτερη κατανόηση και ανάλυση των όσων είδαμε και καταγράψαμε, ακολουθήσαμε και μια ακόμα μορφή της ποιοτικής έρευνας, την συνέντευξη. Στις συνεντεύξεις ακολουθήσαμε και τις δύο οδούς, δηλαδή είχαμε και δομημένες και μη δομημένες συνεντεύξεις. Αυτό εξαρτιόταν κατά περίπτωση και από τα άτομα που είχαμε τη δυνατότητα να μιλήσουμε.

Πριν το ταξίδι είχαμε δημιουργήσει μια φόρμα ερωτήσεων που παρατίθενται στο παράρτημα και αποτέλεσε το εργαλείο μας για τις συνεντεύξεις. Στις περισσότερες περιπτώσεις το ακολουθήσαμε επ' ακριβώς. Υπήρξαν ωστόσο, και κάποιες περιπτώσεις στις οποίες βρεθήκαμε με πολλά άτομα μαζί και δεν υπήρξε ο κατάλληλος χρόνος για κατ' ιδίαν συνέντευξη.

Σε αυτή την περίπτωση, αποφασίσαμε να κάνουμε μια συζήτηση, η οποία ήταν κατά μια έννοια πιο ελεύθερη, αλλά που η ελευθερία της αυτή σχετιζόταν άμεσα με το θέμα που ερευνούσαμε, αλλά και με τη δόμηση που είχαν οι ερωτήσεις. Αυτού του είδους την πρακτική ακολουθήσαμε συγκεκριμένα σε Πανεπιστήμια και ακαδημαϊκά ιδρύματα, όπου οι φοιτητές ήταν μαζεμένοι και στα πλαίσια της συζήτησης για το λόγο που βρισκόμασταν εκεί αναπτύχθηκε το ενδιαφέρον και ξεκίνησε η συζήτηση με βάση το πλαίσιο των ερωτήσεων που είχαμε δημιουργήσει.

Τέλος, σε ό, τι αφορά στη δομή της εργασίας κάναμε σε πρώτη φάση μια ανάλυση του φαινομένου της *Αραβικής Άνοιξης*. Παρακάτω, μιλήσαμε για την Αίγυπτο και το ρόλο των ξένων δυνάμεων – πώς διαμορφώθηκαν οι σχέσεις Ευρώπης – Αιγύπτου και ΗΠΑ – Αιγύπτου μέσα στο χρόνο. Απαραίτητη προϋπόθεση για να

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

κατανοήσουμε τη δράση των καθεστώτων Μόρσι και Σίσι είναι να αναλύσουμε τα προφίλ των δύο ηγετών. Προσπαθήσαμε σε επόμενο στάδιο λοιπόν, να αναφερθούμε στις δράσεις και τις πολιτικές επιδιώξεις του καθενός.

Συνεχίζοντας, εξετάζουμε τον τρόπο της πολιτικής μετάβασης της χώρας μετά την πτώση του Μουμπάρακ. Αποδεικνύεται η αδυναμία και αποτυχία της *Αραβικής Άνοιξης* για μια δημοκρατική μετάβαση της Αιγύπτου. Μερικά από τα χαρακτηριστικά της περιόδου είναι η έλλειψη ασφάλειας και η μεταβαλλόμενη ισορροπία δυνάμεων. Μέσα σε αυτό το κλίμα έχουμε και τη νίκη των Αδελφών Μουσουλμάνων και επιχειρούμε την ανάλυση των λόγων που οδήγησαν σε αυτό το αποτέλεσμα.

Ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που συναντάμε σε όλα ανεξαιρέτως τα καθεστώτα που εξετάζουμε είναι η βία ως «κοινός παρονομαστής». Οι λόγοι είναι ασαφής ωστόσο, εικάζουμε πως μπορεί να έχει να κάνει με την ανάγκη διατήρησης της ισχύος ή με τη χρήση βίας ως σημάδι περιχαράκωσης του μιλιταρισμού και του ολοκληρωτισμού.

Ωστόσο, η βία έχει κι ένα άλλο χαρακτηριστικό που είναι ουσιαστικά η σύγκρουση του πολιτικού – κοσμικού με το ριζοσπαστικό Ισλάμ. Ίσως εδώ καταδεικνύεται και η αλλοτρίωση της έννοιας της *Αραβικής Άνοιξης*. Διότι το βασικό της αίτημα για εκδημοκρατισμό, οδήγησε στις περισσότερες των χωρών που αναμείχθηκαν στο εν λόγω «κίνημα» σε εξισλαμισμό.

Σε ό, τι αφορά στην εσωτερική πολιτική και εξέλιξη της χώρας σήμερα, αναλύουμε παρακάτω διεξοδικά την οικονομική πορεία της χώρας μετά το 2013. Παρατηρούμε πως σε οικονομική βάση η Αίγυπτος βρίσκεται σε ανοδική πορεία με τις ξένες επενδύσεις σταδιακά να ανθίζουν και το χρέος επίσης σταδιακά, να μειώνεται. Δεν παύουν βέβαια, και οι εσωτερικές φωνές που κάνουν λόγο για τεράστιες αυξήσεις στα καύσιμα και σε κάποια είδη πρώτης ανάγκης.

Μην ξεχνάμε άλλωστε, πως η Αίγυπτος είναι μια τεράστια χώρα με πολύ μεγάλο πληθυσμό από τον οποίο ένα μεγάλο ποσοστό βρίσκεται κάτω από τα όρια της φτώχειας. Οπότε, οποιοδήποτε αλλαγή ή αύξηση σε κάποια είδη αποτελεί τεράστιο πλήγμα για μεγάλο τμήμα του πληθυσμού.

Ένα ακόμα τεράστιο ζήτημα που έχει ανακύψει πολύ πρόσφατα, μόλις το περασμένο καλοκαίρι έχει να κάνει με την ανακάλυψη μιας νέας πηγής φυσικού αερίου που ονομάζεται ZOHRA . Η ανακάλυψη έγινε από την ιταλική εταιρεία ενέργειας Eni και αλλάζει άρδην τα δεδομένα στον ενεργειακό χάρτη της Μεσογείου. Στο παρόν εγχείρημα έγινε προσπάθεια ανάδειξης των θετικών και των αρνητικών συνεπειών της εξέλιξης ταύτης. Επιπλέον, αναφερθήκαμε σε ακόμα

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ενεργειακό project που λαμβάνει χώρα στην Αίγυπτο με την βοήθεια της Γερμανικής Siemens και ονομάζεται Desertec.

Δεν θα μπορούσαμε επίσης, να μην κάνουμε λόγο για την Ισλαμική απειλή του ISIS, στα πλαίσια της ανάλυσης για την ασφάλεια τόσο της Αιγύπτου όσο και των γειτονικών της χωρών. Γίνεται ακόμα, μια αναφορά στις σχέσεις της Αιγύπτου και γενικότερα των Αραβικών χωρών με τη Συρία και το Ιράν.

Κλείνοντας, παρουσιάζεται εκτενέστερα η έρευνα που διεξήχθη στη χώρα την περασμένη Άνοιξη. Αναλύουμε το χρονικό της επιτόπιας έρευνας, καθώς και τις ομοιότητες αλλά κυρίως τις διαφορές που εντοπίσαμε στην Αίγυπτο του σήμερα αναφορικά με τα προηγούμενα έτη. Επιπλέον, αναφερόμαστε στους ανθρώπους που μας βοήθησαν για τη συλλογή των στοιχείων, αλλά και το κοινωνικό προφίλ που είχαν οι ερωτηθέντες των συνεντεύξεων. Τέλος, κάνουμε αναφορά στα ζητούμενα και τα δεδομένα μας και καταλήγουμε στην ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ & Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

1.1 Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

Τι συμβαίνει όμως στο ευρύτερο πεδίο της Μεσογείου σήμερα; Ποια είναι η κατάσταση που κυριαρχεί στην περιοχή; Αναμφισβήτητα, τα τελευταία χρόνια η Μεσόγειος είναι μια περιοχή που πλήττεται από αναταραχές και βιώνει δυσκολίες τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά και πολιτικά. Στη Νότια ακτή της Μεσογείου έχουμε τις αραβικές εξεγέρσεις που ξεκίνησαν από το τέλος του 2010 με αρχές του 2011 και ονομάστηκε *Αραβική Άνοιξη*. Πολλοί ήταν όσοι έβλεπαν θετικά τις εν λόγω εξεγέρσεις και η λέξη *άνοιξη* είχε μια αισιόδοξη προοπτική η οποία όμως διαψεύστηκε από τις εξελίξεις.

Τα χαρακτηριστικά λοιπόν, της Μέσης Ανατολής σήμερα είναι άκρως συνυφασμένα με λέξεις όπως σύγκρουση, αβεβαιότητα, ρευστότητα, αστάθεια, ακόμα και τάση αλλαγής συνόρων. Αυτά, σε συνδυασμό με την κοινωνικοοικονομική κατάσταση στις περισσότερες χώρες της ευρύτερης περιοχής και η έλλειψη ανάπτυξης εκφράζονται με μια συλλήβδην απόρριψη των δυτικών αξιών και προτύπων και οδηγούν στην άνοδο των ισλαμιστών. Οι συγκρούσεις είναι μακροχρόνιες ενδοκρατικές ή διακρατικές.

Ωστόσο, το βασικό πρόβλημα της περιοχής παραμένει μέχρι σήμερα το Παλαιστινιακό. Με τη μη επίλυση του συγκεκριμένου ζητήματος επέρχεται ως αποτέλεσμα ένας φαύλος κύκλος βίας και φανατισμού και η περιοχή παραμένει εστία αποσταθεροποίησης. Το επόμενο μεγάλο πρόβλημα της περιοχής είναι η συριακή κρίση και τα μεγάλα εσωτερικά προβλήματα της χώρας. Όπως αναφέρει σε ομιλία της η καθηγήτρια Βιβή Κεφαλά³ η κρίση μπορεί να οδηγήσει σε ζητήματα κατακερματισμού ταυτότητας όπως αυτή υπήρχε από την ανεξαρτησία το 1946 μέχρι σήμερα με αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση και μια τάση ανατροπής των συνόρων που μπορεί να οδηγήσει τη χώρα να επανέλθει στα κρατίδια που ήταν χωρισμένα επί Γαλλικής εντολής.

Αυτό σε συνδυασμό με την αντίστοιχη κατάσταση που επικρατεί στο Ιράκ δημιουργεί τεράστιες περιφερειακές συνέπειες – πέρα των υπολοίπων – για το τι σημαίνει αλλαγή συνόρων στο σύγχρονο διεθνές σύστημα δικαίου. Εάν το καθεστώς Άσαντ πέσει το θέμα που προκύπτει είναι το ποιος θα τον διαδεχτεί. Αυτό είναι δύσκολο τόσο να το προβλέψει κανείς, όσο και να συμβεί ως ομαλή εξέλιξη εφόσον ο λαός μετά από τόσο μίσος είναι διχασμένος και η όποια απόφαση

³ Η Βιβή Κεφαλά είναι καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Η ημερίδα είχε τίτλο «Εξελίξεις στον Ευρω-Μεσογειακό χώρο», 20/6/2013, περισσότερα στο www.blod.gr

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

φαντάζει επικίνδυνη. Το Ισραήλ από την άλλη πλευρά βρίσκεται επίσης σε σύγχυση και ανασφάλεια, εφόσον το μέχρι τώρα καθεστώς της ήταν προβλέψιμο και άρα πιο αντιμετωπίσιμο.

Σε συνέχεια των παραπάνω προστίθεται και το Ιράν, το οποίο αποτελεί σημαντικό περιφερειακό δρώντα και το οποίο βρίσκεται σε απομόνωση, με σημείο αιχμής για τη Δύση να είναι το πυρηνικό του πρόγραμμα. Για το Ισραήλ το Ιράν είναι υπαρξιακή απειλή με τις ΗΠΑ να προσπαθούν να πείσουν το Ισραήλ να μην πλήξει Ιρανικό έδαφος. Η Δύση εστιάζει στο πυρηνικό πρόγραμμα της χώρας, ενώ τέλος η Τουρκία διατηρεί μια αμφίροπη πολιτική, η οποία από τη μια διατηρεί σχέσεις με το Ιράν και από την άλλη διαθέτει βάσεις οπλικών συστημάτων οι οποίες στοχεύουν σ' αυτό.⁴

1.2 Η «ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ»

Οι εξεγέρσεις της λεγόμενης «Αραβικής Άνοιξης» με μια πρώτη ματιά θα λέγαμε πως αποτέλεσαν ένα πρώτο βήμα προς της εξέλιξη του εκδημοκρατισμού, της ελευθερίας και της ενίσχυσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε δεύτερη ανάλυση, εξετάζοντας κανείς τόσο μεμονωμένα την κάθε χώρα που συμμετείχε στο φαινόμενο «Αραβική Άνοιξη», αλλά και βλέποντας συλλογικά την επικρατούσα κατάσταση στις χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, κατανοεί πως τα πραγματικά αποτελέσματά της είναι από αμφιλεγόμενα μέχρι απογοητευτικά.

Οι περισσότερες χώρες με αποκορύφωμα τη Συρία βρέθηκαν έστω και προσωρινά σε απομόνωση από το περιφερειακό αλλά και το διεθνές περιβάλλον, γεγονός που τις οδήγησε σε βαθιά ανθρωπιστική κρίση. Σε χώρες όπως αυτή που εξετάζουμε ακόμα κι αν φαινομενικά τα αποτελέσματα δεν ήταν τόσο τραγικά σε διεθνές επίπεδο, παρόλα αυτά στο εσωτερικό της χώρας κυριαρχεί η αβεβαιότητα, οι συνεχείς συγκρούσεις, η πολιτική αστάθεια, η οικονομική εξαθλίωση και η κοινωνική αποσύνθεση.

Επιπλέον, υπάρχει φόβος πως εφόσον οι εσωτερικές αλλαγές στην Αίγυπτο μεταφραστούν σε αλλαγές και στην εξωτερική της πολιτική κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επηρεάσει την περιφερειακή ισορροπία ισχύος για τις επόμενες δεκαετίες.⁵ Αναμφισβήτητα τα παλαιότερα καθεστώτα τόσο στην Αίγυπτο, όσο και

⁴ Εργασία εξαμήνου Αγγελική Ευσταθοπούλου, «Από την ΕΜΣ στην ΥρΜ», Ιούνιος 2014, σελ. 6

⁵ Friedman G. (12/2012), *Egypt and the Strategic Balance*, Stratford, στο <https://www.stratfor.com/weekly/egypt-and-strategic-balance>, ανάκτηση 19/6/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

στην ευρύτερη περιοχή της Νότιας και της Ανατολικής Μεσογείου αποτελούσαν εγγυητές της σταθερότητας για την περιοχή. Ήταν ένα «τείχος» θα μπορούσαμε να πούμε, ενάντια στην ανάπτυξη και την επέκταση του ριζοσπαστικού Ισλάμ. Αλλά και για τη Δύση αποτελούσαν αξιόπιστους συμμάχους για τη διατήρηση της ειρήνης στην Μεσόγειο, αλλά και για τη διατήρηση ειρηνικών σχέσεων με το Ισραήλ.

Σε μια παγκοσμιοποιημένη κοινωνία όπως αυτή που ζούμε σήμερα προκύπτουν πολλά ερωτήματα για τις σχέσεις της Δύσης με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Αναμφισβήτητα, το σύστημα των διεθνών σχέσεων μεταβάλλεται ποικιλοτρόπως και με ραγδαίους ρυθμούς. Ουδόλως προσομοιάζει με όσα γνωρίζαμε μέχρι σήμερα. Η εθνική κυριαρχία τίθεται υπό μερική αμφισβήτηση με στόχο την ανάπτυξη αρχών που αφορούν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διεθνές επίπεδο, ενώ πολλοί Γενικοί Γραμματείς του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών έχουν εκφραστεί υπέρ της εγκατάλειψης της αρχής της μη επέμβασης.⁶

Σε ό τι αφορά στα λεγόμενα αδύναμα κράτη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου που εξετάζουμε, δεν πρέπει να ξεχνάμε πως τα περισσότερα υπήρξαν για πολλές δεκαετίες αποικίες ευρωπαϊκών κρατών, γεγονός που τα κάνει αδύναμα στο να ακολουθήσουν τις εξελικτικές διαδικασίες και να αποκληθούν μεταμοντέρνα. Τα κράτη αυτά δεν έχουν τη δυνατότητα να ακολουθήσουν με τις δικές τους δυνάμεις τις εξελίξεις στο διεθνές σύστημα. Χαρακτηρίζονται από έλλειψη εθνικής ενότητας, αδυναμία απόκτησης μιας ισχυρής οικονομίας, αναποτελεσματικούς θεσμούς.

Συνεπώς, στη σύγχρονη θεωρία των διεθνών σχέσεων επικρατεί η άποψη πως «οι παραδοσιακές παραδοχές για την κυριαρχία δεν ισχύουν για αυτά τα κράτη. Χρηζουν ιδιαίτερης, προνομιακής μεταχείρισης από τον ανεπτυγμένο κόσμο, για παράδειγμα μέσω αναπτυξιακής βοήθειας, (...) ενώ τα αδύναμα κράτη είναι συχνά ανίκανα να αποκαταστήσουν την εσωτερική τάξη».⁷ Ωστόσο, για την Αίγυπτο συγκεκριμένα οι παραπάνω διαπιστώσεις θα λέγαμε πως δεν ισχύουν απόλυτα, εφόσον η χώρα αποτελούσε ανέκαθεν έναν ισχυρό περιφερειακό δρώντα στη Μεσόγειο και τόσο η Ευρώπη όσο και η Αμερική αποτελούσαν και αποτελούν ουσιαστικούς συμμάχους της.

⁶ Robert Jackson – Georg Sorensen (Ιανουάριος 2006), *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων – Η Σύγχρονη Συζήτηση*, εκδ. GUTENBERG, σελ. 409

⁷ Robert Jackson – Georg Sorensen (Ιανουάριος 2006), *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων – Η Σύγχρονη Συζήτηση*, εκδ. GUTENBERG, σελ. 413

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Τι ήταν όμως, εντέλει αυτό που αποκαλούμε *Αραβική Άνοιξη* και ποια είναι η σημερινή κοινωνικοπολιτική και οικονομική κατάσταση των χωρών που συμμετείχαν σε αυτήν; Το τελικό αποτέλεσμα των εξεγέρσεων του Αραβικού κόσμου δε φαίνεται ακόμα ξεκάθαρα, ωστόσο οι όποιες αλλαγές συντελέστηκαν μέχρι σήμερα δεν είναι ικανές να αντιμετωπίσουν το κοινωνικοπολιτικό πρόβλημα, ιδίως στην Αίγυπτο που αποτελεί τη φυσική ηγέτιδα του αραβικού κόσμου.

Όπως τονίσαμε και παραπάνω, οι ανατροπές σημειώθηκαν σε προεδρευόμενα κοσμικά καθεστώτα και όχι στις μοναρχίες. Η αντίδραση των πληγέντων καθεστώτων κινήθηκε στα πλαίσια της ενσωμάτωσης στην Υεμένη και την Τυνησία, στην ωμή καταστολή στο Μπαχρέιν και σε εμφύλιες συγκρούσεις στη Λιβύη και τη Συρία. Το πολιτικό Ισλάμ από την άλλη, φαίνεται να έκανε τον κύκλο του από την πρώτη μέρα των εξεγέρσεων μέχρι σήμερα, ξεκινώντας από την αναμφισβήτητη

νίκη του (άνοδος των Αδελφών Μουσουλμάνων στην Αίγυπτο), μέχρι την πτώση.



Όμως και σε οικονομικό επίπεδο υπάρχει ανασφάλεια. Παρατηρείται επιδείνωση της οικονομίας κυρίως των μη πετρελαιοπαραγωγών αραβικών χωρών. Υπάρχει εμφανής διαφορά μεταξύ των πλούσιων και των φτωχότερων χωρών του αραβικού κόσμου, αφενός λόγω της αύξησης της τιμής του πετρελαίου στις αρχές του 2011 και αφετέρου λόγω της μείωσης των εσόδων στις μη «ενεργειακές» χώρες που είχαν, όμως, άνθιση στον

τουριστικό τομέα πριν τις επαναστάσεις.

Ωστόσο, θα ήταν λάθος να προβεί κανείς σε οριστικά συμπεράσματα για την οικονομία των χωρών αυτών τόσο σε πραγματικό χρόνο, όσο και μακροπρόθεσμα κι αυτό διότι οι χώρες που συμμετείχαν στην «Αραβική Άνοιξη», βρίσκονται σε κατάσταση πολιτικών αναταραχών, οικονομικής στασιμότητας ή και ύφεσης ενώ παράλληλα οι πολιτικές εξελίξεις είναι ακόμα απρόβλεπτες.

Παράλληλα, τα δομικά προβλήματα που χαρακτηρίζουν τις οικονομίες των χωρών αυτών είναι σημαντικά και σχετίζονται άμεσα με την οικονομική αστάθεια που παρουσιάζουν. Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν να κάνουν με την «έλλειψη επαρκών δημόσιων υποδομών, με τον ρυθμό αύξησης των γεννήσεων και των φαινομένων διαφθοράς και ασυδοσίας σε όλο το φάσμα της οικονομικής, πολιτικής και

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

κοινωνικής ζωής των χωρών αυτών. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με τις εξελίξεις που επέφεραν οι εξεγέρσεις επηρέασαν αρνητικά σε μεγάλο βαθμό τις οικονομίες των χωρών αυτών.»⁸

Πιο συγκεκριμένα για την Αίγυπτο, συμπεραίνουμε πως η οικονομική κρίση έχει τέσσερις βασικές παραμέτρους. Αυτές είναι: «η μεγάλη αύξηση στις τιμές των βασικών αγαθών, τα μεγάλα ελλείμματα του προϋπολογισμού, η μεγάλη οικονομική επιβράδυνση της ανάπτυξης που έχει ως συνέπεια την αύξηση της ανεργίας και μια μακροπρόθεσμη απειλή που προκύπτει από τη διαχείριση των αποθεμάτων νερού από το Νείλο.»⁹

Η αλληλεπίδραση της πολιτικής αστάθειας με τον οικονομικό μαρασμό της Αιγύπτου είναι αναμφισβήτητο γεγονός, το οποίο οδήγησε σε περιορισμό τόσο των ιδιωτικών, όσο και των δημόσιων επενδύσεων στην Αίγυπτο. Μείωση υπήρξε και στις άμεσες ξένες επενδύσεις λόγω τόσο του ασταθούς οικονομικού περιβάλλοντος της χώρας, όσο και λόγω της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη, η οποία έχει δημιουργήσει αρνητικές επιχειρηματικές και επενδυτικές συνθήκες.

Η μόνη μέθοδος που θα μπορούσε να ακολουθήσει η Αίγυπτος για να προωθήσει τις επενδύσεις και να βελτιώσει την οικονομική της κατάσταση, είναι να παρθούν διαρθρωτικά μέτρα. Κι αυτά θα πρέπει να βασιζονται «στην εκπαίδευση – ακόμα κι αν αυτό φαίνεται να έχει μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα – στην ενίσχυση των δημόσιων υποδομών μέσα από διεθνείς άμεσες επενδύσεις αλλά και στην ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας.»¹⁰

Επιπλέον, υπάρχει επιδείνωση της ενεργειακής ασφάλειας τόσο σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, όσο και σε παγκόσμιο με τις πιθανές επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομία να είναι αρκετές. Νέες απειλές και συμφέροντα αναδύονται στο προσκήνιο καθιστώντας τις παρεμβατικές εξωτερικές επεμβάσεις πολύ πιθανές

⁸ M. Khan, (29/03/2012), *Egypt's Broken Economy*, The Daily News Egypt, στο <http://www.dailynewsegypt.com/2012/03/29/egypts-broken-economy/>, ανάκτηση 2/10/2014

⁹ Κ. Τζαβάρια (3/2/2013), *Αίγυπτος: Η άνοιξη της εξέγερσης θα ανοίξει τις πόρτες του ΔΝΤ*», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στο <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=340926>, ανάκτηση 7/5/2014

¹⁰ Μ. Τσουρδιού, (1-2/2013), *Οι οικονομικές επιπτώσεις των εξεγέρσεων στην Αίγυπτο και την Τυνησία*», ΚΕ.Μ.ΜΕ.Π. στο http://kemmep.gr/images/Author_PDF/%CE%9F%CE%B9%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%80%CF%84%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%CF%84%CF%89%CE%BD%CE%B5%CE%BE%CE%B5%CE%B3%CE%AD%CF%81%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%91%CE%AF%CE%B3%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%A4%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%AF%CE%B1.pdf, ανάκτηση 2/10/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

για την αντιμετώπισή τους. Τέλος, υπάρχει αύξηση της ροής των μεταναστευτικών και προσφυγικών ρευμάτων τόσο στις πιο πλούσιες και ασφαλείς αραβικές χώρες, όσο και προς την Ευρώπη.¹¹

Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν στον Αραβικό κόσμο την τελευταία περίπου τριετία δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν αιφνιδιαστικές. Τα λαϊκά αιτήματα δεν εισακούστηκαν ποτέ, η διαφθορά κυριαρχούσε απροκάλυπτα τη στιγμή που τα ποσοστά της ανεργίας και της ανέχειας του απλού κόσμου αυξάνονταν κατακόρυφα. Αρκετές κινητοποιήσεις είχαν λάβει χώρα στην Αίγυπτο πριν τα γεγονότα του 2010.¹²

Σε οικονομικό επίπεδο, δε φαίνεται να υπήρξε κάποια ιδιαίτερη εξέλιξη. Αντίθετα η οικονομική απορρύθμιση οδήγησε σε σπασμωδικές κινήσεις τις ηγεσίες που ανησυχούσαν μήπως χάσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα. Συνεργασίες και επενδυτικές πρωτοβουλίες της πολιτικής ελίτ με το διεθνές κεφάλαιο και διαπλοκή είναι τα κύρια οικονομικά χαρακτηριστικά της περιόδου. Χαρακτηριστική είναι και η έκθεση της διεθνούς τράπεζας HSBC στην οποία αναφέρει πως η Αραβική Άνοιξη κόστισε στις χώρες της Μέσης Ανατολής 800 δισ. δολάρια.¹³

Σύμφωνα με τον Roger Hardy, ειδικό αναλυτή για τη Μέση Αναλυτή, αν ήθελε να κάνει κανείς απολογισμό των αραβικών εξεγέρσεων θα κατέληγε στα εξής συμπεράσματα: Αρχικά, η αλλαγή δεν θα μπορούσε να συντελεστεί εύκολα ή γρήγορα. Η Αραβική Άνοιξη είναι μια ολόκληρη διαδικασία στην οποία συμμετέχουν πολλές χώρες, οι ηγέτες των οποίων δεν ήταν διατεθειμένοι να αποχωρήσουν. Ο ρόλος της Δύσης, επίσης θα ήταν πάντα αμφιλεγόμενος, διότι βλέπουν με κάποια καχυποψία τα όποια δημοκρατικά κινήματα. Η κατάκτηση της δημοκρατίας, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αξιών αποτελεί μια επίπονη διαδικασία που θέλει χρόνο έως ότου κατασταλάξει.

Ένα άλλο συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε έχει να κάνει με την έλλειψη συγκεκριμένου σχεδίου ανάμεσα στις εξεγερμένες χώρες. Σαφώς η κάθε μία από

¹¹ Γιαννακόπουλος, Β. (2012), *Αραβική Άνοιξη, Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*, Λύχνος Printhouse, σελ. 313

¹² Περισσότερα στο Ράπτης, Κ. εφημερίδα «Κεφάλαιο» 13 Ιουλίου 2013

¹³ «Ο συνδυασμός της σοβαρής χειροτέρευσης της ρευστότητας που σημειώθηκε σ' αυτές τις χώρες και της υποχώρησης της κυβερνητικής αποτελεσματικότητας, καθώς και της έλλειψης ασφάλειας και τάξης έδρασαν αρνητικά στις κυβερνητικές της έλλειψης ασφάλειας και τάξης έδρασαν αρνητικά στις κυβερνητικές προσπάθειες για μείωση της ανεργίας και επαναλειτουργία των επιχειρήσεων σε προηγούμενα επίπεδα». Πηγή www.capital.gr

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

αυτές έχει διαφορετική ιδιοσυγκρασία, διαφορετικούς στόχους και επιταγές. Ωστόσο, η μετάβαση σε μια διαφορετικού τύπου διακυβέρνηση στην κάθε χώρα του καθεστώτος αποσύρεται, ενώ αντίθετα στην Αίγυπτο ο ρόλος του γίνεται ολοένα και πιο επεμβατικός. Από την άλλη στη Λιβύη και τη Συρία η μετάβαση αποδείχθηκε σχεδόν ακατόρθωτη διαδικασία που οδήγησε σε εμφύλιο πόλεμο, με τη Δύση να επεμβαίνει δραστικά στην πρώτη περίπτωση και να είναι πιο διστακτική στη δεύτερη.

Τέλος, ο σημαντικός παράγοντας της μετά των αραβικών εξεγέρσεων εποχής, οι ισλαμιστές, βρίσκονται σε σταυροδρόμι και φάνηκαν ανίκανοι να χειριστούν ορθά την όποια μορφή εξουσία απέκτησαν. Σήμερα βρίσκονται σε φάση άμυνας, δεν αισθάνονται ηττημένοι και βρίσκονται σε αναμονή για τις επερχόμενες εξελίξεις, εφόσον δεν κατάφεραν να διατηρήσουν την εξουσία. Αλλά και η δύναμη του λαού δεν αποτέλεσε ισχυρό παράγοντα για την επιδιωκόμενη αλλαγή.¹⁴

1.3 ΤΟ ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Από την άλλη πλευρά, την αδυναμία αλλαγής κοινωνικοπολιτικού τοπίου στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής φαίνεται να αποκαλύπτει μια νέα δύναμη με χαρακτηριστικά τρομοκρατικής οργάνωσης, που δεν είναι άλλη από τον ISIS, το Ισλαμικό Κράτος, τα σύνορα του οποίου συνεχώς διευρύνονται. Το ερώτημα που γεννάται είναι γιατί το Ισλαμικό Κράτος φαίνεται να μεταμορφώνεται επιτυχώς σε κράτος και γιατί επιτυγχάνει εκεί όπου η *Αραβική Άνοιξη* απέτυχε;

Το Ισλαμικό Κράτος σύμφωνα με την Loretta Napoleoni, συγγραφέα του βιβλίου «Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας» , αποτελεί ένα σύγχρονο φαινόμενο, το οποίο έχει αναγνωρίσει, έχει προσαρμοστεί και έχει αξιοποιήσει πλήρως την έλευση ενός νέου διεθνούς πολιτικού τοπίου. Επιπλέον, ακολουθώντας το δρόμο της νεωτερικότητας χρησιμοποιεί τη σύγχρονη τεχνολογία για να προσηλυτίσει, να στρατολογήσει και να συγκεντρώσει χρήματα. «Οι επιτυχίες της ψηφιακής του καμπάνιας όσον αφορά στην οικοδόμηση έθνους αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα της δύναμης της επικοινωνίας.

(...)

¹⁴ Περισσότερα στο <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-23266790> , Robert Hardy (11/7/2013), *Democracy or disorder? The four lessons of the Arab Spring*, ανάκτηση 19/2/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Η Ιρανική εξέγερση του 2009 τροφοδοτήθηκε από το Twitter. Το 2011 η Αραβική Άνοιξη χρησιμοποίησε το Facebook για να διαδώσει στον κόσμο τι συνέβαινε στο Κάιρο. (...) Ωστόσο κανένα από αυτά τα κινήματα δεν έχει προκαλέσει πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές του μεγέθους εκείνων που πέτυχε το Ισλαμικό Κράτος.»¹⁵

Παρατηρείται λοιπόν, μια γενικότερη μεταστροφή των ισορροπιών όπως τις γνωρίζαμε μέχρι σήμερα στον Αραβικό κόσμο που τον οδηγούν σε αυταρχικά μοντέλα τρομοκρατίας με μεγαλύτερη δυναμική κι από αυτή των παλαιότερων τρομοκρατικών οργανώσεων. Καταλήγει μάλιστα η Ναπολεονί πως με βάση τα νέα δεδομένα του Ισλαμικού Κράτους, ακόμα και τα μοντέλα εξωτερικής πολιτικής όπως τα γνωρίζουμε σήμερα έχουν καταστεί αναχρονιστικά.

Επιπροσθέτως, μια επεμβατική εξωτερική πολιτική δυτικού τύπου στη Συρία με εντολή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών βρίσκει εμπόδια εξαιτίας της άρνησης Κίνας και Ρωσίας. Αλλά ακόμα κι αν βρισκόταν ένας άλλος νομιμοποιημένος τρόπος επέμβασης, αυτός θα περιοριζόταν στο Ιράκ και σε εναέριους βομβαρδισμούς με την υποστήριξη ντόπιων στρατευμάτων. Ωστόσο, θεωρεί η συγγραφέας πως μια τέτοια προσέγγιση «είναι πιθανόν να ενθαρρύνει κι άλλες ομάδες να ακολουθήσουν το δρόμο του Ισλαμικού Κράτους και να χρησιμοποιήσουν τα όπλα και τα χρήματα των χρηματοδοτών τους για να χαράξουν τα δικά τους κράτη, με αποτέλεσμα την περαιτέρω αποσταθεροποίηση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.»¹⁶ Η μόνη λύση, σύμφωνα με την Ναπολεονί, όσο χρονοβόρα κι αν είναι, είναι η εκπαίδευση, η γνώση και η κατανόηση του μεταβαλλόμενου πολιτικού περιβάλλοντος

στο οποίο

ζούμε.



Πηγή : *The Economist*; press reports, στο <http://www.vox.com/a/maps-explain-the-middle-east>

¹⁵ Loretta Napoleoni, (New York, 2014), *Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας – Το Ισλαμικό Κράτος και οι Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή*, μτφ Σώτη Τριανταφύλλου, εκδ. ΠΑΤΑΚΗ, σελ. 168

¹⁶ Βλέπε παραπάνω, σελ. 166

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

1.4 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Αναλύοντας την Αίγυπτο μετά την πτώση του καθεστώτος Μουμπάρακ είναι πολύ σημαντικό να κάνουμε μια αναφορά στις σχέσεις της χώρας τόσο με τη Δύση, την Ευρώπη, αλλά και την Αμερική. Η Αίγυπτος αποτελούσε ανέκαθεν σημείο ενδιαφέροντος για την Ευρώπη. Κι αυτό λόγω τόσο της γειτνίασης, όσο και λόγω της εξελικτικής πορείας της Αιγύπτου σε όλους τους τομείς που μπορούσαν να επηρεάσουν τις σχέσεις των χωρών.

1.4.1 ΕΥΡΩΠΗ

Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο πέρασαν πολλά στάδια και φάσεις τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Βασικότερος στόχος της Ευρώπης ήταν η συνεργασία της με τις χώρες του Νότου σε θέματα που άπτονταν την δημοκρατία – και κυρίως ζητήματα δημοκρατικής μεταρρύθμισης – σε ζητήματα διαχείρισης της μετανάστευσης και καταπολέμησης της τρομοκρατίας.

Η μακρά περίοδος διακυβέρνησης Μουμπάρακ και οι φιλοδυτικές θέσεις του, βοήθησαν εν μέρει στη συνεργασία των δύο μερών. Την περίοδο εκείνη λοιπόν, προωθούνταν σε πολιτικό επίπεδο με τη βοήθεια διάφορων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, σχέσεις συνεργασίας κυρίως για την ανάπτυξη και αναβάθμιση του τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το πλαίσιο αυτό πολιτικής συνεργασίας των χωρών δημιουργήθηκε το 1995 και είχε την ονομασία «*Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση*» (EMP) και η Αίγυπτος αποτέλεσε ιδρυτικό μέλος της. Το μεγάλο άλμα προς την κατεύθυνση της εμβάθυνσης των σχέσεων της ΕΕ με τους νότιους γείτονές της έγινε με τη διάσκεψη της Βαρκελώνης της 27ης και 28ης Νοεμβρίου του 1995 όπου παρέστησαν οι δεκαπέντε υπουργοί εξωτερικών των κρατών μελών της ΕΕ και των δώδεκα τρίτων μεσογειακών χωρών (ΤΜΧ): Αλγερία, Κύπρος, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Λίβανος, Μάλτα, Μαρόκο, Συρία, Τυνησία, Τουρκία και Παλαιστινιακή Αρχή. Η Ένωση των Αραβικών κρατών και η Ένωση του Αραβικού Μαγρέμπ (UMA) είχαν προσκληθεί να παρακολουθήσουν τη διάσκεψη όπως και η Μαυριτανία (ως μέλος της UMA). Οι χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, η Αλβανία και η Λιβύη¹⁷ δεν συμμετείχαν.

¹⁷ Η Λιβύη από το 1999 έχει ρόλο παρατηρητή.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

➤ Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ

Η πρωτοβουλία της διάσκεψης της Βαρκελώνης για την Ευρω-Μεσογειακή συνεργασία στόχευε τρεις βασικούς άξονες - πυλώνες:

- Στη δημιουργία ενός χώρου ειρήνης και σταθερότητας μέσω πολιτικού διαλόγου,
- Στη δημιουργία ζώνης ευημερίας μέσω οικονομικής και χρηματοδοτικής συνεργασίας και καθιέρωση ζώνης ελεύθερου εμπορίου και τέλος,
- Στην προώθηση του πολιτισμικού και κοινωνικού διαλόγου, ο οποίος διεξάγεται και μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, αλλά και μέσω μη κυβερνητικών οργανώσεων.¹⁸

Ο πρώτος πυλώνας, αυτός της ειρήνης και της σταθερότητας είναι ο πιο σημαντικός στόχος της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας. Η επίτευξη της ασφάλειας και της πολιτικής σταθερότητας στην περιοχή αποτελούν μια *a priori* συνθήκη για να μπορέσουμε να μιλήσουμε για οικονομικές σχέσεις. Σε μια εμπόλεμη ζώνη μια συζήτηση για οικονομικές ή άλλου είδους συνδιαλλαγές θα ήταν αστεία. Στόχος εδώ λοιπόν, είναι η προώθηση της ειρήνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με βάση τη Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η «ενδυνάμωση του πολιτικού διαλόγου και η ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης και των δημοκρατικών θεσμών».¹⁹

Σε ό, τι αφορά στο δεύτερο πυλώνα, σκοπός ήταν η δημιουργία ενός υγιούς μακροοικονομικού περιβάλλοντος που θα βοηθούσε στην οικονομική ανάπτυξη. Για να συμβεί όμως, αυτό έπρεπε να «ενισχυθούν οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στις Τρίτες Μεσογειακές Χώρες και σταδιακά να υπάρξει μια Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών με την Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι το 2010».²⁰ Τέλος ο τρίτος πυλώνας αφορά στις «διαπολιτισμικές ανταλλαγές, στην εκπαίδευση και στην αντιμετώπιση προβλημάτων, όπως ο ισλαμικός φονταμενταλισμός και οι ανεξέλεγκτες μεταναστευτικές ροές από τη Μεσόγειο προς τις χώρες της ΕΕ».²¹

¹⁸ Θ. Χίου – Μανιατοπούλου, (Αθήνα 2005 |) *Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία, 10 χρόνια μετά*, εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, σελ.13

¹⁹ Έκθεση του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, *ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΜΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ*, στο www.sciencestage.com/uploads/text/qJw4oDes3VxlawbwdLgA.pdf

²⁰ Βλ. παρ.

²¹ Όπ. παρ.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Ο σημαντικότερος ωστόσο στόχος, εκείνος που αφορούσε στην ανάπτυξη του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας στα πολιτικά συστήματα των χωρών γρήγορα ξεχάστηκε. Το γεγονός αυτό ήταν αναμενόμενο να δημιουργήσει ανασφάλεια στους Ευρωπαίους Εταίρους, οι οποίοι διέβλεπαν την κατάρρευση της σταθερότητας στην περιοχή. Επιπλέον, τώρα περισσότερο από ποτέ, η ανάγκη για δημοκρατική μετάβαση έγινε η κατευθυντήρια αρχή της εταιρικής σχέσης – κυρίως λόγω του φόβου του πολιτικού Ισλάμ.

Σχεδόν μια δεκαετία αργότερα, το 2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε Πολιτική Γειτνίασης, η οποία σε συνδυασμό με την Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση, επέτρεψε τη διαφοροποίηση και τη διάκριση μεταξύ των διάφορων χωρών και προσπάθησε να στηρίξει τις πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Ωστόσο, αυτή η πρωτοβουλία επικρίθηκε έντονα από Αιγυπτιακή κυβέρνηση, η οποία αισθάνεται να απειλείται από την αντιπολίτευση της χώρας.²²

➤ Η ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Η έντονη κριτική από την Αιγυπτιακή κυβέρνηση και από άλλα μέλη της EMP έφερε τελικά, τη διάλυση της εταιρικής αυτής σχέσης. Τον Ιούλιο του 2008 έγινε Σύνοδος Κορυφής για τη Μεσόγειο στο Παρίσι. Από αυτήν προέκυψε η Ένωση για τη Μεσόγειο (UoM), η οποία επικυρώθηκε στη συνεδρίαση της Μασσαλίας των Ευρωμεσογειακών Υπουργών Εξωτερικών τον Νοέμβριο του ίδιου έτους. Η συνεργασία περιλαμβάνει όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (28) μετά τη διεύρυνση και τους 15 εταίρους από τις Τρίτες Μεσογειακές Χώρες και κάποιες χώρες της Μέσης Ανατολής.

Η πρωτοβουλία προέκυψε από τον τότε Γάλλο πρόεδρο Nicola Sarkozy, ο οποίος μαζί με τον Αιγύπτιο πρόεδρο Χόσνι Μουμπάρακ προέδρευε στην Ένωση για τη Μεσόγειο. Μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας και ως ότου να προκύψει η τελική μορφή, το εν λόγω σχέδιο βρήκε πολλές αντιδράσεις από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Γαλλία λόγω ιστορικών συγκυριών που την ήθελαν ήδη από την περίοδο της αποικιοκρατίας να έχει σημαντικό ρόλο και έντονη παρουσία στο Μεσογειακό χώρο, φαίνεται πως ήθελε να κυριαρχήσει και στην παρούσα δράση βρίσκοντας

²² Alvaro Vasconcelos, (Μάιος 2014), *The EU and Egypt: Repeating Past Mistakes?*, στο http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Vasconcelos%20Egypt%20May%202014%20-%20Formatted_0.pdf, ανάκτηση 29/8/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

όμως, απέναντί της τόσο ισχυρές Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γερμανία, όσο και της λιγότερο οικονομικά τουλάχιστον - ισχυρής Ισπανίας.

Η Γαλλία είχε αναμφισβήτητα μεγάλη επιρροή οικονομική και πολιτικο – στρατιωτική στην περιοχή και από παλιά έχει αναλάβει παρόμοιες δράσεις με στόχο την ενίσχυση της θέσης της στην ΕΕ ως περιφερειακός πόλος σταθερότητας.²³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πρωτοβουλία της σύστασης του Φόρουμ για τη Δυτική Μεσόγειο (πρωτοβουλία των 5+5), η οποία βρέθηκε σε διαφωνία με την ισπανο-ιταλική πρωτοβουλία για μια «διευρυμένη» Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στη Μεσόγειο. (Carle 1992:48)

Η Ένωση για τη Μεσόγειο έχει έξι βασικούς στόχους, οι οποίοι είναι περισσότερο οικονομικοί και αναπτυξιακοί. Στόχοι που η υλοποίησή τους θα βοηθήσει στις ευκολότερες εμπορικές σχέσεις, αλλά που θα έχουν και κοινωνικοπολιτικό βάθος. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών Bernard Kouchner στη Le Monde στις 10 Ιουλίου 2008: «Η Μεσόγειος βρίσκεται στην καρδιά όλων των μεγάλων προβληματικών του αιώνα μας. Η ανάπτυξη, η μετανάστευση, η ειρήνη, ο διάλογος μεταξύ πολιτισμών, η πρόσβαση στο νερό και την ενέργεια, το περιβάλλον, η κλιματική αλλαγή: είναι στο νότιο τμήμα της Ευρώπης εκεί που παίζεται το μέλλον μας».²⁴

Αναλυτικότερα, οι στόχοι όπως παρουσιάστηκαν στη διακήρυξη, την οποία υπόγραψαν 43 ηγέτες κρατών ήταν οι εξής:

1. Η απορρύπανση της Μεσογείου
2. Η καθιέρωση θαλάσσιων και οδικών κεντρικών οδών, με διασύνδεση των λιμένων ολόκληρης της Μεσογείου. Έμφαση δίνεται στη συνεργασία στο πεδίο της θαλάσσιας ασφάλειας και της ναυσιπλοΐας.
3. Πρωτοβουλίες πολιτικής προστασίας για την καταπολέμηση φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών.
4. Ένα «Μεσογειακό Σχέδιο Ηλιακής Ενέργειας».
5. Η ίδρυση ενός Ευρω-Μεσογειακού Πανεπιστημίου στη Σλοβενία και η ανάπτυξη δυνατοτήτων συνεργασίας σε προγράμματα (Tempus, Erasmus Mundus) και τέλος,
6. Η μεσογειακή πρωτοβουλία ανάπτυξης πολύ μικρών, μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Το τελικό «σχήμα» του νέου εγχειρήματος δόθηκε στη Σύνοδο των Υπουργών Εξωτερικών στη Μασσαλία. Η προεδρία ήταν κοινή μεταξύ Γαλλίας και Αλγερίας με

²³ Ξενάκης, Δ. (2009), *Στη Σκιά της Βαρκελώνης: Η «Ένωση για τη Μεσόγειο» και οι προοπτικές περιφερειακής οργάνωσης*, Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης, εκδ. ΣΙΔΕΡΗΣ, σελ. 142

²⁴ Εργασία εξαμήνου, Αγγελική Ευσταθοπούλου, «Από την ΕΜΣ στην ΥρΜ», Ιούνιος 2014, σελ. 23

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

τους τότε Υπουργούς Εξωτερικών των δύο χωρών Bernard Kouchner και Ahmed Aboul. Στην εν λόγω Σύνοδο αποφασίστηκε ο ρόλος και η λειτουργία της Γραμματείας της Ένωσης για τη Μεσόγειο και δόθηκε έμφαση στην ανάγκη για μια «πιο ισορροπημένη διαχείριση της συνεργασίας, ενισχύοντας το αίσθημα συγκυριότητας στους νότιους μεσογειακούς εταίρους.»²⁵

Πολύ σημαντική είναι και η απόφαση για συμμετοχή του Arab League σε όλα τα επίπεδα και τις συναντήσεις της Ένωσης. Η Γραμματεία της Ένωσης θα βρίσκεται στη Βαρκελώνη, με τον Γενικό Γραμματέα να προεδρεύει και με πέντε αντιπροέδρους από την Ελλάδα, την Ιταλία, τη Μάλτα, το Ισραήλ και την Παλαιστίνη.

Η θέση της Γαλλίας για ανάληψη σημαντικών ρόλων από τη Γραμματεία της Ένωσης και απόσπαση μέρους του ρόλου που μέχρι σήμερα κατείχε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει άμεση σχέση με την άποψή της για την ενίσχυση της «συγκυριότητας» στις ευρω-μεσογειακές σχέσεις. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως το ρόλο της Γραμματείας μοιράζονται πολλοί Άραβες εταίροι. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να ενισχυθεί το θεσμικό πλαίσιο συνεργασίας σημαντικά. Μόνο έτσι, η ΔτΒ θα μπορέσει να αποκτήσει την ποιότητα συστημικού πολυμερισμού που απαιτεί ο μεσογειακός Νότος, η οποία δεν θα αποσκοπεί στην «εξαγωγή» ενός αξιακού συστήματος ή προτύπου, αλλά σε μια αμοιβαία αποδεκτή δέσμη αρχών για έναν κοινό προορισμό.²⁶

Αξίζει σε αυτό το σημείο να τονίσουμε πως στόχος των μεσογειακών εταίρων δεν ήταν η μεταλλαγή της Διακήρυξη της Βαρκελώνης από ένα καθαρά ευρωπαϊκό όργανο, σε έναν οργανισμό ισότιμων μερών. Αυτό που επιζητούσαν ήταν η αποτελεσματικότερη συνεργασία τους κυρίως στον τομέα των χρηματοδοτήσεων.

Μια τέτοια άποψη και θέση εντούτοις εγείρει ερωτήματα ως προς την ανάγκη ή μη των μεσογειακών εταίρων για βαθύτερες αλλαγές και τομές στη συνεργασία τους με την Ευρώπη. Με δεδομένο το χάσμα και τις ανισότητες σε πολλούς τομείς – με κυρίαρχο αυτόν της οικονομίας – αναρωτιέται κανείς εάν τελικά υπάρχουν κοινά στόχοι μεταξύ των εταίρων και αν ναι, κατά πόσο γίνονται κοινά αντιληπτοί και από τις δύο μεριές.

Το παραπάνω συμπέρασμα σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η ανάγκη μεγιστοποίησης της διακυβερνητικής ικανότητας σκαλώνει και από τις δύο πλευρές,

²⁵ Δ. Ξενάκης, *Στη Σκιά της Βαρκελώνης: Η «Ένωση για τη Μεσόγειο» και οι προοπτικές περιφερειακής οργάνωσης*, Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης, σελ. 146

²⁶ Xenakis & Chrysochoou 2001, στο Δ. Ξενάκης, *Στη Σκιά της Βαρκελώνης: Η «Ένωση για τη Μεσόγειο» και οι προοπτικές περιφερειακής οργάνωσης*, Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης, σελ. 147

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

εγείρει πολλά ερωτηματικά ως προς την εξέλιξη πρωτοβουλιών όπως αυτής για την Ένωση για τη Μεσόγειο. Φαίνεται λοιπόν, πως δεν είναι ευδιάκριτη ακόμη η πρόσθετη αξία που έχει αυτή η νέα πρωτοβουλία. Χωρίς ένα κοινό σχέδιο και χωρίς ειλικρινή διάλογο και των δύο μερών και με δεδομένο ότι και η πρωτοβουλία Sarkozy στηρίζεται στη Διακήρυξη της Βαρκελώνης, δεν θα υπάρξει σοβαρό αποτέλεσμα. Αντίθετα μάλιστα, υπάρχει κίνδυνος κατάρρευσης των μέχρι πρότινος κεκτημένων από πλευράς συνεργασιών μεταξύ της Ευρώπης και των Μεσογειακών εταίρων.

Σε ό, τι αφορά στις σχέσεις της Ευρώπης με τις τρίτες Μεσογειακές χώρες μετά τα γεγονότα της *Αραβικής Άνοιξης*, φαίνεται πως αρχικά η Ευρώπη δέχτηκε με ενθουσιασμό τις εξελίξεις, θεωρώντας πως αυτές θα οδηγούσαν στον πολυπόθητο εκδημοκρατισμό των χωρών που συμμετείχαν στις επαναστατικές εκδηλώσεις. Δεν έλειψε ωστόσο και η έκπληξη από πλευράς Ευρώπης, η οποία αναγκάστηκε να επανεξετάσει τις πολιτικές θέσεις της και να ασχοληθεί και να κοινωνήσει με νέους πολιτικούς συντελεστές αρκετά άγνωστους σε αυτήν – ειδικά στις χώρες που είχαμε άνοδο Ισλαμικών καθεστώτων όπως η Αίγυπτος.

Παρ' όλες τις απαισιόδοξες απόψεις που κυριαρχούν στην εποχή μας σχετικά με τη δυναμική που μπορεί να έχει η Ευρώπη στην περιοχή, δεν παύει ωστόσο να έχει διάθεση καλής θέλησης, αλλά και άμεση ανταπόκριση σε δύσκολες συνθήκες. Ίσως αυτό να προήλθε από την άμεση επιταγή των εξεγερμένων χωρών για μετάβαση στη δημοκρατία, σύνθημα που κέντρισε το ενδιαφέρον των γειτονικών ευρωπαϊκών χωρών αφού ήταν η πρώτη φορά που ακούστηκε κάτι τέτοιο.

Η πρώτη ολοκληρωμένη στρατηγική της ΕΕ προς τις χώρες της *Αραβικής Άνοιξης* ήρθε ήδη από το Μάρτιο του 2011 με την υιοθέτηση της Κοινής Ανακοίνωσης (Joint Communication) με τίτλο *A Partnership For Democracy and Shared Prosperity with the Southern Mediterranean – Συνεργασία για τη Δημοκρατία και την Κοινή Ευημερία με τη Νότια Μεσόγειο*²⁷. Σε αυτή την ανακοίνωση τονίζονται ιδιαίτερα τα τρία βασικά χαρακτηριστικά που είναι :

- ο δημοκρατικός μετασχηματισμός και η οικοδόμηση θεσμών με ιδιαίτερη έμφαση στις θεμελιώδεις ελευθερίες, συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος και την καταπολέμηση της διαφθοράς,
- ισχυρότερη εταιρική σχέση με τους ανθρώπους, με ιδιαίτερη έμφαση στη στήριξη της κοινωνίας των πολιτών και στις περισσότερες ευκαιρίες για

²⁷ Joint Communication, *A Partnership For Democracy and Shared Prosperity with the Southern Mediterranean*, στο http://eeas.europa.eu/euromed/docs/com2011_200_en.pdf

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ανταλλαγές και ανθρώπινες επαφές με ιδιαίτερη έμφαση στους νέους.
Τέλος,

- βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και οικονομική έμφαση, ιδίως υποστήριξη για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, την επαγγελματική κατάρτιση, τη βελτίωση της υγείας και των εκπαιδευτικών συστημάτων και την ανάπτυξη των φτωχότερων περιοχών.

Ως άμεση απάντηση στην κρίση η ΕΕ πρόσφερε ανθρωπιστική βοήθεια ύψους 30 εκατ. ευρώ, διευκόλυνση της προξενική συνεργασίας και εκκένωσης, επιχειρήσεις της Frontex, σχέδιο 25 εκατ. ευρώ στο Ευρωπαϊκό ταμείο προσφύγων, υψηλή αντιπροσώπευση στην περιοχή με τον αντιπρόεδρο να επισκέπτεται την Τυνησία και την Αίγυπτο, διεθνής συναντήσεις συντονισμού στις Βρυξέλλες και τέλος υποστήριξη στη διαδικασία της δημοκρατικής μετάβασης.

Όλα αυτά με στόχο τον εκδημοκρατισμό των μεσογειακών αυτών χωρών και με τη δέσμευση ότι «θα καταρτίσουν δημοκρατικούς νόμους και θα προχωρήσουν στη διεξαγωγή ελεύθερων και δίκαιων εκλογών, αλλά, περαιτέρω, θα οικοδομήσουν ένα αποτελεσματικό και ανεξάρτητο δικαστικό σύστημα, θα εδραιωθεί η ελευθερία του τύπου, θα προστατευτεί η κοινωνία των πολιτών, θα καταπολεμηθεί η διαφθορά, θα μεταρρυθμιστεί ο τομέας της δημόσιας τάξης και ασφάλειας και θα υιοθετηθούν όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν μια ώριμη και λειτουργική δημοκρατία.»²⁸

Σε ό,τι αφορά στην Αίγυπτο συγκεκριμένα, η «επανάσταση» εκεί έγινε επίσης δεκτή με ενθουσιασμό, με τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζοζέ Εμάνουελ Μπαρόζο να κάνει στο Κάιρο την εξής δήλωση τον Ιούλιο του 2011: «Στο παρελθόν πολλοί άνθρωποι έχουν διαπραγματευτεί τη δημοκρατία για τη σταθερότητα».²⁹ Επιπλέον, οι βουλευτικές εκλογές στην Αίγυπτο την περίοδο 2011-2012 και οι προεδρικές εκλογές του 2012, στις οποίες κέρδισε ο ηγέτης των Αδελφών Μουσουλμάνων, Μοχάμεντ Μόρσι, έπεισε τους Ευρωπαίους να συνεργαστούν με τις νέες αρχές που εξελέγησαν στο Κάιρο.

Παρ' όλα αυτά, δεν ήταν όλες οι Ευρωπαϊκές χώρες έτοιμες να ανοιχτούν σε μια εμπλοκή με το πολιτικό Ισλάμ. Από αυτές που ξεχώρισαν ήταν αρχικά η Γερμανία, που κάλεσε τον πρόεδρο Μόρσι στις Βρυξέλλες το 2012 κι αργότερα εξέφρασε την

²⁸ Μ. Μακρυγιάννης, «'Η αντίδραση της ΕΕ στην Αραβική Άνοιξη: δύο χρόνια μετά, οι προκλήσεις παραμένουν (και μεγαλώνουν)», στο www.ifognomonpolitics.blogspot.gr/2013/04/blog-post_187.html#.U2.Z2qLiu_I

²⁹ Alvaro Vasconcelos, (Μάιος 2014), *The EU and Egypt: Repeating Past Mistakes?*, στο http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Vasconcelos%20Egypt%20May%202014%20-%20Formatted_0.pdf, ανάκτηση 29/8/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ικανοποίησή της για την εξέλιξη των συνομιλιών με το νέο Αιγύπτιο πρόεδρο, αλλά και κάποιες σκανδιναβικές χώρες, αλλά και κράτη που δεν είναι μέλη της ΕΕ, όπως η Νορβηγία και η Ελβετία.

Στόχος όλων αυτών των χωρών ήταν η άμεση συνεργασία τους με το Ισλαμικό Αιγυπτιακό κόμμα «Δημοκρατίας και Ελευθερίας» (FJP), με σκοπό να συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό και τον εκδημοκρατισμό του. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπάθησε να χτίσει γέφυρες μεταξύ της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και της Φιλελεύθερης αντιπολίτευσης της Αιγύπτου.

Η Ευρώπη αντιλήφθηκε τον σημαντικό κίνδυνο που διέτρεχε η προσπάθεια που γίνονταν για μια δημοκρατική μετάβαση, λόγω της ακραίας πόλωσης που κυριαρχούσε στην Αίγυπτο. Η Μουσουλμανική Αδελφότητα δεν ήταν καθόλου δεκτική με την ανάγκη συνομιλίας και συμβιβασμών με την αντιπολίτευση και στήριζε αυτή της την άρνηση στην εκλογική της νομιμότητα.

Η Ευρωπαϊκή πλευρά έδειξε την επιθυμία της για ουσιαστική επαφή με την Αίγυπτο μέσω της Task Force έγινε το Νοέμβριο του 2012 στο Κάιρο και συγκέντρωσε αξιωματούχους, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις. Εκεί ανακοινώθηκε νέο πακέτο βοήθειας ύψους 5 δισεκατομμυρίων ευρώ σε δάνεια και 50 εκατομμυρίων σε επιχορηγήσεις, πακέτα ξεχωριστά από αυτό που είχε ανακοινωθεί για την Αίγυπτο για την περίοδο 2011-2013.

Παρ' όλα αυτά το νέο πακέτο θεωρήθηκε μικρό από την Αιγυπτιακή πλευρά. Όπως και να έχει, τα περισσότερα από αυτά που συμφωνήθηκαν σχετικά με τα δάνεια δεν υλοποιήθηκαν εξαιτίας της έλλειψης εμπιστοσύνης προς τις Αιγυπτιακές τράπεζες. Από την άλλη πλευρά η νίκη των Αδελφών Μουσουλμάνων και η καλή εκλογική παρουσία των σαλαφιστών στις εκλογές εγείρει για ακόμα μια φορά φόβους στην Ευρώπη για την ολοένα αυξανόμενη δύναμη του πολιτικού Ισλάμ.³⁰

Για το λόγο αυτό η Ευρώπη φάνηκε να τρέφει ελπίδες με την πτώση του Μόρσι και την άνοδο του στρατού και γι αυτό δεν εξέφρασε ανοικτά τη θέση πως τα γεγονότα του 2013 αποτέλεσαν στρατιωτικό πραξικόπημα. Όταν όμως αργότερα άρχισαν να γίνονται ξεκάθαρα τα σημάδια βίας και ακραίας καταστολής από πλευράς του νέου στρατιωτικού καθεστώτος η Ευρωπαϊκή πλευρά δεν έμεινε αμέτοχη. Καταδίκασε τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων –

³⁰ Alvaro Vasconcelos, (Μάιος 2014), *The EU and Egypt: Repeating Past Mistakes?*, στο http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Vasconcelos%20Egypt%20May%202014%20-%20Formatted_0.pdf, ανάκτηση 29/8/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

συμπεριλαμβανομένης της σφαγής στη Ράμπια³¹ - και εξέφρασε την επιθυμία της να επιστρέψουν οι σχέσεις των δύο χωρών στα πλαίσια που βρίσκονταν πριν την επανάσταση του 2011.

Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια της Ευρωπαϊκής πλευράς για εξομάλυνση των σχέσεων με την Αίγυπτο σήμερα υπό το στρατιωτικό καθεστώς που επικρατεί, ίσως δημιουργήσει προβλήματα με τις υπόλοιπες χώρες του Μαγρέμπ, εκτιμούν οι αναλυτές. «*Εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν υιοθετήσει μια συνεκτική προσέγγιση με την Αίγυπτο, η αξία των πολιτικών της αιρεσιμότητας και της συνοχής στις χώρες του Μαγρέμπ μπορεί να απειληθεί.*»³²

Συνοπτικά λοιπόν, η Ευρώπη θα πρέπει να κατανοήσει πως για να εξακολουθεί να αποτελεί κύριο και ουσιαστικό εταίρο τόσο της Αιγύπτου, όσο και της υπόλοιπης περιοχής της Νότιας Μεσογείου, οφείλει να κατανοήσει πως δεν μπορεί να συνομιλεί με τον Αιγύπτιο πρόεδρο ενώ δεν έχει συμφωνηθεί εκ νέου η υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπλέον, τα έντονα μέτρα καταστολής που οδήγησαν πολλούς Αιγύπτιους ηγέτες της αντιπολίτευσης στη φυλακή μέχρι σήμερα, δεν δίνουν στην Αιγυπτιακή κυβέρνηση την απαραίτητη νομιμότητα για να εξασφαλίσει τη σταθερότητα.

Η Ευρώπη θα πρέπει να επιστρέψει σε μια πολιτική υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ενδυνάμωσης της κοινωνίας των πολιτών στην Αίγυπτο. Θα πρέπει επιπλέον, να καθυστερήσει τις διαπραγματεύσεις και την άμεση οικονομική και άλλη βοήθεια προς την Αίγυπτο μέχρι την βελτίωση της κοινωνικής κατάστασης στη χώρα: προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ουσιαστική κοινωνική πολιτική, δυνατή κοινωνία των πολιτών, μεταρρύθμιση του αιγυπτιακού δικαστικού συστήματος.

Αλλά και σε ό, τι αφορά στις υπόλοιπες χώρες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, θα πρέπει να δράσει συλλογικά και όχι μεμονωμένα. Διαφαίνεται η άμεση ανάγκη για μια περιφερειακή θεώρηση της συνεργασίας. Οι επαφές πρέπει να γίνονται συνολικά κι όχι με κάθε μια χώρα χωριστά. Αυτό θα βοηθήσει και στον εκδημοκρατισμό πολλών τρίτων μεσογειακών κρατών. Η Ευρώπη οφείλει να

³¹ Πρόκειται για τα επεισόδια που έγιναν στο τζαμί της Ράμπια το καλοκαίρι του 2013. Έναν μήνα μετά την ανατροπή των Αδελφών Μουσουλμάνων γίνονταν εκδηλώσεις υπέρ του Μόρσι και στη διάρκεια ενάμιση μήνα είχαν σκοτωθεί 1150 διαδηλωτές. Η Μη Κυβερνητική Οργάνωση Human Rights' Watch κάνει λόγο ακόμα και για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

³² Alvaro Vasconcelos, (Μάιος 2014), *The EU and Egypt: Repeating Past Mistakes?*, στο http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Vasconcelos%20Egypt%20May%202014%20-%20Formatted_0.pdf, ανάκτηση 29/8/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

προσφέρει την τεχνογνωσία αλλά και την προοπτική μιας θεσμικής συνεργασίας των τρίτων μεσογειακών κρατών με την ΕΕ.³³

Τα προβλήματα που υπάρχουν στην περιοχή, ειδικότερα μετά τα γεγονότα του 2010 – 2011, μπορούν με τη σωστή προσέγγιση να υπερτονίσουν τη σημασία που μπορεί να έχει η Ευρώπη στην ευρύτερη μεσογειακή περιοχή. Στον οικονομικό τομέα επί παραδείγματι, η βαθιά οικονομική κρίση που πλήττει τις Αραβικές χώρες μπορεί να βοηθήσει την Ευρώπη να έχει έναν πιο ουσιαστικό ρόλο και λόγο στην περιοχή, αναβαθμίζοντας την πολιτικής της για τη Μεσόγειο και βοηθώντας οικονομικά τις χώρες της Νότιας Μεσογείου.

Σε πολιτικό επίπεδο τώρα, κι εκεί θα μπορούσαν να γίνουν τομές και η Ένωση θα μπορούσε να συνεισφέρει περισσότερο στην περιοχή. Οι κοινές εμπειρίες πολλών Ευρωπαϊκών χωρών με τις τρίτες μεσογειακές σε ό, τι αφορά στα δικτατορικά καθεστώτα και σε περιόδους κρίσης και πολέμου, θα μπορούσε με σωστή διαχείριση να οδηγήσει στη δημιουργία κλίματος συμπάθειας. Παραπέρα, η ΕΕ θα είναι ευκολότερο να προτείνει θέσεις, λύσεις και να κάνει διάλογο με στόχο την προσπάθεια εκδημοκρατισμού της περιοχής σταδιακά και χωρίς αναταραχές.

Αναμφισβήτητα η πορεία εκδημοκρατισμού του Αραβικού νότου δεν είναι εύκολη υπόθεση και η διαδρομή θα είναι μακρόχρονη. Είναι λοιπόν, στην ευχέρεια της ΕΕ ποιους ρυθμούς θα ακολουθήσει και ποιο ρόλο επιθυμεί να έχει στη συμβολή του εκδημοκρατισμού και στην ανάπτυξη στενότερων οικονομικών και άλλων δεσμών με την περιοχή. Η σωστή προσέγγιση και το πραγματικό ενδιαφέρον για μια περιφερειακή συμμαχία και επικοινωνία θα πρέπει να είναι οι κύριοι στόχοι της Ένωσης για τη Μεσόγειο.

1.5 ΑΜΕΡΙΚΗ

Η Αίγυπτος είναι ίσως η πιο σημαντική από τις χώρες της *Αραβικής Άνοιξης* στη σχέση της με τις ΗΠΑ. Αποτελούσε ίσως, την πιο φιλικά διακείμενη στην Αμερική αραβική χώρα. Και για την Αμερική όμως, το Κάιρο ήταν ο συνδεδετικός κρίκος της διασφάλισης της αραβο – ισραηλινής ειρήνης. Επίσης, η διώρυγα του Σουέζ ήταν πάντα ο διάμεσος για τις ολοένα και περισσότερες οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές των δύο χωρών. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια η Ουάσιγκτον φαίνεται να ανησυχούσε για το τεράστιο χάσμα της ταξικής ανισότητας και της διαφθοράς του καθεστώτος, γεγονός που αποδείχτηκε προφητικό.

³³ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Κατά την διάρκεια της εξέγερσης στο Κάιρο ολόκληρη η Δύση, αλλά ακόμα περισσότερο οι ΗΠΑ πάγωσαν αναλογιζόμενες το ποιος θα βρεθεί στο τιμόνι της διαδοχής και συνεπώς πώς θα εξελιχθούν οι σχέσεις με το Ισραήλ. Αλλά και το πώς θα είναι η επόμενη μέρα σε μια τόσο ασταθή και σημαντική συνάμα περιοχή. Οι ραγδαίες εξελίξεις που έφεραν στο προσκήνιο και στο τιμόνι της ηγεσίας τους Αδελφούς Μουσουλμάνους δημιούργησε ακόμα μεγαλύτερη αμηχανία στην Ουάσιγκτον η οποία έσπευσε να κάνει δηλώσεις σχετικά με την ανάγκη να ταχθεί η χώρα υπέρ της μη βίας και της δημοκρατίας και αφέθηκε να αναμένει τις εξελίξεις.

Σε συνέντευξή του στο France24 τον περασμένο Αύγουστο, ο ειδικός στο Ισλάμ και στα θέματα της Μέσης Ανατολής Gilles Kerel, ανέφερε ότι η Αμερική δεν μπορεί να δράσει στην Αίγυπτο διότι δεν έχει «φίλους» πια. Παρόλη τη βοήθεια που έχει προσφέρει η Αμερική στην χώρα τόσο οικονομική, όσο και εκπαιδευτική και πολιτισμική, δεν μπορεί να συνομιλήσει με το στρατό, καθώς ο Sisi έχει ξεκαθαρίσει ότι αγνοεί την Αμερική. Ωστόσο η Ουάσιγκτον δεν μπορεί να σταματήσει την παροχή οικονομικής ενίσχυσης γιατί μ' αυτό τον τρόπο θα χάσει κάθε πρόσβαση στη χώρα. Ήδη έχει χάσει την πρόσβασή της στους Αδελφούς Μουσουλμάνους.³⁴

Οι επιπτώσεις της εξέγερσης για την χώρα είναι εμφανείς και οι πληγές φαίνεται πως θα αργήσουν να κλείσουν. Η ανεργία, η φτώχεια και η έλλειψη οικονομικής ανάπτυξης είναι τα κύρια χαρακτηριστικά στον οικονομικό τομέα. Το 2011 υπήρξε αύξηση του πληθωρισμού λόγω της υποτίμησης του εθνικού νομίσματος και του εισαγόμενου πληθωρισμού. Ο τουρισμός που αποτελεί σημαντικό οικονομικό παράγοντα για την χώρα, μειώθηκε δραματικά. Τα έσοδα ωστόσο, από τη διώρυγα του Σουέζ παρά την έντονη ανησυχία δεν μειώθηκαν, αντιθέτως αυξήθηκαν.

Η ανάδειξη των Αδελφών Μουσουλμάνων και η διακυβέρνηση του Μόρσι δεν είχε διάρκεια. Η ανεργία των νέων μορφωμένων ανθρώπων, η έλλειψη χρηματοδότησης από το ΔΝΤ, η συνεχιζόμενη οικονομική και κοινωνική εξαθλίωση για μεγάλη μερίδα του κόσμου ήταν μία από τις αιτίες που οδήγησαν στο αιγυπτιακό πραξικόπημα. Επιπλέον ο Μόρσι στράφηκε σε τακτική συμμαχία με το στρατό, αδιαφορώντας για την οποιαδήποτε σχέση με τις δυνάμεις που ανέτρεψαν τον Μουμπάρακ.

«Όλοι οι πυλώνες του ancient regime, το δικαστικό σύστημα, οι μηχανισμοί ασφαλείας και το ογκώδες παρακράτος τους, παρέμεναν αλώβητοι και μάλιστα είτε με συνεχείς απεργίες των αστυνομικών είτε με παρεμβάσεις των δικαστών στη νομοθετική εξουσία, επέτειναν την αίσθηση χάους, ανομίας και ακυβερνησίας»... «την ίδια στιγμή ο Μόρσι ακολουθούσε ένα πρόγραμμα θεσμικής ισλαμοποίησης

³⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=rSgslwEBaA8>

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

που δημιουργούσε εύλογο φόβο σε όλους όσους αγωνίστηκαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα, γυναικεία χειραφέτηση και προστασία των μειονοτήτων».³⁵

Τέλος, η κυβέρνηση Μόρσι αμφιταλαντευόταν στις εξωτερικές της σχέσεις. Από τη μία επεδίωκε στενότερες σχέσεις με το Ιράν κι από την άλλη εναντιωνόταν στο σιιτικό Ισλάμ του καθεστώτος του Άσαντ στη Συρία. Το κλίμα αυτό των αντιφάσεων δημιούργησε ανασφάλεια στις γειτονικές χώρες και κυρίως στη Σαουδική Αραβία η οποία ήταν σημαντικός οικονομικός εταίρος της Αιγύπτου μέχρι τότε.³⁶

Η σημερινή κατάσταση στην Αίγυπτο δημιουργεί αρκετά ερωτηματικά ως προς την πολιτική εξέλιξη της χώρας τόσο εσωτερικά όσο και σε διπλωματικό επίπεδο. Οι εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας είναι ικανές να απειλήσουν την περιφερειακή σταθερότητα, αφού η Αίγυπτος κατέχει μια σημαντική γεωστρατηγική θέση (έλεγχος της διώρυγας του Σουέζ, μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου κλπ). Αλλά και οι σχέσεις ΗΠΑ – Αιγύπτου βρίσκονται σε κρίση, αφού η πρόθεση των ΗΠΑ «να εγκατασταθεί στην περιοχή μια *Pax Americana Islamica* δεν μπορεί να υλοποιηθεί προς το παρόν».³⁷

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Αμερικανική εξωτερική πολιτική στη Μέση Ανατολή έχει να κάνει με την αδυναμία θέσπισης στόχων, διότι υπάρχει σύγχυση μεταξύ των βραχυπρόθεσμων και των μακροπρόθεσμων σχεδίων και σχεδιασμών. Κι αυτό γιατί υπάρχουν πολλαπλές πιέσεις συμφερόντων που οδηγούν στην ανάγκη διερεύνησης εκ νέου των μέχρι πρότινος αποφάσεων. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της μετάβασης από το αυταρχικό καθεστώς του Σάχη στο ολοκληρωτικό καθεστώς του Χομεϊνί στο Ιράν. Αξίζει, εδώ, να σημειωθεί η παροδική έστω σημασία της ανάπτυξης ενός «νεοαπομονωτισμού» που παρουσιάζεται από το 1960 και μετά (ως απόρροια της αντίδρασης της αμερικανικής κοινής γνώμης στην παρατεταμένη και οδυνηρή πολεμική εμπλοκή στο Βιετνάμ).³⁸

Γυρνώντας στο 1990 παρατηρούμε πως προέκυψαν στο αμερικανικό πολιτικό σύστημα τρεις διαφορετικές αντιλήψεις: Η πρώτη έχει να κάνει με τον Ουίλσονισμό του Κλίντον που ως τάση πρεσβεύει την αξιοποίηση της ηγεμονικής θέσης των ΗΠΑ στον διεθνή καταμερισμό ισχύος με την εξάπλωση της δημοκρατίας, του ελεύθερου

³⁵ ΚΕΜΜΙΣ, «Το Αιγυπτιακό πραξικόπημα: ανάλυση», http://www.cemmis.edu.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=478%3Ato-aiguptiako-praksikopima-analusi&catid=37%3Aepikairi-analusi&Itemid=66&lang=el

³⁶ Για περισσότερα βλέπε παραπάνω.

³⁷ Για περισσότερα βλέπε παραπάνω.

³⁸ Περισσότερα στο Λάβδας, Κ.Α. (2012), *Αμερική: Πολιτική Ανάπτυξη, Δημοκρατία και Εξωστρέφεια στις ΗΠΑ*, εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, σελ. 260 – 269

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

εμπορίου και της συλλογικής ασφάλειας. Η άλλη αντίληψη είναι αυτή του Τζακσονισμού όπου βρίσκονται οι εθνικιστικοί «νεοαπομονωτιστές» του Ρεπουμπλικανικού κόμματος, που υπερασπίζονται τα εθνικά συμφέροντα με μονομερή και αποφασιστικά μέσα από τη μία πλευρά και αντιστέκονται στην εμπλοκή των ΗΠΑ σε πολυμερή διεθνιστικά σχήματα για το ουτοπικό «καλό της ανθρωπότητας» ή προς όφελος άλλων εθνών. Τέλος, είναι ο Ρεαλισμός που συνδέεται με τους προέδρους Ρούζβελτ και Νίξον και με τον Χάμιλτον και που υποστηρίζει την εμπλοκή των ΗΠΑ στις διεθνείς εξελίξεις με γνώμονα τη διαχείριση της γενικής ισορροπίας και των περιφερειακών ισοζυγίων.³⁹

Το σημαντικότερο ρόλο στην περιοχή φαίνεται πως είχε η Αμερική στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, που είχε το ρόλο της «εξισορρόπησης», διατηρώντας στενούς δεσμούς ασφαλείας και προσέχοντας να αποφευχθεί η κυριαρχία της περιοχής από τη Σοβιετική Ένωση. Σύμφωνα με τον Walt τον ίδιο ακριβώς ρόλο πρέπει να αποκτήσει και πάλι η Αμερική στη Μέση Ανατολή, εφόσον οι ενέργειες που έκανε από το 1991 και μετά αποδείχτηκαν αναποτελεσματικές. Με το να κρατήσει λοιπόν, ένα πιο χαμηλό προφίλ η Αμερική διόλου δε σημαίνει πως αποσύρεται ή πως παύει να ενδιαφέρεται για την περιοχή. Απλώς «υπερασπίζεται τα συμφέροντά της με πιο έξυπνο και πιο οικονομικά αποδοτικό τρόπο».

Μιλώντας για την εξωτερική πολιτική και την στρατηγική των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή δεν πρέπει να ξεχνάμε κάποια βασικά χαρακτηριστικά που καθιστούν τη χώρα σε υπεροχή. Αρχικά, η Αμερική κατέχει μια εξαιρετικά ευνοϊκή θέση στο διεθνές γίγνεσθαι. Δεν έχει σοβαρούς αντιπάλους στη Δύση, βρίσκεται σε θέση υπεροχής σε ότι αφορά τη στρατιωτική της δύναμη και το οπλοστάσιό της, του οποίου σημαντική θέση κατέχουν τα πυρηνικά. Αλλά και γεωπολιτικά να ψάξει κανείς διαπιστώνει το τεράστιο γεωγραφικό πλάτος της χώρας, την εύφορη γη της, τους πάμπολλους πόρους της. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την αναμφισβήτητη πρωτοπορία της σε νέες καινοτομίες και τεχνολογίες την καθιστούν πολύ καλά προστατευμένη από οποιονδήποτε κίνδυνο που έρχεται απ' έξω.

Η μετά το 2001 εποχή αποτέλεσε μια περίοδο σκεπτικισμού για τις ΗΠΑ ως προς την εξωτερική πολιτική και τη γενικότερη στρατηγική που έπρεπε να ακολουθήσει στη Μέση Ανατολή. Το δόγμα περί «προληπτικού πολέμου» θεωρήθηκε μέθοδος νομιμοποίησης για τις επιχειρήσεις που έγιναν στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Ωστόσο, ο απομονωτισμός σε διεθνές επίπεδο δεν αποτέλεσε ποτέ γεγονός για την Αμερική ως συνέπεια της μέχρι τώρα δράσης της σε παγκόσμιες αναμετρήσεις. Αντίθετα μάλιστα, οι ΗΠΑ φαίνεται να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στον αγώνα ενάντια στη

³⁹ Περισσότερα στο Παπασωτηρίου, Χ (2003), *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945 – 2002*, εκδ. ΠΟΙΟΤΗΤΑ, σελ. 391-2

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

διεθνή τρομοκρατία, γεγονός που τους χαρίζει εκ νέου ηγετικό ρόλο στην παγκόσμια πολιτική σκηνή.

«Το πρόβλημα της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας στα τέλη του 20^{ου} και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα απέκτησε τις διαστάσεις μιας σοβαρής εξωσυστημικής απειλής ενάντια στο βεσφαλιανό σύστημα των κυρίαρχων κρατών.» Ιδιαίτερα η 11^η Σεπτεμβρίου 2001 προκάλεσε ισχυρότατο σοκ στη βεσφαλιανή κοινωνία των κυρίαρχων κρατών. Ωστόσο, η κατάρρευση των Ταλιμπάν και της Αλ Κάιντα στο Αφγανιστάν κατά το Νοέμβριο του 2001 αποτέλεσε αποφασιστικό πλήγμα στην προσπάθεια του Μπιν Λάντεν να ξεκινήσει θρησκευτικό πόλεμο. Οι ΗΠΑ κατάφεραν να αναδείξουν την αποτελεσματικότητά τους και φαίνεται πως ηγούνται των προσπαθειών για την εξάρθρωση του διεθνούς δικτύου των τρομοκρατών ισλαμιστών ενάντια στην Αμερική και τη Δύση γενικότερα.⁴⁰

Αναλύοντας τη θέση της Αμερικής στη Μέση Ανατολή παρατηρούμε πως δεν έχουν αλλάξει πολλά ως προς τα στρατηγικά της συμφέροντα και τις θέσεις της στην περιοχή. Στόχος της Αμερικής ήταν και εξακολουθεί να είναι η διατήρηση του πετρελαίου και του φυσικού αερίου της περιοχής, η εξάλειψη της αντιαμερικανικής τρομοκρατίας και η αναστολή των όπλων μαζικής καταστροφής. Επιπλέον, η Αμερική κατείχε ανέκαθεν πρωταρχικό ρόλο στην βοήθεια και την προστασία του Ισραήλ. Τέλος, ενδιαφέρεται και για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας στη Μέση Ανατολή.

Με την ευρύτερη Μέση Ανατολή να βρίσκεται σε μια συνεχή δίνη αναταραχών των οποία η πορεία είναι αβέβαιη, η Αμερική θα πρέπει να λάβει τα μέτρα της. Σαφώς πρέπει να δείχνει πάντα το ενδιαφέρον της όχι όμως επεμβαίνοντας δραστικά ή επιβάλλοντας πολιτικές. Επιπλέον, υπάρχει ανάγκη διαλλακτικότητας ανάμεσα στις σχέσεις με τους αντιπάλους που έχει η Αμερική στην περιοχή, ώστε να αποφευχθεί η πόλωση ως προς την προσέγγιση. Η διατήρηση της περιφερειακής ισορροπίας ισχύος εξακολουθεί να είναι το πρωταρχικό συμφέρον και η άμεση παρέμβαση των ΗΠΑ προωθεί τον αντι-αμερικανικό εξτρεμισμό και την επιθυμία για όπλα μαζικής καταστροφής.

Η *Αραβική Άνοιξη* ανεξάρτητα της αποτελεσματικότητάς της ή μη έφερε στην επιφάνεια την αδυναμία των ΗΠΑ να διατηρήσουν το status quo τους στην περιοχή και μάλιστα να δημιουργήσουν νέες έχθρες με χώρες φιλικά διακείμενές τους μέχρι πρότινος. Ο Bob Dreyfuss αναφέρεται σε σχετικό άρθρο του για το πώς «οι ΗΠΑ έστρεψαν εναντίον τους τη Μέση Ανατολή». Η ισχύς, η επιρροή και η δυνατότητα της Αμερικής να διαμορφώνει τις εξελίξεις στην περιοχή βρίσκεται σε φθίνουσα

⁴⁰ Περισσότερα στο Παπασωτηρίου, Χ (2003), *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945 – 2002*, εκδ. ΠΟΙΟΤΗΤΑ, σελ. 409 – 410

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

πορεία. Το εν λόγω κλίμα ξεκινάει από τις εισβολές στο Ιράκ και το Αφγανιστάν που πυροδότησαν το αντι-αμερικανικό κλίμα. Αυτό, σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση το 2008 έκανε τις ΗΠΑ να χάσουν τη δύναμη που διατηρούσε η παρουσία τους στην ευρύτερη Μέση Ανατολή.

Αποδείξεις για τα παραπάνω αποτελούν οι στενοί δεσμοί της Κίνας και της Ινδίας με τους προμηθευτές τους στη Μέση Ανατολή, συμπεριλαμβανομένης της Σαουδικής Αραβίας, του Ιράν και του Ιράκ. Από την άλλη, Ισραήλ και Σαουδική Αραβία «επιδεικνύουν μία υπόκωφη εχθρότητα, αγνοούν συστηματικά τις υποδείξεις Ομπάμα και αντιτίθενται ανοιχτά στην αμερικανική πολιτική». Η Τουρκία εμφανίζεται δυσαρεστημένη με την αδυναμία των ΗΠΑ να διατηρήσουν σταθερή άποψη για τη Συρία, ενώ στην Αίγυπτο όλες οι διαδοχικές τυπικές ή άτυπες κυβερνήσεις αψηφούν συστηματικά τα όποια αιτήματα της Αμερικής. Όλη αυτή η κατάσταση έχει δημιουργήσει ένα κλίμα ανασφάλειας στο εσωτερικό της χώρας, με τους ειδικούς σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και Μέσης Ανατολής να διατείνονται πως έχει χαθεί ο έλεγχος και η πνευματική καθοδήγηση στην περιοχή.

Όμως, η αδυναμία διατήρησης ενός ισχυρού προφίλ των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή δεν θα έπρεπε να είναι ο μοναδικός στόχος τη στιγμή που στην περιοχή οι ισλαμιστές κερδίζουν σε επιρροή. Η Αμερική βρίσκεται σε σύγχυση βλέποντας τα πάντα να αλλάζουν στη Μέση Ανατολή. Η Ουάσιγκτον πρέπει να επαναπροσδιορίσει τους «φίλους» της στην περιοχή. Η ανατροπή των δικτατορικών καθεστώτων και η άνοδος των ισλαμιστών στην εξουσία, αναγκάζει τη χώρα να επανεξετάσει δεκαετίες αποφάσεων.

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν την 11^η Σεπτεμβρίου οι Αμερικανοί είδαν σε μεγάλο βαθμό τη Μέση Ανατολή και το Ισλάμ υπό το πρίσμα της απειλής της τρομοκρατίας. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση του George W. Bush εννιά μέρες μετά τις επιθέσεις: « Είτε είστε μαζί μας, ή αλλιώς είστε με τους τρομοκράτες». Ωστόσο, αυτή η εχθρότητα προς τα ισλαμικά κινήματα είναι στην πραγματικότητα προγενέστερη της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, γεγονός που αποδεικνύεται και με την πλήρη υποστήριξη – κυρίως οικονομική – στους κοσμικούς δυνάστες των αραβικών χωρών.

Εμπειρογνώμονες ειδικοί για θέματα της Μέσης Ανατολής, θεωρούν πως η άνοδος των ισλαμιστών δεν βάζει τις ΗΠΑ σε μεγαλύτερο κίνδυνο από αυτόν που υπάρχει για τους τρομοκράτες. Δεν θα έπρεπε, ισχυρίζονται, να ανησυχούν ιδιαίτερα οι ΗΠΑ για την αντι-αμερικανική ρητορική. Κι αυτό διότι υπάρχουν ακόμα και κάποιες τρομοκρατικές οργανώσεις που αλλάζουν την τακτική τους (όπως για παράδειγμα η Gamaa al – Islamiya), οι οποίες αποκηρύσσουν τη βία και οργανώνονται ως πολιτικοί σχηματισμοί. Μόνο εάν οι ισλαμιστικές ομάδες - όπως οι Αδελφοί

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Μουσουλμάνοι – χάσουν και την επιφανειακή έστω πίστη τους στη δημοκρατία θα υπάρξουν σοβαρές συνέπειες.⁴¹

Η Αμερική είχε στενούς δεσμούς με το καθεστώς Μουμπάρακ και η ανατροπή του διέλυσε έστω προσωρινά τις ισορροπίες των δύο χωρών. Με την άνοδο των Αδελφών Μουσουλμάνων στην εξουσία, οι ΗΠΑ προσπάθησαν να επαναπροσδιορίσουν τις σχέσεις τους με τη χώρα και το νέο καθεστώς της και να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του λαού και των ηγετών, με στόχο τη διατήρηση των συμφερόντων της. Καθ' όλη την περίοδο των αναταραχών, των αλλαγών των καθεστώτων κλπ, οι ΗΠΑ επικεντρώνονταν στην ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας και συνεργασίας με όποιον βρίσκονταν στην εξουσία την εκάστοτε χρονική περίοδο.

Στόχος των ΗΠΑ ήταν η διατήρηση των κεκτημένων, αλλά και της ασφάλειας στην περιοχή. Η Αμερική συνέχισε να βοηθάει την Αίγυπτο και κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Μόρσι, διατηρώντας ωστόσο κάποιες επιφυλάξεις, είτε με τη μορφή οικονομικής χρηματοδότησης, είτε μέσω χρηματοδότησης των ΜΚΟ, είτε μέσω στρατιωτικής βοήθειας προς το καθεστώς. Από την πλευρά της η Αίγυπτος δεν έβλεπε πάντοτε θετικά την όποια μορφής Αμερικανική βοήθεια, θεωρώντας πως πρόκειται περισσότερο για επεμβατική πολιτική στα εσωτερικά της χώρας.

Η οικονομική βοήθεια είχε τις περισσότερες φορές μορφή οικονομικής ενίσχυσης των Αμερικανικών ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην Αίγυπτο, ενώ η οποιαδήποτε στρατιωτική ή άλλου είδους Αμερικανική βοήθεια καθυστερούσε πάντα. Η Αιγυπτιακή πλευρά για όλους αυτούς τους λόγους θεωρούσε πολύ μικρή την Αμερικανική βοήθεια και αντιτάχθηκε εντόνως για την στάση των ΗΠΑ. Επιπλέον, επικρατούσε την περίοδο Μόρσι η κυρίαρχη άποψη πως οι ΗΠΑ διεξάγει παράνομες πράξεις με στόχο τη χειραγώγηση της Αιγυπτιακής πολιτικής.

Μάλιστα μέχρι το τέλος του 2011 είχε ολοκληρωθεί μια ολόκληρη εκστρατεία από την Αιγυπτιακή κυβέρνηση για το κλείσιμο πολλών, σχεδόν όλων των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνταν στη χώρα. Είχε προηγηθεί έρευνα και νομικές διαδικασίες με τις οποίες διαπιστώνονταν η μη ορθή διαδικασία στην δράση των εν λόγω Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Ωστόσο, αυτές οι διαδικασίες από πλευράς Αιγυπτιακής κυβέρνησης δεν ήταν πάντοτε διαφανείς, εφόσον πολλές οργανώσεις καταδικάστηκαν για μη ύπαρξη άδειας, τη στιγμή που είχαν κάνει αίτηση αρκετό καιρό πριν.

⁴¹ Scott Shane, (29/7/2012), "As Islamists Gain Influence, Washington Reassesses Who Its Friends Are", στο <http://www.nytimes.com/2012/07/10/world/middleeast/fast-changing-arab-world-is-upending-us-assumptions.html>

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Παρ' όλα αυτά η Αμερικανική πλευρά συνέχισε να είναι διατεθειμένη να επικοινωνήσει ουσιαστικά με τη νέα ηγεσία της Αιγύπτου. Επιπλέον οι ΗΠΑ εργάστηκαν προς την κατεύθυνση απόκτησης ευνοϊκών διπλωματικών σχέσεων και συνεργασίας. Όμως και η Μουσουλμανική Αδελφότητα επέδειξαν προθυμία στην απόκτηση υπεύθυνου ρόλου στην εξωτερική πολιτική, βοηθώντας μάλιστα τις Ηνωμένες Πολιτείες να μεσολαβήσουν για την κατάπαυση του πυρός ανάμεσα στη Χαμάς και το Ισραήλ.

Επιπλέον, η πλευρά Μόρσι φάνηκε πιο ανεκτική και συζητήσιμη στο να επιτευχθεί μια συμφωνία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, γεγονός που συνεπαγόταν σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Ωστόσο, όταν ο Μόρσι ανακοίνωσε τη σειρά των συνταγματικών μεταρρυθμίσεων που προωθούσε, οι οποίες συνεπάγονταν πολλές φορές την καταπάτηση θεμελιωδών ανθρωπίνων και συνταγματικών δικαιωμάτων, οι ΗΠΑ βρέθηκαν για ακόμα μια φορά σε αδιέξοδο, μην ξέροντας πώς να αντιδράσουν. Η Αμερική συνεργάστηκε με την Ευρωπαϊκή πλευρά με στόχο να πείσουν την Μουσουλμανική Αδελφότητα να συνεργαστεί με την κοσμική αντιπολίτευση, χωρίς ωστόσο να πετύχουν κάτι ουσιαστικό προς αυτή την κατεύθυνση.

Όμως, οι δυσκολίες στις Αμερικανο – Αιγυπτιακές σχέσεις δεν τελειώνουν εδώ. Το κλίμα ανασφάλειας που επικρατεί στην Αίγυπτο, οι δυσμενείς κοινωνικο-πολιτικές και κυρίως οικονομικές συνθήκες που συνεχίζουν να επικρατούν στη χώρα, η καταπάτηση στοιχειωδών δικαιωμάτων και τα έντονα μετρά καταστολής σε οτιδήποτε κοσμικό, οδηγούν στις μαζικές διαδηλώσεις διαμαρτυρίας στις 30 Ιουνίου κατά του προέδρου Μόρσι και εντέλει στο αμφιλεγόμενο πραξικόπημα στις 3 Ιουλίου 2013.

Η Αμερική παρακολουθεί με έντονο σκεπτικισμό τα όσα συμβαίνουν στην Αίγυπτο. Σύμφωνα με την Αμερικανική νομοθεσία η οποιαδήποτε ανατροπή δημοκρατικά εκλεγμένου ηγέτη επέφερε αμέσως κυρώσεις ως προς την παρεχόμενη βοήθεια στην χώρα. Οι ΗΠΑ ωστόσο, αποφάσισαν να παρακάμψουν τη νομοθεσία και να μην χρησιμοποιήσουν τον όρο πραξικόπημα για να περιγράψουν τα γεγονότα στην Αίγυπτο. Αντιθέτως, προσπάθησαν να επιτύχουν συμβιβασμό μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων της χώρας, χωρίς όμως αποτέλεσμα, με κύριο χαρακτηριστικό την αδιαφορία ιδιαιτέρως από την πλευρά του στρατηγού Φατάχ Αλ Σίσι.⁴²

Όταν το επόμενο διάστημα οι διπλωματικές προσπάθειες συμφιλίωσης των δύο Αιγυπτιακών πλευρών κατέρρευσαν κι όταν κυρίως ξεκίνησαν οι έντονες μορφές βίας και καταστολής που σήμαιναν την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η

⁴² Michele Dunne,(5/2014), *US Policy Struggles with an Egypt in Turmoil*, στο Arab Reform Initiative, http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Dunne%20Egypt%20May%202014%20-%20Formatted_0.pdf, ανάκτηση 15/9/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Αμερικανική πλευρά αντέδρασε. Αρχικά, κατέστειλαν σταδιακά την παράδοση στρατιωτικού εξοπλισμού στην Αίγυπτο, ενώ παράλληλα εξέφρασαν δημοσίως την αντίθεσή τους με τα μέτρα καταστολής που έπαιρνε ο Αιγυπτιακός στρατός. Η Αιγυπτιακή πλευρά ήταν τότε που υποστήριξε πως οι ΗΠΑ υποστηρίζουν τη Μουσουλμανική Αδελφότητα με την οποία αντιτάχθηκε σύσσωμη η πλειοψηφία του Αιγυπτιακού λαού.

Η Αμερική ωστόσο, διέβλεψε άμεσα την ανάγκη συνέχισης των διπλωματικών της σχέσεων με την Αίγυπτο και το εκάστοτε καθεστώς. Συνεπώς, αποφάσισε να προσφέρει στη χώρα άλλες μορφές βοήθειας, όπως βοήθεια για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, οικονομική βοήθεια και παράλληλα, συνέχισε τη συνεργασία ασφαλείας που προϋπήρχε. Τότε ήταν που η Μουσουλμανική Αδελφότητα θεώρησε πως η Αμερική συνεργάζεται άμεσα με το νέο Αιγυπτιακό καθεστώς και άρα πως στηρίζει εμπράκτως το Αιγυπτιακό πραξικόπημα.

Η Αμερικανική κυβέρνηση προσπάθησε με κάθε τρόπο να ακολουθήσει τις αλλαγές που συνέβαιναν με γοργούς ρυθμούς στην Αίγυπτο, με στόχο τη διατήρηση της διμερούς συνεργασίας της με τη χώρα. Όμως, οι κινήσεις των ΗΠΑ είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί το ισχυρότερο αντιαμερικανικό κλίμα στη χώρα εδώ και πολλές δεκαετίες. Σίγουρα ως έναν βαθμό θα υπήρχαν κάποιες αντιαμερικανικές εκδηλώσεις, εφόσον η Αμερική συνεργαζόταν με το καθεστώς Μουμπάρακ, όμως αυτές οι εξελίξεις που προέκυψαν εντέλει ήταν πέρα του αναμενόμενου.

Εν αναμονή των προεδρικών εκλογών του 2014 στην Αίγυπτο, οι ΗΠΑ συνεχίζουν τις προσπάθειες για αναθέρμανση των διπλωματικών τους σχέσεων με τη χώρα και για τη δημιουργία νέων βάσεων στις πολιτικές τους προς τη χώρα. Έγιναν προσπάθειες από το Υπουργείο Άμυνας και Εξωτερικών ώστε να αρθεί η αναστολή της στρατιωτικής βοήθειας, κάτι που εν μέρει επετεύχθη. Ωστόσο, η συνεχής καταπάτηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων από πλευράς Αιγύπτου και τα έντονα μέτρα καταστολής δεν άφηναν πολλά περιθώρια στην ηγεσία της Αμερικής. *«Αρκετά μέλη του Κογκρέσου των ΗΠΑ επέβαλαν νέες νομοθετικές προϋποθέσεις και παρεμπόδισαν τη διοίκηση από το να επαναφέρει το ζήτημα στρατιωτικής βοήθειας στην Αίγυπτο.»*⁴³

Με την άνοδο του Σίσι στην προεδρία της Αιγύπτου, οι ΗΠΑ βρίσκονται σε αδιέξοδο. Αφενός αντιλαμβάνονται τη σημασία που έχει η δημιουργία μιας νέας στρατηγικής που θα αφορά στις σχέσεις των δύο χωρών. Αφετέρου, κατανοεί πως το ζήτημα της δημοκρατικής μετάβασης της Αιγύπτου βρίσκεται ακόμα καθηλωμένο

⁴³ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

και αυτό είναι ένα ζήτημα το οποίο θα πρέπει πάντα να φέρνει στο προσκήνιο κάθε φορά που θα επιχειρεί ανοίγματα στη συνεργασία με τη νέα ηγεσία της Αιγύπτου.

Οι ΗΠΑ επιδιώκουν τη διατήρηση της σταθερότητας στην Αίγυπτο, διότι μόνο έτσι θα μπορέσει η χώρα να αποτελέσει ουσιαστικό σύμμαχο της Αμερικής και της Δύσης γενικότερα ενάντια στην τρομοκρατία. Επιπλέον, έτσι η Αίγυπτος θα αποτελεί σύμμαχο για την ασφάλεια στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, έναν σύμμαχο στη διατήρηση ειρήνης με το Ισραήλ και έναν καλό εμπορικό εταίρο για τη Δύση και κυρίως για την Ευρώπη.

Ακόμα, εφόσον η Αίγυπτος ξεπεράσει τα εσωτερικά της προβλήματα και την κλιμάκωση των συνεχών εξεγέρσεων, θα μπορέσει να επιτύχει τη συναίνεση στο εσωτερικό της, γεγονός που θα βοηθήσει στη δημιουργία καλύτερων προοπτικών σε όλους τους τομείς για το μέλλον της χώρας. Οι ΗΠΑ θα έπρεπε να βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση της δημιουργίας πολιτικού και κοινωνικού πλουραλισμού και μιας πιο δραστήριας κοινωνίας των πολιτών.

Η δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας είναι ένας ακόμα τομέας που χρίζει βοήθειας και μεταρρυθμίσεων. Επιτακτική είναι η ανάγκη μιας υπεύθυνης κυβέρνησης που θα προωθήσει την ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας και διεύρυνσης του ιδιωτικού τομέα. Τέλος, θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στο ζήτημα του εξτρεμισμού και της ανάπτυξης των τρομοκρατικών οργανώσεων στην Αίγυπτο και ιδίως στην περιοχή του Σινά.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΑ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

2.1 ΜΟΗΑΜΕΔ ΜΟΡΣΙ

Ο πέμπτος κατά σειρά πρόεδρος της Αιγύπτου ανέλαβε τα καθήκοντά στις 30 Ιουνίου 2012 μετά από εκλογές κι αφού είχε προηγηθεί η αποπομπή του επί δεκαετιών προέδρου της Αιγύπτου Hosni Mubarak πολύ πριν. Επιστήμονας σπουδαγμένος τόσο στη χώρα του όσο και στην Αμερική, ο Morsi υπήρξε ηγετικό μέλος της μουσουλμανικής αδελφότητας της Αιγύπτου.

Στις 30 Απριλίου 2011 ανέλαβε πρόεδρος του κόμματος *Ελευθερίας και Δικαιοσύνης* που ίδρυσε η Μουσουλμανική Αδελφότητα για να μπορέσει να λάβει μέρος στις εκλογές του 2011, εφόσον ο πρώην πρόεδρος της χώρας είχε απαγορεύσει την κάθοδο της Αδελφότητας ως νόμιμο σχηματισμό στις εκλογές.⁴⁴ Υπήρξε νικητής και στους δύο γύρους των εκλογών της Αιγύπτου, στις 23 και 24 Μαΐου, αλλά και στον επαναληπτικό γύρο στις 16 και 17 Ιουνίου 2012.

Ο Mohamed Morsi είχε να αντιμετωπίσει τα απομείναντα στελέχη του προηγούμενου καθεστώτος. Επιπλέον, την επιφυλακτικότητα της Δύσης που φοβόταν για τη δημιουργία ενός ισλαμικού κράτους στην Αίγυπτο πολύ αντίθετη και διαφορετική από την - μέχρι πρότινος «υπάκουη» και συνεργάσιμη με τη Δύση - κυβέρνηση του Hosni Mubarak.

Ο νέος πρόεδρος της Αιγύπτου αποφάσισε να προσδιορίσει τη θέση και τη δύναμή του πολύ γρήγορα από τη μέρα που ανέλαβε την εξουσία. Ήρθε σε σύγκρουση με τους στρατηγούς που κυβερνούσαν τη χώρα την περίοδο από την απομάκρυνση του Mubarak μέχρι να γίνουν οι εκλογές. Επιπλέον, έθεσε εν αποστρατεία τον επικεφαλής του Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου και τον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Στρατού.

«Η απόφαση αυτή του Morsi αποτελεί μια επίδειξη δύναμης για το νέο πρόεδρο της χώρας και έρχεται σε συνέχεια της ακύρωσης από μέρους του μιας συνταγματικής μεταρρύθμισης που περιόριζε τις δυνάμεις του προέδρου και την οποία είχε

⁴⁴ Yolande Knell (24 Ιουνίου 2012). «Egypt president: Muslim Brotherhood's Mohammed Mursi» στο <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18371427> ανάκτηση 2/2/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

προωθήσει η στρατιωτική ηγεσία λίγο πριν το κλείσιμο της κάλπης στις προεδρικές εκλογές του Ιουνίου.»⁴⁵

Αναμφισβήτητα, τους 13 μήνες της εξουσίας του Mohamed Morsi πολλοί από τους βασικούς άξονες αλλαγής και όλα τα αιτήματα της *Αραβικής Άνοιξης* βρίσκονταν στο περιθώριο. Ο νέος πρόεδρος απέτυχε σε βασικούς θεσμούς και τομείς της κοινωνίας. Τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα συνέχισαν να ταλανίζουν τον αιγυπτιακό λαό, χωρίς να διαφαίνονται, έστω και μακροπρόθεσμα, κάποια στοιχεία ενθαρρυντικά.

Παράλληλα, το Δεκέμβριο του 2012 κυριαρχεί μια ισλαμική συντακτική συνέλευση, που ενέκρινε το σχέδιο Συντάγματος του Morsi για την ενίσχυση του ρόλου του Ισλάμ και τον περιορισμό της ελευθερίας του λόγου και του συνέρχεσθε και συνεταιρίζεσθαι.⁴⁶ Έγινε τότε δημοψήφισμα που κέρδισε. Ωστόσο πολλές ήταν οι φωνές εναντίωσης κυρίως από κοσμικούς ηγέτες της αντιπολίτευσης, χριστιανούς και ομάδες γυναικών.

Σύμφωνα με τους μελετητές της περιοχής, όσο και με βάση τους Αιγύπτιους οι εσωτερικές εντάσεις στη χώρα δεν άργησαν να ξεκινήσουν και οι αφορμές που δόθηκαν για αυτό υπήρξαν πολλές και έντονες. Όσο διάστημα ο Μόρσι βρισκόταν στην εξουσία επιδόθηκε στη συνεχή έκδοση διαταγμάτων τόσο εναντίον του στρατού όσο και εναντίον της κοσμικής αντιπολίτευσης, με κύριο στόχο του να συγκεντρώσει όλες τις εξουσίες στα χέρια του. Εκτός από το στρατό «στο στόχαστρο του προέδρου Μόρσι βρέθηκαν και οι υπόλοιποι θεσμοί της χώρας, κυρίως η δικαστική εξουσία, τους οποίους προσπαθούσε να στελεχώσει με ισλαμιστές, ώστε να μπορεί να τους ελέγχει στο μέγιστο βαθμό και να ενισχύσει την επισφαλή του θέση.»⁴⁷

Σημαντικός παράγοντας όλων των εσωτερικών συγκρούσεων που ταλάνιζαν την χώρα στο διάστημα προεδρίας του Μοχάμεντ Μόρσι ήταν αναμφισβήτητα και η προσπάθεια του Αιγύπτιου προέδρου να μετατρέψει τη χώρα σε ισλαμικό κράτος. Από την αρχή της διακυβέρνησής του ο Μόρσι φρόντισε να «εξαφανίσει» από τα

⁴⁵ *Επίδειξη δύναμης από τον πρόεδρο Μόρσι*, ΕΘΝΟΣ «Ε», στο <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=63698234>, Ανακτήθηκε 2/2/2015

⁴⁶ *What's become of Egypt's Morsi?* στο <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24772806>, ανακτήθηκε στις 27/12/2014

⁴⁷ Β. Κεφαλά (5-6/2013), *Η Αίγυπτος στα πρόθυρα του εμφυλίου*, ΚΕ.Μ.ΜΕ.Π., στο http://www.kemmep.gr/images/Author_PDF/05-06.2013/%CE%97%CE%91%CE%AF%CE%B3%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CF%82%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B8%CF%85%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%B5%CE%BC%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf ανακτήθηκε στις 24/01/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

δημόσια αξιώματα οποιοδήποτε στοιχείο του παλαιού καθεστώτος. Σύμφωνα με τον ίδιο, η παραμονή τους σε καίριες κρατικές και δημόσιες θέσεις δυσκόλευαν την πορεία της χώρας προς την ανάπτυξη και τη Δημοκρατία.

Για να επιτύχει το στόχο του αυτόν ο Μόρσι φρόντισε να εκμεταλλευτεί την παρουσία που είχε πριν την πρώτη επανάσταση της Ταχρίρ, τότε που - όπως είδαμε παραπάνω - «εκτελούσε χρέη ενός άτυπου Κράτους Πρόνοιας».⁴⁸ Οι Αιγύπτιοι ποτέ δεν συμφώνησαν με τον εξισλαμισμό του πολιτικού συστήματος στο οποίο στόχευε ο Μόρσι. Ο ίδιος κέρδισε τις εκλογές λόγω της έλλειψης μιας αξιόπιστης, οργανωμένης και ιδεολογικά πειστικής κοσμικής αντιπολίτευσης.

Όμως, ο Μόρσι είχε να αντιμετωπίσει και ένα ακόμα γεγονός θρησκευτικού χαρακτήρα που ενέτεινε τις λαϊκές αντιδράσεις. Το υπερσυντηρητικό κόμμα των σαλαφιστών πίεζε τους Αδελφούς Μουσουλμάνους για πιο γρήγορες και ουσιαστικές δράσεις προς την κατεύθυνση της ίδρυσης ενός ισλαμικού πολιτικού και κοινωνικού μοντέλου διακυβέρνησης για τη χώρα.

Η εικόνα δηλαδή, μιας χώρας που οδεύει προς τον εκδημοκρατισμό καθόλου δεν ίσχυε για την περίοδο διακυβέρνησης του Μόρσι και των Αδελφών Μουσουλμάνων. Υιοθετήθηκαν απλά δημοκρατικοί τύποι *«με σκοπό να συγκεντρώσει ο πρόεδρος Μόρσι όλες τις εξουσίες στα χέρια του , δεδομένου ότι η κοινοβουλευτική του πλειοψηφία του το επέτρεπε, για να μετατρέψει τον εαυτό του, κυριολεκτικά, σε μονάρχη.»*⁴⁹

Υπήρξαν διαμαρτυρίες σε όλη τη διάρκεια της θητείας του Mohamed Morsi, πολλές από τις οποίες έλαβαν χώρα στους δρόμους και είχαν ως αποτέλεσμα να χάσουν αρκετοί άνθρωποι τη ζωή τους. Η κατάσταση ήταν έκρυθμη στη χώρα με αποκορύφωμα την προειδοποίηση του στρατού ότι θα παρέμβει εάν ο πρόεδρος δεν καταφέρει να καταλήξει σε συμφωνία με τις ομάδες της αντιπολίτευσης εντός 48ώρου, ώστε να επιλυθεί η πολιτική κρίση.

Η ανακοίνωση του επικεφαλής του αιγυπτιακού στρατού, του Fatah al Sisi έγινε στις αρχές του Ιουλίου, όπου ανακοίνωσε την αναστολή του Συντάγματος. Επικράτησαν ημέρες αναταραχών και μαζικών διαδηλώσεων εναντίον του προέδρου Morsi και στη συνέχεια συνελήφθη.

Ο πρώην πρόεδρος Mohamed Morsi κατηγορείται για σωρεία εγκλημάτων όπως το θάνατο πολλών διαδηλωτών, την κατασκοπεία και συνομωσία με σκοπό τη

⁴⁸ Βλέπε παραπάνω

⁴⁹ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

διάπραξη τρομοκρατικών επιθέσεων στην Αίγυπτο από την παλαιστινιακή Χαμάς, από τη Χεζμπολάχ του Λιβάνου και από αντίστοιχο κίνημα του Ιράν.

Επιπλέον, κατηγορείται για δαπάνες που έγιναν με απάτη εναντίον του Αιγυπτιακού κράτους για την οικονομική ενίσχυση και ανάκαμψη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και του κινήματος «Αναγέννησης» - al Nahda. Ακόμα, υπάρχουν κατηγορίες πως ο πρόεδρος Morsi κατονόμασε δημόσια δικαστή πως ήταν επιβλέπων σε απάτη που έγινε σε προηγούμενες εκλογές. Τέλος, φαίνεται να έχει γίνει διαρροή απόρρητων εγγράφων εθνικής ασφαλείας του Κατάρ.⁵⁰

Ως προς τη νομιμότητα αυτής της δίκης πολλά έχουν ειπωθεί και κυρίως από τον ίδιο τον Morsi, ο οποίος αρνήθηκε κατηγορηματικά τη νομιμότητα του δικαστηρίου, ισχυριζόμενος πως είναι ο μοναδικός νόμιμα εκλεγμένος πρόεδρος της Αιγύπτου.⁵¹ Το κάλεσμα για μαζικές κινητοποιήσεις στους δρόμους της χώρας υπέρ του εκλεγμένου προέδρου Morsi ήταν μεγάλο και είχε απήχηση. Ωστόσο, μεγαλύτερη δύναμη πλέον είχε το ποιος εξουσίαζε τη χώρα: οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι ή ο στρατός; Ερώτημα που δεν θα είχε κοινή απόκριση ως προς την απάντησή του.

Ολόκληρη η χώρα αλλά και η Δύση αμφιταλαντεύονταν ως προς το εάν μιλάμε για πραξικόπημα ή για λαϊκή βούληση που οδήγησε στην παραπομπή του Morsi σε δίκη. Σίγουρα η πλήρης ισλαμοποίηση της Αιγύπτου δεν είναι από τα σενάρια που θα ευδοκίμούσαν σε μία χώρα με πολυπολιτισμικό χαρακτήρα και δυτικές καταβολές.

Στον αντίποδα των λαϊκών εξεγέρσεων ο ρόλος του στρατού υπήρξε καταλυτικός. Δεν ήταν διατεθειμένος να επιτρέψει την αλλαγή του ιδεολογικού πολιτικού μοντέλου, αλλά ούτε να επιτρέψει την παραμονή των Αδελφών Μουσουλμάνων στην εξουσία, διότι κάτι τέτοιο θα στρεφόταν εναντίον του.

Για να πετύχει τους στόχους του ο στρατός «εκμεταλλεύτηκε» τη λαϊκή δυσαρέσκεια, προωθώντας την ιδέα πως ο στρατός συμπορευόταν με τη βούληση του λαού και πως αμφότεροι είχαν κοινούς στόχους. Επίσης, «σε επίπεδο ρητορικής ο στρατός δεν αποκλείει κανένα κόμμα - επομένως ούτε τα ισλαμικά – στην πράξη

⁵⁰ *What's become of Egypt's Morsi?* στο www.bbc.com/news/world-middle-east-24772806, ανακτήθηκε στις 27/12/2014

⁵¹ Βλέπε περισσότερα στο Kevin Conolly *Morsi trial is latest chapter in Egypt's power struggle*, στο <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24804211>, ανάκτηση στις 27/1/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

όμως βρίσκεται σε διαρκή αντιπαράθεση με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους και πολύ περισσότερο με τους σαλαφιστές.»⁵²

Η κατάσταση που κυριαρχεί πριν την πτώση του Mohamed Morsi υπήρξε το λιγότερο εκρηκτική και πολλοί μελετητές έκαναν λόγο την περίοδο εκείνη για μια Αίγυπτο αντιμέτωπη είτε με μια στρατιωτική διακυβέρνηση ή ακόμα και παράλληλα με αυτήν, με έναν εμφύλιο πόλεμο. Το αποτέλεσμα θα ήταν τρομερό τόσο για την χώρα, όσο και για την γενικότερη περιφερειακή ασφάλεια, πυλώνας της οποίας υπήρξε ανέκαθεν η Αίγυπτος.

Ο στρατός ενήργησε άμεσα για την καταστολή των εξεγέρσεων, αλλά και για την απαγόρευση ύπαρξης του κόμματος των Αδελφών Μουσουλμάνων. με νομικές διαδικασίες και αποφάσεις το Ανώτατο Αιγυπτιακό Δικαστήριο απαγόρευσε τη δραστηριότητα του Συλλόγου των Αδελφών Μουσουλμάνων, την κατάργησή του από το καθεστώς της Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης, ενώ παράλληλα απαίτησε και την κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων που διαθέτει. Λίγες μέρες αργότερα ανακοίνωσε και την διάλυση του Συλλόγου, αλλά και τη διάλυση του κόμματος Ελευθερίας και Δικαιοσύνης.

Ωστόσο, πολλοί είναι οι ειδικοί που θεωρούν πως ανεξάρτητα με τα οποιαδήποτε διατάγματα και τους νομικούς αποκλεισμούς, οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι είναι από δύσκολο έως ακατόρθωτο να διαλυθούν εξ' ολοκλήρου. Ας αναλογιστεί κανείς μόνο ότι η οργάνωση υφίσταται ήδη πολλές κυρώσεις από την ίδρυσή της το 1920 και παρά τις όποιες απαγορεύσεις και διώξεις εξακολουθεί να υφίσταντο. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι είχαν και εξακολουθούν να έχουν μια σημαντική απήχηση σε ένα μέρος του εκλογικού σώματος της Αιγύπτου. Τέλος, μια απαγόρευση λειτουργίας του κόμματος Ελευθερίας και Δικαιοσύνης μπορεί απλά να οδηγήσει σε αλλαγή του ονόματός του και σε συνέχιση ύπαρξής του.

Γεγονός είναι πάντως πως το καλοκαίρι του 2013 είχε βρει την Αίγυπτο να διανύει ένα νέο κύκλο βίας, αστάθειας πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής. Οι διαδηλώσεις ήταν καθημερινό φαινόμενο και στόχευαν στην εξυπηρέτηση ζωτικών αναγκών του πληθυσμού, ενώ στον αντίποδα οι οπαδοί των Αδελφών Μουσουλμάνων δεν αποδέχονταν τη νέα κατάσταση και βρίσκονταν σε συνεχείς μάχες στους δρόμους περνώντας στην αντεπίθεση, με στόχο την παραμονή του προέδρου Μόρσι στην εξουσία.

⁵² Βιβή Κεφαλά (5-6/2013), *Η Αίγυπτος στα πρόθυρα του εμφυλίου*, ΚΕ.Μ.ΜΕ.Π., τεύχος 3, στο http://www.kemmep.gr/images/Author_PDF/05-06.2013/%CE%97_%CE%91%CE%AF%CE%B3%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CF%82_%CF%83%CF%84%CE%B1_%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B8%CF%85%CF%81%CE%B1_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%B5%CE%BC%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf ,ανάκτηση 07/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Τα αποτελέσματα αυτής της κοινωνικοπολιτικής αστάθειας έφεραν σε δύσκολη θέση και τρομοκρατούσαν ολόκληρη την περιφέρεια, κυρίως λόγω της συριακής κρίσης. Έτσι, *«η Αίγυπτος από πυλώνας περιφερειακής σταθερότητας και ζωτικής σημασίας σύμμαχος της Δύσης στην Μέση Ανατολή μετατρέπεται σε νέα εστία σύγκρουσης, την οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες δυσκολεύονται να διαχειριστούν.»*⁵³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα απόδειξης των παραπάνω αποτελεί η επανεξέταση από πλευράς Ηνωμένων Πολιτειών του ζητήματος οικονομικής χορήγησης και στρατιωτικής βοήθειας προς την Αίγυπτο.

Μια τέτοια εξέλιξη θα είχε τρομερές συνέπειες τόσο για την Αίγυπτο όσο και για το Ισραήλ, το οποίο φοβάται πως η απάθεια από πλευράς των ΗΠΑ για στρατιωτική ενίσχυση, θα είχε στόχο την ανεπαρκή φύλαξη των συνόρων κυρίως στην περιοχή του Σινά. Κατά συνέπεια, *«εάν η κατάσταση στο Σινά επιδεινωθεί αναδύεται μια νέα απειλή για την ασφάλεια του εβραϊκού κράτους, το οποίο έχει επίσης να αντιμετωπίσει τις περιφερειακές επιδράσεις της συριακής κρίσης και την ενδεχόμενη διάχυσή της στον γειτονικό Λίβανο.»*⁵⁴

2.2. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΑΜΠΝΤΕΛ ΦΑΤΑΧ ΑΛ-ΣΙΣΙ (ABDEL FATH AL-SISI)

Ο σημερινός πρόεδρος της Αιγύπτου Αλ Σίσι γεννήθηκε στο Κάιρο το Νοέμβριο του 1954, αποφοίτησε από την αιγυπτιακή σχολή Ευελπίδων το 1977 και έπειτα υπηρέτησε στο πεζικό. Έλαβε μεταπτυχιακό τίτλο στη σχολή πολέμου του Στρατού των ΗΠΑ στην Πενσυλβάνια το 2006. Υπηρέτησε ακόμα στη Γενική Γραμματεία του Υπουργείου Άμυνας ως αρχηγός ασφαλείας και εστάλη στρατιωτικός ακόλουθος στη Σαουδική Αραβία ως επικεφαλής του προσωπικού και στη συνέχεια διοικητής της Βόρειας Στρατιωτικής Ζώνης της Αιγύπτου.

Ωστόσο, παρά τη μακρά στρατιωτική καριέρα του ο Σίσι έχει ελάχιστη πραγματική εμπειρία της μάχης. Είχε ειδικευτεί κυρίως στον τομέα των στρατιωτικών πληροφοριών, ενώ με το διορισμό του ως αρχηγός του στρατού ήταν το νεότερο μέλος του Ανώτατου Συμβουλίου των Ενόπλων Δυνάμεων (SCAF).

⁵³ Βιβή Κεφαλά (9-10/2013), *Το αβέθαιο μέλλον της Αιγύπτου*, στο <http://www.kemep.gr/index.php/2013-03-22-14-04-10/2013-07-20-09-23-16/77-2014-01-08-17-09-42/09-10-2013/60-2014-01-08-16-36-18>, ανάκτηση 28/1/2015

⁵⁴ Βλέπε παραπάνω.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Στις 26 Μαρτίου 2014 παραιτείται του στρατιωτικού του αξιώματος ώστε να θέσει υποψηφιότητα για πρόεδρος της Αιγύπτου, περίπου ένα χρόνο μετά την ανατροπή του ηγέτη του κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων από την εξουσία. Μετά τη δεύτερη επανάσταση – την «αντεπανάσταση» όπως την ονομάζουν οι Αιγύπτιοι – που έγινε τον Ιούνιο του 2013, ο Σίσι φαίνεται να εξασφαλίζει εύκολα τη λαϊκή αποδοχή. Γίνεται πολύ δημοφιλής και θεωρείται ως ο κατάλληλος πολιτικός οργανωτής. Η υποψηφιότητά του στηρίχθηκε από το SCAF και υπήρξε η σχεδόν, απόλυτη συμπαράσταση του κόσμου γι αυτό.



Ο πρόεδρος Σίσι θεωρήθηκε εξ' αρχής ως ο καταλληλότερος υποψήφιος για

Στρατιωτικός χαιρετισμός από το παιδί Αλ Σίσι στον Αμπντέλ Νάσερ

να επαναφέρει την ισορροπία στην Αίγυπτο και αποτελούσε την ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον, μέσω του φιλόδοξου σχεδίου του για την ανάπτυξη της γεωργίας, της στέγασης, της εκπαίδευσης, της βελτίωσης των συνθηκών στις φτωχές περιοχές και της ενίσχυσης της απασχόλησης μέσω της σκληρής δουλειάς τόσο από τον ίδιο, όσο και από τους Αιγύπτιους.⁵⁵

Ο πρόεδρος Σίσι δεσμεύτηκε πως μέσα σε δύο χρόνια διακυβέρνησής του η Αίγυπτος και ο λαός της θα δουν ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Στοχεύοντας στην καταπολέμηση της φτώχειας «ο Σίσι κάλεσε τόσο τον ιδιωτικό όσο και το δημόσιο τομέα να βοηθήσουν και να στηρίξουν τους φτωχούς, ακολουθώντας μια πολιτική χαμηλότερου κέρδους»⁵⁶. Σε διαφορετική περίπτωση ο στρατός θα προσφέρει τα απαραίτητα προϊόντα σε χαμηλότερες τιμές.

Ο Σίσι έτυχε μεγάλης υποστήριξης από πολλούς και διαφορετικούς φορείς της χώρας. Η προεκλογική εκστρατεία του είχε μεγαλύτερη χρηματοδότηση από του αντιπάλου του Hamdeen Sabahi, λόγω της υποστήριξης διακεκριμένων επιχειρηματιών της χώρας. Πέραν όμως από τους επιχειρηματίες, την υποστήριξής

⁵⁵ BBC News, (16th May 2014), *Egypt: Abdul Fattah al-Sisi profile*, στο www.bbc.com/news/world-middle-east-19256730 ανάκτηση 2/2015

⁵⁶ Βλέπε παραπάνω, www.bbc.com/news/world-middle-east-19256730

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

τους στο πρόσωπο του Σίσι έδειξαν και πολλά άλλα Αιγυπτιακά κόμματα, συμπεριλαμβανομένων των al-Dawa al-Salafiya, Salafist Nour Party, το κόμμα των Ελεύθερων Αιγύπτιων και το φιλελεύθερο κόμμα New Wafd. Σε χαμηλό προφίλ υπήρξε και η υποστήριξη σημαντικών προσωπικοτήτων της χώρας, αλλά και του κλήρου: τόσο η κοπτική εκκλησία, όσο και το ελληνορθόδοξο Πατριαρχείο.⁵⁷

Ως διαπιστώνεται, ο Σίσι αποτελεί τον ισχυρό εκείνον ηγέτη που χρειάζεται η Αίγυπτος για να ξεπεράσει την πολιτική και κοινωνικό-οικονομική αστάθεια. Δεν παύει ωστόσο, να υπάρχει μια ανησυχία σχετικά με τη μετάβαση της χώρας σε ένα αυταρχικό μοντέλο που να προσιδιάζει στο παρελθόν. Η άνοδος του Σίσι στην εξουσία δεν ήταν βέβαια εύκολη ή χωρίς διαμάχες. Πολλοί ήταν εκείνοι που τον κατηγορήσαν για τον θάνατο εκατοντάδων ανθρώπων που σκοτώθηκαν από τις αρχές κατά τη διάρκεια των διαμαρτυριών μετά την αποπομπή του προέδρου Μόρσι τον Ιούλιο του 2013.

Ξεκάθαρος στόχος του προέδρου Σίσι ήδη από την αρχή της εκλογής του ήταν η αδιαμφισβήτητη σταθεροποίηση της χώρας, η άνευ όρων σταθερότητα για την Αίγυπτο. Την δήλωσή του έσπευσε να κάνει πραγματικότητα με γρήγορους ρυθμούς, γεγονός που αποδείχθηκε με την αύξηση των μέτρων καταστολής που πάρθηκαν στην Αίγυπτο. Χαρακτηριστικό σε αυτό το κλίμα ήταν η σύλληψη και η φυλάκιση του Αλάα Αμπντέλ Φατάχ (Alaa Abdel Fattah), ενός Αιγύπτιου μπλόγκερ, εξέχοντα ακτιβιστή υπέρ της δημοκρατίας της χώρας και ο οποίος ήταν ηγετική φυσιογνωμία, με σπουδαίο ρόλο στην επανάσταση του 2011 στην Πλατεία Ταχρίρ.

Η Αμερικανική Al-Jazeera έγραψε ότι η σύλληψη αυτή αποτελεί πλήγμα για το φιλελεύθερο κίνημα υπέρ της δημοκρατίας και πως μέσα σε ένα χρόνο υπήρξε ταχεία υποβάθμιση των ελευθεριών στη χώρα. Παρόμοιες δηλώσεις και απόψεις εκφράστηκαν επίσης, από το *Ίδρυμα Ηλεκτρονικών Συνόρων* (Electronic Frontier Foundation – EFF), από την *Επιτροπή για την Προστασία των Δημοσιογράφων* (CPJ), καθώς και από άλλες αιγυπτιακές ομάδες που στηρίζουν τα δικαιώματα ελευθερίας του λόγου.⁵⁸



⁵⁷ Πηγή από προσωπικό αρχείο και συνεντεύξεις με κόσμο στην Αίγυπτο, στο πλαίσιο επιτόπιας έρευνας, Μάρτιος 2015 – Ιούνιος 2015

⁵⁸ BBC NEWS (23/2/2015), *Alaa Abdel Fattah: Egypt jails activist-blogger for five years*, στο <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-31583404>, ανάκτηση 9/3/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Σε εσωτερικό λοιπόν, επίπεδο παρατηρούμε πως η ανάγκη του Σίσι να σταθεροποιήσει τη χώρα προκαλεί αντιδράσεις ως προς τα μέσα που επιλέγει. Από την άλλη πλευρά, η κυβέρνηση των ΗΠΑ υποστηρίζει άμεσα τον Σίσι. Στις 6 Ιουνίου λίγο μετά τις εκλογές στην Αίγυπτο, ο Αμερικανός υπουργός Τύπου σε δήλωσή του ανέφερε πως οι ΗΠΑ ανυπομονούν να συνεργαστούν με την Αίγυπτο και τον Σίσι, με σκοπό να προωθηθεί η στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ των δύο χωρών καθώς επίσης, και τα κοινά συμφέροντα ΗΠΑ – Αιγύπτου.

Συνάντηση μεταξύ Αμερικανών και Αιγύπτιων Αξιωματούχων έγινε και πριν από τη Σύνοδο Κορυφής ΗΠΑ – Αφρικής, με την Ουάσιγκτον να μεταφέρει σαφές μήνυμα πως παρακολουθεί στενά τι συμβαίνει στην Αίγυπτο – σύμφωνα με το World Bulletin.⁵⁹ Σκοπός των ΗΠΑ είναι να ενισχύσει τους δεσμούς της – εμπορικούς και επενδυτικούς – με τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες περιοχές της Αφρικής. Πολλοί μελετητές ωστόσο, παρουσιάζουν την σύνοδο αυτή ως μια προσπάθεια των ΗΠΑ να πιέσουν για περαιτέρω νεοφιλελεύθερες πολιτικές στην περιοχή της Αφρικής.

Αποτελεί πάντως, γεγονός πως η είσοδος τελικά της Αιγύπτου στην Ένωση μετά τον αποκλεισμό της αποτελεί μια θετική εξέλιξη για την χώρα. Η Wall Street Journal αναφέρει την εποχή της Συνόδου πως η Αίγυπτος παρά τους αργούς ρυθμούς ανάπτυξής της παρουσιάζει μια άνοδο στην επενδυτική δραστηριότητά της και αναφέρει πως είναι πιθανό να υπάρξουν περισσότερα επενδυτικά κεφάλαια στη χώρα σύντομα. Στο νέο καθεστώς φαίνεται να έχει δοθεί το πράσινο φως για να συνεχίσει τις «διορθωτικές επεμβάσεις» με σκοπό να ακολουθήσει το δημοκρατικό μονοπάτι που η Αίγυπτος άρχισε να ακολουθεί μετά την επανάσταση του 2011.

Φαίνεται τέλος, πως ακόμα κι οι διεθνείς παράγοντες που είχαν ασκήσει πίεση στο καθεστώς τον τελευταίο καιρό για τον περιορισμό των αυστηρών μέτρων ασφαλείας που έπαιρνε το καθεστώς, ίσως τώρα να αποτελέσει μια πηγή υποστήριξης προς τον πρόεδρο Σίσι. Κι αυτό εάν ο Αιγύπτιος πρόεδρος αποτελέσει έναν ισχυρό συμπαίκτη στη διεθνή συμμαχία κατά του Ισλαμικού κράτους και έναν από τους σημαντικότερους σχηματισμούς στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας στην περιοχή.⁶⁰

Στην παρούσα χρονική συγκυρία η πλειοψηφία του Αιγυπτιακού κόσμου που προέρχεται από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και που αντιπροσωπεύουν τη

⁵⁹ World Bulletin (15/7/2014), *Egypt added to Obama's Africa Summit list*, στο www.worldbulletin.net/haber/140689/egypt-added-to-obamas-africa-summit-list ανάκτηση 9/3/2015

⁶⁰ Dina El Khawaga, *A new authoritarian regime in Egypt? Controlling power and eliminating dissent*, Arab Reform Initiative, 11/2014, στο http://www.arab-reform.net/sites/default/files/14_11_A-new-authoritarian-regime-in-Egypt_0.pdf

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

φιλελεύθερη φωνή της χώρας, θεωρεί τον πρόεδρο Σίσι την καταλληλότερη επιλογή. Ωστόσο, από την αρχή της «αντεπανάστασης» υπήρχε αυτού του είδους η συναίνεση με την προϋπόθεση πως θα υπάρξει χώρος αρκετός για τη δημιουργία κομμάτων αντιπολίτευσης, οργανισμών και οργανώσεων.

Δύο χρόνια μετά το αμφιλεγόμενο αυτό πραξικόπημα ωστόσο, τα δεδομένα δεν είναι τόσο αισιόδοξα προς αυτή την πλευρά, όπως αναφέραμε ήδη παραπάνω. Στα τέλη του 2014, ενάμιση χρόνο μετά τη νίκη του Φατάχ Αλ Σίσι υπήρξε μια κλιμάκωση των προσπαθειών για νέα μέτρα που θα συσφίξουν το απολυταρχικό προφίλ της νέας κυβέρνησης.⁶¹ Σε πρώτη φάση υπήρξε μια άνευ προηγουμένου δράση καταστολής των φωνών της αντιπολίτευσης, με αποτέλεσμα να υπάρξει φυλάκιση 40.000 κρατουμένων. Στα Πανεπιστήμια προωθήθηκαν δράσεις ενοχοποίησης των περισσότερων φοιτητικών ενώσεων και συλλόγων.

Με νόμο που εκδόθηκε για τα Πανεπιστήμια της χώρας, απαγορεύεται η εκλογή αρχηγών φοιτητών – student leaders – από τους προέδρους των Πανεπιστημίων ή από τους κοσμήτορες των σχολών. Επιπλέον, υπήρξαν αποφάσεις για την οριστική εκδίωξη κάθε φοιτητή που «προσβάλλει» τον πρόεδρο, ενώ Πανεπιστημιακοί που εμπλέκονται σε οποιαδήποτε πράξη διαμαρτυρίας ή βίας μπορούν να απορρίπτονται χωρίς δικαστικό έλεγχο. Στα Πανεπιστήμια ζητούνται «γραπτές δεσμεύσεις» από τους μαθητές και τις οικογένειές τους πως θα απέχουν από οποιαδήποτε πράξη διαμαρτυρίας, είτε βίαιη, είτε ειρηνική.⁶²

Επιπλέον, υπήρξε ένα ζήτημα σε ό, τι αφορά στη δράση των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, ιδίως εκείνων που προωθούσαν την αλλαγή του νόμου Ν.84/1982. Το Υπουργείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης αποφάσισε να εντοπίζεται κάθε οργανισμός που λειτουργεί ως γραφείο διαβούλευσης για το θέμα, να θεωρείται παράνομος και να καταγγέλλεται. Παράλληλα, πέτυχε την τροποποίηση του ποινικού κώδικα για να θεωρούνται η παραλαβή της χρηματοδότησης και οι επιχορηγήσεις για τις δραστηριότητες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως έγκλημα παρόμοιο με αυτό της χρηματοδότησης για όπλα και τρομοκρατία.

Μετά την τροποποίηση του νόμου, το υπουργείο έδωσε διορία μέχρι το τέλος του Νοεμβρίου στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για να αναδιοργανώσουν τις δραστηριότητές τους, ενώ μετά την ημερομηνία αυτή οι οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να διωχθούν βάση νόμου.

Τέλος, οι περιορισμοί που ολοένα πληθαίνουν για πολλές κατηγορίες λαϊκής έκφρασης πρόκειται να επεκταθούν και σε μια διαφορετική κατηγορία που έχει να κάνει με ένα νέο νόμο σχετικά με τις βουλευτικές εκλογές και την ανακατανομή των

⁶¹ Βλέπε παραπάνω

⁶² Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

εκλογικών περιφερειών που θα εγγυάται στις πλούσιες ελίτ καλύτερες πιθανότητες νίκης στις επόμενες εκλογές. Όλα τα παραπάνω κάνουν πολλούς μελετητές της περιοχής να θεωρούν πως η Αίγυπτος οδηγείται στην οικοδόμηση ενός νέου αυταρχικού καθεστωτικού μοντέλου διακυβέρνησης.

Από την άλλη πλευρά, παρατηρούμε έντονη δραστηριότητα της νέας κυβέρνησης με τη Δύση και την Αμερική. Η επίσκεψη του Σίσι στις ΗΠΑ το 2014 στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών για τη δημιουργία διεθνούς συμμαχίας κατά της τρομοκρατίας, παρουσιάστηκε από τα Αιγυπτιακά μέσα ενημέρωσης ως μια *διαδικασία οικοδόμησης συμμαχιών με τους διεθνείς εταίρους*. Αυτός ήταν εν μέρει ένας τρόπος επιβεβαίωσης της νομιμότητας του νέου καθεστώτος.

Το ζήτημα που τίθεται όμως, έχει να κάνει με το κατά πόσο η Δύση και κυρίως η Αμερική φαίνεται να θεωρήσουν αποδεκτή τη φίμωση του πολιτικού πλουραλισμού με τη δικαιολογία των δράσεων κατά της τρομοκρατίας. Η Αιγυπτιακή κοινή γνώμη φαίνεται κι εκείνη να ανησυχεί για το μέλλον της χώρας υπό το πρίσμα του αυταρχισμού της νέας κυβέρνησης. Ωστόσο, είναι πολύ νωρίς ακόμα να υπάρξουν σαφή μηνύματα για την κατεύθυνση του νέου καθεστώτος. Σίγουρα πάντως, η στρατιωτική ηγεσία δεν φαίνεται διατεθειμένη να επιτρέψει πολλά ανοίγματα στην αντιπολίτευση, τουλάχιστον προς το παρόν.

Μελετώντας την Αίγυπτο τόσο βιβλιογραφικά, όσο και επιτόπια αυτό που αντιλαμβάνεται κανείς είναι η πολυπλοκότητα της περίπτωσης της που την κάνει να διαφέρει από τις υπόλοιπες χώρες που αναμείχτηκαν σε αυτό που ονομάστηκε *Αραβική Άνοιξη*. Η Αίγυπτος είναι μια μεγάλη χώρα με σπουδαία γεωπολιτική θέση και ένα άκρως φιλοδυτικό παρελθόν το οποίο φαίνεται να προσπαθεί να διατηρήσει μετά την πτώση των Αδελφών Μουσουλμάνων, μέσω του προέδρου Σίσι. Ωστόσο, είναι μια χώρα με πολλά εσωτερικά ζητήματα που την ταλανίζουν αιώνες τώρα και για πολλούς αποτελούν το λόγο της στασιμότητας σε όλους τους τομείς.

Παρόλο που πρόκειται για μια νέα χώρα – ο μέσος όρος του πληθυσμού ηλικιακά είναι περίπου τα 35-40 έτη – ο πληθυσμός της ανέρχεται σε πολλά εκατομμύρια. Ο αναλφαβητισμός και η γενικότερη έλλειψη παιδείας και εκπαίδευσης αποτελούν τον σημαντικότερο ανασταλτικό παράγοντα εξέλιξης. Επιπλέον, το νομικό και δικαστικό σύστημα όπως είναι σήμερα δεν είναι βοηθητικό και προωθεί με έμμεσο τρόπο την καταστολή διάφορων μορφών ελευθερίας και ισότητας.

Παρόλα αυτά *«κανείς δεν είναι σε θέση ακόμα να διακρίνει με σαφήνεια εάν βρισκόμαστε αντιμέτωποι με ένα ολοκληρωμένο στρατιωτικό και απολυταρχικό καθεστώς ή εάν απλά πρόκειται για μια σειρά από πολιτικούς συμβιβασμούς στους οποίους εκτίθεται ο Σίσι με σκοπό να ανατρέψει σταδιακά την ισορροπία δυνάμεων*

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

μετά τη συνταγματική του δήλωση το 2013 που έληξε ουσιαστικά το κίνημα της πλατείας Ταχρίρ.»⁶³

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

3.1 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ

Η πολιτική αστάθεια και αβεβαιότητα που ακολούθησε την απομάκρυνση του Hosni Mubarak από την προεδρεία της Αιγύπτου, ήρθε να καλύψει το SCAF, το Ανώτατο Συμβούλιο Ενόπλων Δυνάμεων που βρίσκονταν πάντα σε ετοιμότητα. Άλλωστε, πολλά μέλη του υπουργικού συμβουλίου του καθεστώτος ανήκαν στο SCAF οπότε η οργάνωσή τους ήταν άμεση.

Με πρωτοβουλία του συμβουλίου έγινε δημοψήφισμα στις 19 Μαρτίου 2011 για να ανοίξει ο δρόμος των βουλευτικών και προεδρικών εκλογών. Η ανταπόκριση των πολιτικών σχηματισμών της Αιγύπτου ήταν άμεση. Πολλά νέα κόμματα σχηματίστηκαν, ενώ το μέχρι πρότινος απαγορευμένο κόμμα των Αδελφών Μουσουλμάνων μετασχηματίστηκε και δημιουργήθηκε το κόμμα Ελευθερίας και Δικαιοσύνης (FJP).

Το Ανώτατο Συμβούλιο Ενόπλων Δυνάμεων έχει τον καθοριστικό λόγο σε όλα τα θέματα που αφορούν στη διακυβέρνηση της μεταβατικής κυβέρνησης, αλλά και τις δυνάμεις ασφαλείας της χώρας. Παρά το γεγονός ότι ο στρατός ως θεσμός χαιρεί μεγάλης εκτίμησης, η αρχή που διέπει το SCAF έχει μικρή λαϊκή νομιμοποίηση, και ούτε έχουν – ούτε είναι πιθανό να επιδιώξουν την ανάπτυξη αποτελεσματικών μηχανισμών της διακυβέρνησης σε επίπεδο βάσης.⁶⁴

Το κενό αυτό στη διακυβέρνηση ήρθε να καλύψει το κίνημα των Αδελφών Μουσουλμάνων. Παρόλο που θεωρητικά βρισκόταν στο περιθώριο όλα τα

⁶³ Dina El Khawaga, *A new authoritarian regime in Egypt? Controlling power and eliminating dissent*, Arab Reform Initiative, 11/2014, στο http://www.arab-reform.net/sites/default/files/14_11_A-new-authoritarian-regime-in-Egypt_0.pdf

⁶⁴ Ewan Stein, *Revolutionary Egypt: Promises and Perils*, (Ιούνιος 2014) στο http://eprints.lse.ac.uk/43461/1/After%20the%20Arab%20Spring_revolutionary%20Egypt%28Isero%29.pdf ανάκτηση 21/1/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

προηγούμενα χρόνια λόγω της έλλειψης νομιμοποίησης που είχε από το καθεστώς, οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι δρούσαν ανεξάρτητα, προσεγγίζοντας κυρίως τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα της χώρας.

Αναμφισβήτητα, το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της χώρας ζούσε και εξακολουθεί να ζει μακριά από τα αστικά κέντρα και πολλές φορές κάτω από τα όρια της φτώχειας. Η οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων προσέγγιζε αυτή την κατηγορία ανθρώπων, οι οποίοι πολλές φορές δεν είχαν πρόσβαση στην είδηση μέσω του τύπου ή της τηλεόρασης. Τους βοηθούσαν οικονομικά, τους πρόσφεραν φαγητό κι όλα τα απαραίτητα.

Οι ΑΜ λοιπόν, ήταν η μοναδική εικόνα για την κοινωνία που είχε αυτή η κατηγορία ανθρώπων. Μάλιστα, λόγω του μεγάλου αριθμού τους σε σχέση με τους κατοίκους των πόλεων, πολλοί είναι οι ειδικοί που θεωρούν πως αυτή η στενή προσέγγισή τους από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους είναι τελικά ο λόγος της νίκης στις εκλογές του 2012 για τους τελευταίους. Επιπλέον, η έλλειψη σημαντικής κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης από τις δυνάμεις της πλατείας Ταχρίρ και το συνονθύλευμα ετερογενών πολιτικών που είχαν στις ατζέντες τους τα διάφορα πολιτικά μορφώματα, οδήγησαν στην εισχώρηση ισλαμικών φωνών και παραγόντων σε αυτά.

Αυτή η κατάσταση και η διάχυση απόψεων και πολιτικών και η αδυναμία μιας ομόφωνης πολιτικής γραμμής και κατεύθυνσης ήταν που οδήγησε σε συνέχεια των διαδηλώσεων παρά την αποπομπή Mubarak. Ήταν τότε που το SCAF μαζί με την υποστήριξη από την πλευρά των ΑΜ έκανε λόγω για ξένο δάκτυλο και πράκτορες μέσα στους διαδηλωτές.

Βέβαια, είναι δύσκολο να αρνηθεί κανείς πως τα γεγονότα της 25^{ης} Ιανουαρίου 2011 καταγράφονται ομόφωνα ως *επανάσταση* στη συνείδηση του αιγυπτιακού λαού και τόσο ο κόσμος όσο και ο στρατός γιόρτασαν τα επιτεύγματα αυτού του αγώνα. Ωστόσο, το μόνο σίγουρο είναι πως το διακύβευμα της *επανάστασης* για ελευθερία στην πλατεία Ταχρίρ είναι εν εξελίξει.

*«Οι ελεύθερες και δίκαιες εκλογές μετά από πολλές δεκαετίες ήταν γεγονός για την Αίγυπτο, ωστόσο πολλά απομεινάρια της παλιάς Αιγύπτου παραμένουν στη θέση τους κάτω από το SCAF και την κατάσταση έκτακτης ανάγκης που έχει επιβάλει.»*⁶⁵ Επιπλέον, τα μέσα ενημέρωσης εξακολουθούν σε ένα σύστημα χειραγώγησης και λογοκρισίας και οι ΜΚΟ διώκονται όπως κατά την περίοδο προεδρίας Mubarak.

⁶⁵ Βλέπε Ewan Stein, *Revolutionary Egypt: Promises and Perils*, page 26, (Ιούνιος 2014) στο http://eprints.lse.ac.uk/43461/1/After%20the%20Arab%20Spring_revolutionary%20Egypt%28Isero%29.pdf ανάκτηση 21/1/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Από την άλλη πλευρά το ισλαμικό κόμμα που κέρδισε τις εκλογές έκανε λόγο για ένα νέο Σύνταγμα που θα ακολουθούσε τη Σαρία διακυβεύοντας πολλές ελευθερίες και δικαιώματα. Αυτή η θέση από μόνη της ενίσχυε λόγους τριβής με το Ανώτατο Συμβούλιο των Ενόπλων Δυνάμεων. Ένα ισχυρό κοινοβούλιο δεν μπορούσε να εγγυηθεί την «αναχαίτιση» της επιρροής του στρατού στην πολιτική. Με τις σωστές μεθοδεύσεις, ωστόσο, θα μπορούσε να την μειώσει και να μην επιτρέπει αγκυλώσεις σε μια δημοκρατική διακυβέρνηση, ούτε επιρρέπειες σε πελατειακά συστήματα που άνθιζαν κατά την περίοδο Mubarak.

Για να γίνουν όλα αυτά όμως, πρέπει να υπάρχει και μια οικονομία που να ευνοεί την άνθιση και την ανάπτυξη. Μετά από αυτό το επαναστατικό κλίμα όμως η όποια οικονομική σταθερότητα της χώρας – και κυρίως εκείνη που προέρχονταν από το κομμάτι του τουρισμού – κατέρρευσε, συμπαρασύροντας έτσι και τις επενδύσεις και αυξάνοντας περαιτέρω το ποσοστό των ανέργων στη χώρα.

Η ολοένα και πιο τεταμένη οικονομική κατάσταση που επικρατεί στην Αίγυπτο δεν αφήνει περιθώρια κοινωνικής και πολιτικής σταθερότητας για την ώρα. Ένα χρόνο μετά την ανάληψη της εξουσίας από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους η κατάσταση παραμένει έκρυθμη, κυρίως λόγω των μεταρρυθμίσεων που προωθεί η νέα κυβέρνηση μέσω του νέου Συντάγματος. Η μετάβαση προς μια δημοκρατία με τους όρους της Ταχρίρ φαίνεται πολύ μακρινή.

Επιπλέον, η αντίθεση των Ισλαμιστών προς το Ισραήλ μπορεί να ανατρέψει τη σχετική σταθερότητα που επιτεύχθηκε πριν από δεκαετίες και πλέον, με την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης, ενώ η ανάπτυξη των διμερών σχέσεων της Αιγύπτου με το Ιράν προκαλεί και ανησυχεί τη Δύση και κυρίως της Ηνωμένες Πολιτείες.⁶⁶

Παρατηρούμε λοιπόν, πως λίγα χρόνια μετά την πολλά υποσχόμενη Αραβική Άνοιξη, τόσο στην Αίγυπτο όσο και σε πολλές ακόμα αραβικές χώρες η μετάβαση προς δημοκρατικά καθεστώτα τύπου Δύσης όχι μόνο απέτυχε αλλά παράλληλα οι χώρες αυτές οδηγήθηκαν σε άνοδο του Ισλαμικού στοιχείου, σε έλλειψη ασφάλειας και σε μια μεταβαλλόμενη ισορροπία δυνάμεων.

Επιπλέον, είναι γεγονός πως παρόλο που οι Ισλαμιστές όπως οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι στην Αίγυπτο δεν είχαν κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στις εξεγέρσεις εντέλει ήταν εκείνες που είχαν πολιτικά οφέλη. Τα Ισλαμικά κόμματα δηλαδή, ήταν εκείνα που έλαβαν τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων στις εκλογές. Η νίκη των ΑΜ

⁶⁶ Παρίσης Ι. (2013), *Η Καθ' ημάς Θάλασσα – Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, εκδ. ΛΙΒΑΝΗ, σελ. 296

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

στην Αίγυπτο, στις πρώτες δίκαιες εκλογές που διενεργήθηκαν στη χώρα μετά από πολλές δεκαετίες ήταν αναμφισβήτητη.

Τους λόγους που συνέβη αυτό σε μια χώρα όπως η Αίγυπτος αναλύσαμε παραπάνω: είχαν χρόνο να οργανωθούν καλύτερα από τα υπόλοιπα κοσμικά κόμματα. Επιπλέον, η οργάνωση των ΑΜ ήταν πάντοτε παρούσα στην πολιτική, αλλά κυρίως στην κοινωνική πραγματικότητα της χώρας. Τέλος, η αναζήτηση των δημοκρατικών αρχών μέσω ενός Ισλαμικού μοντέλου ήταν απόρροια της μέχρι τότε αγανάκτησης του Αιγυπτιακού λαού από το παλαιό, διεφθαρμένο καθεστώς κι οτιδήποτε το θύμιζε.

Η Αίγυπτος και ο λαός της είχαν ανάγκη από μια πραγματική αλλαγή, από μια κάθαρση όλων των παλαιών αγκυλώσεων που την πήγαιναν πίσω τόσο οικονομικά, όσο και κοινωνικο – οικονομικά. Έπρεπε να πάρουν το ρίσκο της αλλαγής και θεωρώντας πως δεν υπήρχε άλλη λύση, το Ισλαμικό μοντέλο φάνταζε ως η μόνη εναλλακτική.

Ωστόσο, για πολλούς το Ισλάμ και η δημοκρατία είναι έννοιες ασυμβίβαστες, καθώς σύμφωνα με τον Ισλαμικό νόμο, η διακυβέρνηση πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με το νόμο του Θεού και όχι με τη δημοκρατική εντολή.⁶⁷ Στη συγκεκριμένη όμως, συγκυρία υπήρχε ανάγκη ελπίδας από τη δημοκρατική μερίδα των ψηφοφόρων σχετικά με τη συμβατότητα του Ισλάμ και της δημοκρατίας: το Ισλάμ μπορεί να προσαρμοστεί δημοκρατικά στις εκάστοτε κοινωνικές απαιτήσεις μιας χώρας.

Το άμεσο μέλλον βέβαια της Αιγύπτου, θα αποδείξει πως μάλλον κάτι τέτοιο είναι αδύνατο – τουλάχιστον όχι με βάση το μοντέλο διοίκησης της Ισλαμικής οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων και σίγουρα όχι για μια χώρα όπως η Αίγυπτος. Λίγο καιρό μετά την ανάδειξη του Μόρσι στην εξουσία η φράση που κυριαρχεί μεταξύ των Αιγυπτίων είναι η εξής: «Άλλαξε το κεφάλι, αλλά το σώμα παραμένει ίδιο». Όπως είδαμε και παραπάνω, λίγοι μήνες διακυβέρνησης των ΑΜ αρκούσαν για να διαφανούν οι δικτατορικές επιλογές του νέου προέδρου και η καθοδήγηση της χώρας προς ένα ισλαμικό καθεστώς.

Ωστόσο, ο πρόεδρος Μοχάμεντ Μόρσι δεν μπορούσε να φανταστεί την απόλυτη μεταστροφή του κόσμου από το πρόσωπό του που θα συνέβαινε ένα μόλις χρόνο μετά την εκλογή του. Σύμφωνα με αρκετούς μελετητές η αυτοπεποίθηση του νέου καθεστώτος προερχόταν κυρίως από το μεγάλο ποσοστό που έλαβε η οργάνωση στις εκλογές. Επιπλέον, είχε να κάνει με την χωρίς σταθερές κατά τ' άλλα βάσεις άποψη που κυριαρχούσε στο εσωτερικό των Αδελφών Μουσουλμάνων πως ο

⁶⁷ Παρίσης Ι. (2013), *Η Καθ' ημάς Θάλασσα – Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, εκδ. ΛΙΒΑΝΗ, σελ. 297

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ηγέτης του ισλαμικού κινήματος είναι πολύ ισχυρότερος από το στρατιωτικό κατεστημένο και ότι είναι σε θέση να ενεργήσει αποφασιστικά για τη μετατροπή του αιγυπτιακού πολιτικού συστήματος προς την κατεύθυνση που επιθυμεί.

Τέλος, υπάρχει και η άποψη πως ο Μόρσι ενεργούσε με την ανοχή του στρατιωτικού καθεστώτος, που ουσιαστικά άφηνε μετά από συμφωνία την εντύπωση υπερίσχυσης του ηγέτη του ισλαμικού κινήματος, ενώ ουσιαστικά η εξουσία παραμένει στους στρατιωτικούς. Ακόμα κι έτσι όμως να είχαν τα πράγματα, προκύπτει πως με τις αποφάσεις του και τις Συνταγματικές κυρίως αλλαγές που προωθούσε, ο Μόρσι ξεπέρασε τα όρια που είχαν τεθεί και προκάλεσε την αγανάκτηση του στρατού, ο οποίος θέτει τελεσίγραφο τον Ιούλιο του 2013 για την παραίτηση του Μοχάμεντ Μόρσι και της κυβέρνησής του.

3.2 Η ΒΙΑ ΩΣ «ΚΟΙΝΟΣ ΠΑΡΟΝΟΜΑΣΤΗΣ» ΤΩΝ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ

Αναμφισβήτητα η Αίγυπτος βρίσκεται ακόμα σε κρίση ήδη πάνω από τέσσερα χρόνια από την πτώση του καθεστώτος Mubarak και περίπου δύο χρόνια μετά την πτώση των Αδελφών Μουσουλμάνων. Υπάρχει ακόμα αδυναμία στο να βρεθεί ένα επιτυχημένο πολιτικό μοντέλο συστήματος και να δημιουργηθεί μια σταθερή κοινωνία πολιτών.

Σύμφωνα με την Dina El Khawaga⁶⁸, η πηγή της σημερινής κρίσης δεν έγκειται στην εξάντληση του πληθυσμού από τις συνεχείς κρίσεις και εντάσεις, ούτε στην κινητοποίηση του λαού για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Επιπλέον, το πρόβλημα δεν είναι οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι και η ανακοίνωσή τους για τη χρήση βίας ως απάντηση των όσων συνέβησαν το 2013, όπως οι δικαστικές αποφάσεις, οι προληπτικές φυλακίσεις, η κατάσχεση των κεφαλαίων του κόμματος και η φυλάκιση χιλιάδων νέων που συνδέονται με την οργάνωση.

Ούτε όμως, η επιθετική συμπεριφορά των δυνάμεων ασφαλείας και η χρήση βίας αποτελεί άμεση αιτία της κρίσης στην Αίγυπτο. Η αιτία της σημερινής κρίσης στην Αίγυπτο είναι η συνεχής και έντονη χρήση βίας με σκοπό την καταστολή και την φτίμωση του λαού. Η εν λόγω παρατήρηση οδηγεί σε μια πολύ ενδιαφέρουσα εξήγηση: η αλόγιστη χρήση της βίας είναι το κοινό χαρακτηριστικό σε όλα τα

⁶⁸ Η Dina El Khawaga είναι τακτική καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Καΐρου. Τελευταία εστιάζει ακαδημαϊκά στα κοινωνικά κινήματα, τις κοινές δράσεις και στις διάφορες μορφές αμφισβητούμενων πολιτικών που έλαβαν χώρα μετά την Αραβική Άνοιξη.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

καθεστώτα από την εποχή Mubarak, συνεχίζοντας με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους έως σήμερα με την διακυβέρνηση του Fatah Al Sisi.

Είναι δύσκολο να κατανοήσει κανείς τη δράση των δυνάμεων ασφαλείας και των αποφάσεών τους ή το πώς καθορίζουν τις προτεραιότητές τους. Η τραγική κατάληξη ενός ποδοσφαιρικού αγώνα, η ίδρυση ενός Ισλαμικού Εμιράτου στο Σινά από τους τζιχαντιστές, η θανατική καταδίκη 230 ακτιβιστών, η δολοφονία του αρχηγού του αριστερού κόμματος σε μια ειρηνική διαδήλωση είναι μόνο κάποιες από τις δράσεις των δυνάμεων καταστολής που εγείρουν ερωτήματα ως προς τη δράση τους.

Το γιατί συμβαίνουν όλα τα παραπάνω είναι επίσης, δύσκολο να απαντηθεί. Υπάρχουν ωστόσο, δύο πιθανές αιτίες. Η μία έχει να κάνει με την ανάγκη διατήρησης της ισχύος που οδηγεί το εκάστοτε καθεστώς σε βεβιασμένες κινήσεις και πράξεις βίας, λόγω του φόβου τους και της ανάγκης τους να συνεχίσουν να ελέγχουν την εξουσία. Η δεύτερη εξήγηση έχει να κάνει με την τάση στη χρήση βίας ως σημάδι της περιχαράκωσης του μιλιταρισμού και του ολοκληρωτισμού.⁶⁹

Με βάση τα παραπάνω αντιλαμβάνεται εύκολα κανείς τις ομοιότητες όλων των καθεστώτων που προϋπήρξαν, αλλά και του σημερινού, τα οποία έχουν ως «κοινό παρονομαστή» τη βία. Αναλυτικότερα, και τα δύο καθεστώτα, αυτό του Morsi αλλά και αυτό του Sisi τείνουν να συμμαχήσουν με περισσότερα βίαια στοιχεία στην αναζήτησή τους για πολιτική στήριξη και πολλές φορές οδηγήθηκαν στη συνωμοσία, η οποία λειτούργησε για τα καθεστώτα τους ως κύρια πηγή νομιμότητας για τις βίαιες και παράνομες πρακτικές τους.

Άλλη μια κοινή τακτική των δύο καθεστώτων που συχνά αγνοείται από το ευρύ κοινό – κι αυτό έχει να κάνει περισσότερο με την αδιαφορία του Αιγυπτιακού λαού για τα κοινά, κυρίως πριν την επανάσταση του 2011 – είναι οι εκκλήσεις που έκαναν για ξένες πολιτικές χρηματοδοτήσεις με σκοπό τη δημιουργία μεγάλων έργων που συνήθως δεν ευσταθούσαν.

Το πιο σημαντικό βέβαια, κοινό χαρακτηριστικό των καθεστώτων που ανέλαβαν την εξουσία μετά την πτώση Mubarak είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης της κοινωνίας απέναντι στο πολιτικό σύστημα. Δεν ανέχονται πλέον καθεστώτα τα οποία νομιμοποιούν τη βία και που βασίζονται στις κρατικές υπηρεσίες τις οποίες δωροδοκούν με σκοπό να διασφαλίσουν την υποστήριξή τους, έστω και προσωρινά.

Μέσω των δικαστηρίων ακούγονται κατηγορίες που πολλές φορές δεν ευσταθούν με σκοπό να πειστεί ο λαός για το λόγο καταδίκης του εκάστοτε πρώην πολιτικού

⁶⁹ Dina El Khawaga (2/2015) , *Understanding Egypt's search for stability*, Arab Reform Initiative, στο <http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Understanding%20Egypt%E2%80%99s%20search%20for%20stability.pdf> , ανάκτηση 22/4/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

αρχηγού. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα περί συνομοσίας στην οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων. Από τη μια πλευρά ο Morsi δηλώνει πως όσα συνέβησαν, ειπώθηκαν και οδήγησαν στην καθαίρεση του ήταν αποτέλεσμα συνομοσίας. Ενώ, από την άλλη πλευρά το νέο καθεστώς επαναλαμβάνει σε κάθε ευκαιρία ότι οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι μαζί με εσωτερικές και εξωτερικές δυνάμεις συνωμοτούν με σκοπό να καταστήσουν την Αίγυπτο μέρος του Ισλαμικού κράτους.

Σύμφωνα με την Khawaga, αυτό που προέχει είναι να παρατηρήσουμε και να αναλύσουμε τις ομοιότητες των καθεστώτων που κυβερνούν την Αίγυπτο μετά το 2011 και όχι την έχθρα μεταξύ τους. Μέσα από αυτή την ανάλυση θα κατανοήσουμε την αδυναμία του εκάστοτε πολιτικού συστήματος να οδηγήσει τη χώρα στη σταθερότητα και την ασφάλεια – πόσο μάλλον να την εκδημοκρατίσει. Ο Αιγυπτιακός λαός ψήφισε με γνώμονα την ανάγκη του για ασφάλεια και σταθερότητα κοινωνική και οικονομική. Σχεδόν δύο χρόνια αργότερα όμως, τίποτα από τα παραπάνω δεν φαίνεται να υλοποιείται.

Αντίθετα, ακολουθώντας τις ίδιες τακτικές με τα προηγούμενα καθεστώτα η χώρα οδηγείται σε βαθύτερη κοινωνική και οικονομική ύφεση από την οποία το να γλιτώσει φαντάζει στόχος μακρινός. Μοναδικό σχεδόν, μέλημα της κυβέρνησης είναι να σφυρηλατήσει νέες συμμαχίες, ενώ παράλληλα μέσα στις δυνάμεις ασφαλείας κυριαρχεί η τάση βίας με σκοπό την ανάκτηση του ελέγχου της χώρας. Κι όλα αυτά χωρίς κανείς να αντιλαμβάνεται πως υπάρχει κίνδυνος για εμφύλιο.

Ο πρόεδρος Sisi δεν θα καταφέρει να απομακρύνει τα απολυταρχικά στοιχεία των προηγούμενων καθεστώτων που υφίστανται εδώ και 30 χρόνια με φυλακίσεις διαδηλωτών και με έκδοση περιοριστικών νόμων χωρίς νομοθετική βάση. Για να αλλάξει το κοινωνικοπολιτικό σκηνικό στην Αίγυπτο και να απομακρυνθεί οτιδήποτε θυμίζει το παλαιό καθεστώς πρέπει οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας να αλλάξουν τις πρακτικές εξαναγκασμού, βίας και διαφθοράς. «Κι όταν σταματήσει η κινδυνολογία για τον τρόπο παραμονής στην εξουσία, τότε μόνο ο λαός και η χώρα θα είναι σε θέση να πετύχει αυτό που ξεκίνησε το Φεβρουάριο του 2011.»

3.3 Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΙΣΛΑΜ

Ωστόσο, διερευνώντας εις βάθος την κατάσταση στην Αίγυπτο από το 2011 μέχρι σήμερα μπορούμε να αντιληφθούμε πως όλη αυτή η κατάσταση βίας και καταστολής από το εκάστοτε καθεστώς έχει μία πολύ βασική αιτία που δεν είναι άλλη από την διαμάχη μεταξύ κοσμικού κράτους και Ισλάμ. Αυτό έγινε ιδιαίτερα

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

εμφανές στην επανάσταση του 2011, η οποία ξεκίνησε έχοντας καθαρά κοσμικό χαρακτήρα. Όμως για λόγους που αναπτύξαμε ήδη (πχ έλλειψη οργανωμένων πολιτικών σχηματισμών, ικανών να αναδειχθούν στις εθνικές εκλογές) η χώρα κατέληξε να κυβερνάται από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους μετά τις πρώτες εθνικές εκλογές που έγιναν έπειτα από πολλά χρόνια στην Αίγυπτο.

Βλέπουμε βέβαια πως παρόλη αυτή τη διφορούμενη κατάσταση που επικρατεί, το κοσμικό στοιχείο τείνει να κερδίζει έδαφος, ανεξάρτητα από τις εμπειρίες του παρελθόντος, επί Μουμπάρακ, που οδήγησαν τη χώρα στην απελπισία και την επανάσταση. Μάλιστα, όσοι υποστήριξαν την συμμετοχή του στρατού στην πολιτική διαδικασία – ποσοστό διόλου ευκαταφρόνητο – έκαναν λόγο για μια αναγκαία κίνηση που θα βοηθούσε τον Αιγυπτιακό λαό να «σώσει» την επανάσταση που ξεκίνησε στην πλατεία Ταχρίρ.

Το στοιχείο που επικρατεί σήμερα, δύο χρόνια μετά το αμφιλεγόμενο «πραξικόπημα» που έγινε και ανέτρεψε τον πρόεδρο των Αδελφών Μουσουλμάνων από την προεδρία της χώρας, αυτό που εξακολουθεί να επικρατεί είναι η έμφαση στον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Κι αυτό, πολλές φορές έρχεται σε αντίθεση με τα υπόλοιπα αιτήματα της επανάστασης που έχουν χαρακτήρα περισσότερο κοινωνικο-οικονομικό.

Το γεγονός αυτό βέβαια, έχει μια λογική εξήγηση διότι τυγχάνει να συμπίπτει με μια πολύ επικίνδυνη για τη χώρα συγκυρία – την εξάπλωση Τζιχαντιστών στην περιοχή του Σινά. Δεν αποκλείεται όμως, να είναι και αφορμή. Διότι τα μέτρα καταστολής των μελών των Αδελφών Μουσουλμάνων είναι πράγματι πολύ σκληρά. Έχουν να κάνουν από φυλακίσεις για μερικούς μήνες έως και ισόβια κάθειρξη και θανατική ποινή. Ανεπίσημα δε, υπάρχουν στοιχεία που μιλούν για φόνο κάποιων μελών.

Λόγω της έντονης κοινωνικής τους δράσης και του ακτιβισμού, οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι και όλα τα μέλη Μουσουλμανικών οργανώσεων είχαν επισημανθεί από την κρατική προπαγάνδα ως τρομοκράτες, φιλικά διακείμενοι προς το Ισλαμικό κράτος, το ISIS.⁷⁰ Πολλοί είναι μάλιστα εκείνοι που διατείνονται πως η ισλαμική απειλή στην Μέση Ανατολή αποτελεί ευκαιρία για τα πιο αυταρχικά καθεστώτα να επιβάλουν σκληρότερους κανόνες σε οποιοδήποτε ισλαμικό στοιχείο στη χώρα

⁷⁰ Πάνος Κουργιώτης, (18/10/2014), *In the name of 25 January revolution: Sisi's Neoliberal "War on Terror" and the Muslim Brotherhood's Ideological Transformations*, στο <http://www.chronosmag.eu/index.php/p-kourgiotis-in-the-name-of-25-january-revolution-sisis-neoliberal-war-on-terror-and-the-muslim-brotherhoods-ideological-transfo.html> , ανάκτηση 29/12/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

τους, ανεξάρτητα με το εάν ή κατά πόσο δημιούργησαν πρόβλημα στην ομαλή πολιτική μετάβαση της χώρας τους.

Σε ό, τι αφορά στην Μουσουλμανική Αδελφότητα στην Αίγυπτο, αναμφισβήτητα δέχθηκε μεγάλο πλήγμα, ωστόσο φαίνεται ότι εξακολουθεί να διατηρεί μια εδραιωμένη παρουσία στην αιγυπτιακή κοινωνία. Μόλις ξεκίνησαν τα γεγονότα του 2013, η Αδελφότητα επέδειξε κλίμα ενότητας μεταξύ των μελών της – χωρίς ωστόσο να λείπουν και οι εσωτερικοί εχθροί που προσπαθούσαν να διασπάσουν το κλίμα αυτό – και κατάφερε πολύ γρήγορα να κινητοποιήσει τους υποστηρικτές της σε ολόκληρη την χώρα.

Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι αποδυναμώθηκαν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα και βρίσκονται σε συνεχή ανάγκη αναζήτησης νέων συμμάχων προκειμένου να επιβιώσουν. Όμως, δεν παύει να *«παραμένουν η μόνη αξιόπιστη εναλλακτική λύση για εκείνους που αντιτίθενται στον Σίσι.»*⁷¹ Βέβαια, δεν είναι η πρώτη φορά που η οργάνωση αντιμετωπίζει τόσο σκληρά μέτρα από την κυβέρνηση. Για χρόνια ήταν αποκλεισμένη και δεν μπορούσε να λάβει μέρος σε εκλογές, καθώς θεωρούνταν παράνομη.

Βέβαια, όσο κι αν προσπάθησε ο Μόρσι πριν τη φυλάκισή του, αλλά και ολόκληρη η οργάνωση να αντιστρέψουν το κλίμα που υπήρχε και ήταν σαφώς εναντίον τους, δεν τα κατάφεραν. Στον έναν χρόνο διακυβέρνησής της η Μουσουλμανική Αδελφότητα δεν έκανε ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε ό, τι αφορά στην κοινωνική δικαιοσύνη, στις πολιτικές ελευθερίες και στην ανεξαρτησία της χώρας. Συμβιβάστηκε με το στρατό και με την οικονομική ελίτ της χώρας και κατεύθυνε την πολιτική της στην μονοπώληση της εξουσίας και στην προσπάθεια ισλαμοποίησης της κοινωνίας.

Όπως ήδη αναφέραμε, κατά την περίοδο Μόρσι υπήρχαν επίσης δείγματα καταστολής των αντικυβερνητικών διαδηλώσεων. Το αποτέλεσμα ήταν να αποστασιοποιηθούν όλοι εκείνοι οι συντηρητικοί και μη πολίτες που ψήφισαν τον Μόρσι επειδή τον θεώρησαν ως μια δύναμη ήπιας μετάβασης στη δημοκρατία μετά το καθεστώς Μουμπάρακ. Αλλά και η γενικότερη διαχείριση των εσωτερικών ζητημάτων δεν ευνόησε την παραμονή του Μόρσι στην εξουσία, με την οικονομία να αποτελεί το μεγαλύτερο αγκάθι. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η βίαιη αποχώρηση του Μόρσι από την εξουσία, με την επέμβαση του στρατού το καλοκαίρι του 2013.

Μια πράξη που είχε στόχο να συσπειρώσει και να αναδείξει τη δυναμική της οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων μετά την πτώση τους, ήταν η συμμετοχή τους ως πρωτεργάτες στο κίνημα της 9^{ης} Σεπτεμβρίου, που αποτέλεσε την *«ημέρα διαμαρτυρίας των φτωχών»*. Η οργάνωση κάλεσε τον Αιγυπτιακό λαό να ξεσηκωθεί

⁷¹ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

σε μια επαναστατική εβδομάδα που θα άρχιζε την Παρασκευή – την ιερή ημέρα των μουσουλμάνων – και θα είχε το σύνθημα «Επανάσταση μέχρι τη νίκη». Στόχος τους ήταν να ακουστούν οι φωνές ενάντια στις σκληρές πολιτικές που εξαθλιώνουν τα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα.

Είναι πολύ χαρακτηριστική μάλιστα, η αλλαγή των μέσων και των συμβόλων που χρησιμοποιεί η οργάνωση. Σε μια προσπάθεια να επαναπροσδιορίσει το ρόλο της στην κοινωνικο-πολιτική ζωή της Αιγύπτου, τα μέλη των Αδελφών Μουσουλμάνων έχουν αναγάγει την Παρασκευή σε ημέρα επαναστατικής δραστηριότητας. Επιπλέον, αυτοπαρουσιάζονται πλέον ως οι πραγματικοί πρωτοπόροι της επανάστασης της 25^{ης} Ιανουαρίου 2011, ενώ τέλος, έχουν αντικαταστήσει το κλασικό τους σύμβολο με τα διασταυρωμένα ξίφη και το Κοράνι, από την Αιγυπτιακή σημαία και αφίσες του Μόρσι, ο οποίος κατά τη γνώμη τους αποτελεί το σύμβολο της νομιμότητας για την Αίγυπτο.

Παρ' όλες τις προσπάθειες και την επιτακτική ανάγκη για ειρηνικές διαδηλώσεις στην χώρα, οι ακραίες μορφές καταστολής δεν αποφεύχθηκαν. Χαρακτηριστική είναι η επέμβαση των δυνάμεων ασφαλείας σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας των Αδελφών Μουσουλμάνων στις 14 Αυγούστου 2013, που οδήγησε στο θάνατο πάνω από 800 διαδηλωτές. Μάλιστα, η Μη Κυβερνητική Οργάνωση Human Rights Watch, εκτίμησε πως πρόκειται για «το πιο σοβαρό περιστατικό παράνομων μαζικών δολοφονιών στη σύγχρονη ιστορία της Αιγύπτου». ⁷²

Μετά από επιτόπια έρευνα που διενήργησε, η Οργάνωση επιβεβαιώνει τους ισχυρισμούς των αρχών ασφαλείας πως μέσα στο πλήθος υπήρχαν και ένοπλοι που πυροβολούσαν εναντίον των αστυνομικών, ωστόσο η μεγαλύτερη πλειοψηφία του πλήθους διαδήλωνε ειρηνικά. «*Η άθλια διακυβέρνηση Μόρσι και της Αδελφότητας, η συστηματική άσκηση βίας και βασανιστηρίων σε βάρος των πολιτικών αντιπάλων της, η φασιστική δράση των Αδελφών Μουσουλμάνων σε βάρος των Κοπτών, οι εμπρησμοί δεκάδων εκκλησιών, καθώς και οι επιθέσεις εναντίον αστυνομικών που μετράνε κι αυτοί δεκάδες νεκρούς, μπορούν να δικαιολογήσουν την άσκηση βίας σε βάρος της Αδελφότητας, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να καταστήσουν θεμιτή μιας τέτοιας έκτασης σφαγή.*» ⁷³

Το ζήτημα λοιπόν, που τίθεται είναι η έντονη διαμάχη κοσμικού κράτους και Ισλάμ. Κι αυτό διότι δεν έχουν γίνει από την ισλαμική πλευρά – φορείς, πανεπιστήμια, ιδρύματα κλπ – κάποιες αλλαγές και εκσυγχρονισμοί. Το Ισλάμ δεν φαίνεται να

⁷² Γιάννης Αλμπάνης (5/9/2013), *Αίγυπτος: Αιματηρή καταστολή της Μουσουλμανικής Αδελφότητας* στο <http://www.yannisalmpanis.gr/2013/09/>, ανάκτηση 28/11/2014

⁷³ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

συμβαδίζει με την σημερινή εποχή, δημιουργώντας αντιθέσεις, μην αφήνοντας Ισλαμικούς φορείς να εξελιχθούν. Αυτή η οπισθοδρόμηση έχει ως αποτέλεσμα οτιδήποτε «ισλαμικό» να δημιουργεί φόβο και αμηχανία σε οτιδήποτε «κοσμικό».

Από την πλευρά του ο πρόεδρος Σίσι έχει αναφερθεί σε ομιλία του στο συγκεκριμένο στοιχείο, αναφέροντας χαρακτηριστικά πως «η μεγαλύτερη πρόκληση που έχει να αντιμετωπίσει ο Αιγυπτιακός λαός αποτελεί ο θρησκευτικός διάλογος. Υπάρχει ανάγκη για ένα νέο όραμα και μια σύγχρονη και ολοκληρωμένη κατανόηση της θρησκείας του Ισλάμ, αντί να στηρίζεται σε μια συζήτηση που δεν έχει αλλάξει εδώ και 800 χρόνια.»⁷⁴

Ακόμα, ο Αιγύπτιος πρόεδρος διαβλέπει ως απειλή την ιδεολογική πάλη εντός του Ισλάμ. Δεν θεωρεί πως το Ισραήλ και ο Σιωνισμός ή η Δύση αποτελούν απειλή ή καταπίεση για τη χώρα, ούτε ακόμα και εξτρεμιστικές ή άλλες ομάδες και οργανώσεις, όπως η Αλ – Κάιντα ή η Μουσουλμανική Αδελφότητα απειλούν την Αίγυπτο. Ο πρόεδρος Σίσι θεωρεί πως πρέπει να «ανοίξουν» ζητήματα που θεωρούνται ως λυμένα ήδη από το 1258, όπως είναι η έννοια του τζιχάντ, του ιερού πολέμου, ή η ανεξάρτητη ερμηνεία του Ισλάμ.

Η ανάγκη επαναπροσδιορισμού όλων αυτών των εννοιών είναι πολύ σημαντική, ώστε να επιτραπεί η κριτική θεώρηση στην «αναδιαμόρφωση» του Ισλάμ. Είναι στην διακριτική ευχέρεια των ίδιων των μουσουλμάνων να μεταστρέψουν την αρνητική εικόνα που υπάρχει για τη θρησκεία τους. Πρέπει να αλλάξει αυτό το κλίμα αγωνίας και φόβου που καταδίκασε το Ισλάμ για τις βιαιότητες και τις καταστροφές που γίνονταν σε ολόκληρο τον κόσμο στο όνομα αυτής της θρησκείας.

Μάλιστα, είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι τις απόψεις του προέδρου Φατάχ Αλ Σίσι ασπάζεται η πλειοψηφία του Αιγυπτιακού λαού. Το 2014 που είχε προβεί στις παραπάνω δηλώσεις το 70% τάσσονταν υπέρ του με το αντίστοιχο ποσοστό προς τους Αδελφούς Μουσουλμάνους να μην ξεπερνάει το 30%, γεγονός που έκανε εμφανή την επικείμενη νίκη του στις εκλογές.⁷⁵

Ίσως οι σημερινές συγκυρίες στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής να αποτελούν μια σημαντική ευκαιρία προς την κατεύθυνση της αλλαγής. Η συνολική αντίδραση εναντίων των εξτρεμιστών και των ισλαμιστών δύναται να προκαλέσει αυτό που χρειάζεται ο κόσμος: έναν «Ισλαμικό ανασχηματισμό». Αυτό βέβαια, από μόνο του δεν είναι αρκετό. Για να

⁷⁴ Ryan Mauro, (21/1/2014), The Clarion Project: *Egypt's Sisi Boldly Calls For Islamic Reformation*, στο <http://www.clarionproject.org/analysis/egypts-el-sisi-boldly-calls-islamic-reformation#> ανάκτηση 17/2/2014

⁷⁵ Βλέπε παραπάνω.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

υπάρξει ουσιαστική νίκη σε μια τέτοια βάση, θα πρέπει να συζητηθεί εκ βάθρων η ιδεολογική βάση των ισλαμιστών και να ηττηθεί.

Εξετάζοντας τα παραπάνω δεδομένα και προσπαθώντας να τα αποκωδικοποιήσουμε, κατανοούμε την δύσκολη σχέση και συνεύρεση του πολιτικού Ισλάμ με τη δημοκρατία. Ως εκ τούτου, υπάρχει αδυναμία από την πλευρά των Αδελφών Μουσουλμάνων, αλλά και όλων εκείνων που αποτελούν μέρος εκείνου που αποκαλούμε πολιτικό Ισλάμ, να αποτελέσουν ένα νέο συνεκτικό ιστό σε διαφορετικές κοινωνίες. Παρά την ισχύ του που βασίζεται στα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης, δείχνει ότι αδυνατεί να αποτελέσει το στέρεο και συνεκτικό ιστό στις χώρες που πρωταγωνιστεί, πόσο μάλλον στην Αίγυπτο.

Γενικότερα, το κλίμα που επικρατεί σήμερα σε ολόκληρη την Μέση Ανατολή είναι η συνεχής διεύρυνση των εσωτερικών χασμάτων και αντιπαραθέσεων τόσο μεταξύ θρησκευμάτων: σουνίτες – σιίτες και χριστιανοί, όσο και μεταξύ κοσμικών – φιλελεύθερων και ισλαμιστών, αλλά και μεταξύ της εκάστοτε κυβέρνησης με την κοινωνία των πολιτών. *«Το πνεύμα της ενότητας που είχε σφυρηλατηθεί κατά τις πρώτες μέρες της επανάστασης έχει ξεθωριάσει και η πόλωση έχει βαθύνει σε όλη τη Μέση Ανατολή.»*⁷⁶

3.4 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΙΣΙ

Μελετώντας την κοινωνικο-πολιτική κατάσταση της Αιγύπτου εύκολα συμπεραίνει κανείς πως η οικονομία είναι ο πρώτος τομέας που έχει πληγεί, λόγω της παρατεταμένης περιόδου αβεβαιότητας και αναταραχής. Το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού διογκώθηκε σε διψήφια ποσοστά, τα συναλλαγματικά αποθέματα μειώθηκαν, ο πληθωρισμός έφτασε στα ύψη, πολλές επιχειρήσεις έκλεισαν, ο αριθμός των ανθρώπων που βρίσκονταν κάτω από τα όρια της φτώχειας αυξήθηκε δραματικά, το ίδιο και το ποσοστό των ανέργων.

Η νέα κυβέρνηση λοιπόν, βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα τεράστιο οικονομικό έλλειμμα και με τεράστιες ελλείψεις σε βασικές υποδομές, στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και των μεταφορών και άλλα. Κύριος στόχος και μέλημά της είναι η δημιουργία νέων βάσεων στην οικονομία, προσέλκυση επενδύσεων, άνθηση

⁷⁶ Richard Youngs, *From Transformation to Mediation: The Arab Spring Reframed* (March 2014) στο http://carnegieendowment.org/files/arab_spring_reframed.pdf (ανάκτηση Ιούλιος 2014)

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

του τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης, κίνητρα για μεγαλύτερη παραγωγικότητα και φυσικά δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Τα αίτια της επανάστασης ήταν ξεκάθαρα και αφορούσαν στην καλυτέρευση των συνθηκών ζωής των Αιγύπτων. Καλύτερη ποιότητα ζωής, άνθηση της οικονομίας, καλύτερες, πιο άμεσες και εξυπηρετικές υπηρεσίες και ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου γενικότερα, ασφάλεια, σταθερότητα. Με αυτές τις προκλήσεις ως δεδομένο φαίνεται πως εργάστηκε η νέα κυβέρνηση και σε πολλά φαίνεται να τα κατάφερε.

Σε συνέντευξή του σε αιγυπτιακή εφημερίδα ο πρόεδρος Σίσι ανέφερε τα επιτεύγματα της κυβέρνησής του κατά το πρώτο έτος διακυβέρνησής του. Τα σημαντικότερα από αυτά παραθέτουμε παρακάτω:⁷⁷

- Το Νέο Τμήμα της Διώρυγας του Σουέζ. Το εν λόγω έργο ολοκληρώθηκε σε διάστημα μόλις ενός έτους, πολύ μικρότερο δηλαδή, από αυτό που είχε προβλεφτεί, γεγονός που απέδειξε τη συνέπεια της νέας κυβέρνησης να παραδώσει μεγάλα και σύνθετα έργα όπως είχε διαμηνύσει. Το έργο της διάνοιξης της διώρυγας του Σουέζ αφενός θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της Αιγύπτου στη διεθνή σκακιέρα εμπορίου. Αφετέρου αποτελεί μέρος της ευρύτερης προσπάθειας που καταβάλλεται για την ανάπτυξη μιας νέας οικονομικής ζώνης με βάση τη διώρυγα, η οποία θα περιλαμβάνει βιομηχανικά πάρκα, υλικοτεχνικές ζώνες, τουριστικά θέρετρα και άλλα έργα που θα προσφέρουν νέες ευκαιρίες στους κλάδους αυτούς, ενώ θα υπάρξουν ευκαιρίες εργασίας στον ιδιωτικό τομέα.
- Η κατασκευή νέων δρόμων με στόχο την επέκταση του εθνικού οδικού δικτύου με σκοπό να διευκολυνθούν οι εσωτερικές μεταφορές και το εμπόριο. Επιπλέον, δίνεται βαρύτητα για την αποκατάσταση ενάμιση εκατομμυρίου γεωργικών εκτάσεων έτσι ώστε να αυξηθεί η γεωργική παραγωγή και να ενισχυθεί ο τομέας της επισιτιστικής ασφάλειας. Τέλος, υπάρχει μέλημα για τη δημιουργία νέων έργων υποδομής και μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση βασικών αναγκών της Αιγύπτου, όπως για παράδειγμα η ύδρευση, η αποχέτευση, το λιμάνι, οι σιδηροδρομικές μεταφορές, τα νοσοκομεία και τα σχολεία.

⁷⁷ Daily News, (7/9/2015) *Egypt: Economic reforms will continue to build on achievements: President Al-Sisi to Daily News Egypt*, στο <https://www.dailynewsegypt.com/2015/09/07/egypt-economic-reforms-will-continue-to-build-on-achievements-president-al-sisi-to-daily-news-egypt> ,(ανάκτηση 7/9/2015)

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

- Υπήρξε πρόγραμμα για τη δημοσιονομική εξυγίανση κατά την περίοδο 2014/2015. Από την πλευρά των εσόδων, η κυβέρνηση εισήγαγε τροποποιήσεις στο φορολογικό κώδικα για να καταστεί το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο, να υπάρχει ευρύτερη κάλυψη και να βελτιωθεί η αύξηση των φορολογικών εσόδων. Αυτό περιλαμβάνει το πρόσφατο μέτρο ενοποίησης στην κορυφή του συντελεστή του φόρου εισοδήματος 22,5%, το οποίο θα ισχύει επίσης για τις ειδικές οικονομικές ζώνες, που υπόκειντο σε ποσοστό 10% του φόρου. Η κυβέρνηση έχει κλείσει το «παραθυράκι» του ευνοϊκότερου φορολογικού καθεστώτος – βελτιώνοντας έτσι τη δικαιοσύνη στη φορολογική πολιτική, ενώ δημιουργεί ευκαιρίες για έσοδα.
- Συνεχίζοντας με το φορολογικό σύστημα, η κυβέρνηση Σίσι εφάρμοσε το φόρο ακίνητης περιουσίας που είχε ψηφιστεί το 2008, αλλά που ποτέ στο παρελθόν δεν είχε επικρατήσει. Παράλληλα, εισήγαγε ένα νέο 10% του φόρου επί των μερισμάτων. Προωθήθηκε επίσης, ο εκσυγχρονισμός της προσαρμοσμένης διοίκησης με αποτέλεσμα την ισχυρή ανάκαμψη των τελωνειακών εσόδων. Ένας νέος νόμος για την εξόρυξη αντικαθιστά εκείνον του 1953 και ελευθερώνει τον αναξιοποίητο μέχρι σήμερα τομέα των ορυχείων που αποτελεί μέσα σ' όλα μια νέα πηγή εσόδων για το κράτος.
- Σε ό, τι αφορά στις δαπάνες, η κυβέρνηση προχώρησε σε τολμηρές μεταρρυθμίσεις στις επιδοτήσεις για την ενέργεια και έλαβε μέτρα για τον έλεγχο της μισθοδοσίας στο δημόσιο τομέα. Συνολικά, η βασική προσπάθεια για δημοσιονομικής εξυγίανσης του προγράμματος 2014/2015 ανήλθε περίπου στο 4% του ΑΕΠ, αν αναλογιστούμε πως αυτό έγινε χωρίς επιχορηγήσεις από ξένα κράτη όπως συνέβη για παράδειγμα, στο πρόγραμμα του 2013/1014.
- Έγινε κίνηση ώστε να περικοπούν οι επιδοτήσεις για την ενέργεια, τον Ιούλιου του 2014 – μια προσαρμογή που ανήλθε στο 2% του ΑΕΠ. Το γεγονός αυτό σηματοδότησε την έναρξη του μεσοπρόθεσμου σχεδίου για την εξάλειψη αυτών των επιδοτήσεων σχεδόν εξ' ολοκλήρου, αποκλείοντας βέβαια, τις επιδοτήσεις για τα προϊόντα καυσίμων και ηλεκτρικής ενέργειας που προορίζονται για τους φτωχούς. Η σημασία της μεταρρύθμισης των παραπάνω επιδοτήσεων έχει πολλές διαστάσεις. Σηματοδοτεί μια ουσιαστική και ποιοτική βελτίωση στη φύση των δημόσιων δαπανών, προκειμένου να δημιουργηθεί χώρος για τις δαπάνες των επενδύσεων κεφαλαίου, για τις δημόσιες υπηρεσίες και για στοχευμένα επιδόματα. Με αυτή την επιλογή, η κυβέρνηση κατάφερε να κατανείμει έτσι τον

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

προϋπολογισμό του 2014/2015, ώστε για πρώτη φορά μετά από πολύ καιρό δόθηκαν περισσότερα χρήματα στον τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης.

- Η κυβέρνηση ξεκίνησε και κάποια προγράμματα με σκοπό να διανεμηθούν άμεσα μετρητά σε συγκεκριμένους δικαιούχους στις φτωχότερες περιοχές της Αιγύπτου. Τα προγράμματα αυτά θα καλύψουν 500.000 νοικοκυριά κατά το τρέχον οικονομικό έτος, ενώ σε διάστημα τριετίας προβλέπεται να επωφεληθούν περίπου ενάμιση εκατομμύριο νοικοκυριά. Τα ονόματα των προγραμμάτων αυτών είναι “Takaful” και “Karama”.
- Η φορολογική μεταρρύθμιση έδωσε τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να «χαράξει» επιπλέον χώρο για την άρση των κεφαλαιουχικών δαπανών για ο τρέχον οικονομικό έτος, έως και 25% σε σχέση με προηγούμενα έτη. Οι προϋπολογιζόμενες δαπάνες ωστόσο, υπολείπονται σε μεγάλο βαθμό των αναγκών της Αιγύπτου και η κυβέρνηση συνεχίζει την προσπάθειά της να ενθαρρύνει τον ιδιωτικό τομέα ώστε να διαδραματίσει μεγαλύτερο ρόλο στην παροχή υπηρεσιών και την ανάπτυξη των υποδομών.
- Ακόμα, το σύστημα των επιδοτήσεων των τροφίμων έχει αναθεωρηθεί για τη βελτίωση της ποιότητας, ενώ παράλληλα διευρύνει την επιλογή των βασικών προϊόντων που παρέχονται στο κοινό, ενώ ουσιαστικά μειώνει τις διαρροές. Αντί για το προηγούμενο σύστημα των ποσοστώσεων που περιορίζουν τους δικαιούχους μόνο σε πέντε προϊόντα, η νέα ρύθμιση αποτελεί ένα σύστημα που επιτρέπει στον καταναλωτή να αγοράσει με επιλογή από σχεδόν 100 προϊόντα.
- Ο τομέας της ηλεκτρικής ενέργειας έχει απελευθερωθεί, προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα και στις δύο συμβατικές και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Με την ψήφιση του νόμου για την απελευθέρωση της ηλεκτρικής ενέργειας τον Ιούλιο του 2015 η κατάσταση θα μετακινηθεί σε ένα αυστηρά ρυθμιστικό ρόλο, ενώ η ευθύνη για την παραγωγή και την διανομή του ηλεκτρισμού θα μετατοπιστεί στο πεδίο του ιδιωτικού τομέα. Επιπλέον, το 2014 δημιουργήθηκε ένα ακόμα νομικό πλαίσιο για τα τιμολόγια τροφοδότησης για την προώθηση της ανάπτυξης της ηλιακής και αιολικής ενέργειας.
- Επιπλέον, έχουν γίνει προσπάθειες και ενέργειες για την αντιμετώπιση του ελλείμματος της ηλεκτρικής ενέργειας, γεγονός που θα εξασφαλίσει την παροχή της κατάλληλης ισχύος για την εξυπηρέτηση τόσο της οικιακής ζήτησης, όσο και της βιομηχανικής. Στόχος της νέας κυβέρνησης είναι να

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

συνεχίσει να καλύπτει τις ενεργειακές ανάγκες της αναπτυσσόμενης οικονομίας της χώρας με ενεργό και διαρκή τρόπο, ώστε να εξαλειφθούν σιγά-σιγά οι περισσότερες επιδοτήσεις για ηλεκτρικό και καύσιμα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

- Έχουν υπάρξει τροποποιήσεις ή ακόμα και νέες νομοθεσίες με στόχο την ενίσχυση του εγχώριου επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την ενίσχυση του κράτους δικαίου. Τα κυριότερα σημεία της νομοθετικής μεταρρύθμισης περιλαμβάνουν τροποποιήσεις του επενδυτικού νόμου, οι οποίες ενίσχυσαν την αυτονομία και οδήγησαν στον εξορθολογισμό πολλών διαδικασιών για τους επενδυτές. Ο νέος νόμος για τις επενδύσεις περιλαμβάνει επίσης, ένα μηχανισμό επίλυσης διαφορών που βασίζεται στις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές. Άλλες σημαντικές νομοθεσίες που έχουν πρόσφατα περάσει για την βελτίωση των συνθηκών της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Αίγυπτο είναι ο νόμος της μικροχρηματοδότησης, αλλά και κάποιες τροποποιήσεις του δικαίου για τον ανταγωνισμό. Τέλος, έχουν δοθεί λύσεις σε προβλήματα που υπήρξαν μεταξύ ξένων επενδυτών στη χώρα σε 300 περιπτώσεις, ενώ πολλές ακόμα βρίσκονται σε εξέλιξη.

Ο στόχος όλων αυτών των αλλαγών και μεταρρυθμίσεων είναι διττός. Συνέβησαν ώστε να εξασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα μέσω της εξάλειψης των ανισορροπιών στη χρηματοδότηση της χώρας και παράλληλα, στοχεύουν στη δημιουργία μιας νέας δυναμικής, ανταγωνισμού και στην ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα της Αιγύπτου. Η κυβέρνηση δηλαδή, σχεδιάζει μια μαζική αναδιοργάνωση του συνόλου των οικονομικών παραμέτρων της χώρας. Η οικονομία της Αιγύπτου είναι μια οικονομία με ανεκμετάλλετους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους εδώ και πολύ καιρό, που έχει ανάγκη να αναδιαρθρωθεί, με στόχο την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων της.

Τα παλαιότερα παραδείγματα της περιόδου του 2000 - που ήταν μια σχετικά ανθηρή περίοδος για τη χώρα, πρέπει να εφαρμοστούν εκ νέου. Ωστόσο, τα μέσα εφαρμογής οφείλουν να διαφοροποιηθούν σε ορισμένες περιπτώσεις ώστε να υπάρξει ανάπτυξη που θα ωφελήσει όλους τους Αιγύπτιους κι όχι μόνο μια μερίδα του πληθυσμού. Αυτό σημαίνει ότι θα διασφαλιστούν οι καρποί της ανάπτυξης και θα υπάρξει δίκαιη κατανομή, με το βάρος της προσαρμογής να πέφτει σε εκείνους που έχουν την ικανότητα να το επωμιστούν, ενώ παράλληλα οι πιο ευάλωτοι προστατεύονται.

Τα μεταρρυθμιστικά αποτελέσματα φαίνεται πως είναι ελπιδοφόρα, με τον πρώτο απολογισμό να κάνει λόγο για ανάπτυξη που εκτιμάται ότι έφτασε για το 2014/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

στο 4,2% μετά από πολλά χρόνια που το μεγαλύτερο ποσοστό ανάπτυξης σε ετήσια βάση δεν είχε ξεπεράσει το 2%. Σκοπός της κυβέρνησης του Σίσι είναι η περαιτέρω αύξηση του ποσοστού ανάπτυξης στο 5% για το τρέχον οικονομικό έτος. Παράλληλα, επιδιώκει την ανάκαμψη του τουρισμού – ο οποίος αποτελεί βασικό πυλώνα οικονομικής ενίσχυσης της χώρας, εξελίξεις στον τομέα της ενέργειας, σε υποδομές και έργα αποκατάστασης για τον τομέα της γεωργίας, αλλά και εκκίνηση της δεύτερης φάσης του προγράμματος για το σχέδιο ανάπτυξης της διώρυγας του Σουέζ.

Σύμφωνα με τον πρόεδρο Σίσι, η ουσία της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας θα συνεχίσει να είναι η σταδιακή δημοσιονομική εξυγίανση. Στόχος είναι να αποκατασταθεί η μακροοικονομική σταθερότητα και να ανανεωθεί και να ισχυροποιηθεί ο ιδιωτικός τομέας. Επιπλέον, άλλος πολύ σημαντικός στόχος της νέας κυβέρνησης είναι να ρίξει το εσωτερικό χρέος της Αιγύπτου στο 80%-85% του ΑΕΠ μέχρι το 2018/2019, όπως έχει ήδη ανακοινωθεί.

Τέλος, προωθείται μια νέα μεταρρύθμιση που θα αφορά στην εφαρμογή ενός νέου καθεστώτος για το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.), που στοχεύει στην αύξηση των εσόδων, αλλά και στην ενίσχυση των κινήτρων για επενδύσεις. Η κυβέρνηση αναμένει ότι με τις νέες μεταρρυθμίσεις πολλοί άτυποι οικονομικοί φορείς θα ενταχθούν στην επίσημη οικονομία, ενώ παράλληλα οι μικρές επιχειρήσεις θα βοηθηθούν, θα γίνουν μεγαλύτερες και πιο ανταγωνιστικές.⁷⁸

Κάνοντας έναν απολογισμό για το μέχρι τώρα έργο της κυβέρνησής του στον τομέα των οικονομικών, ο πρόεδρος Σίσι αναφέρει πως έχουν γίνει πολλά από όσα είχε υποσχεθεί στον Αιγυπτιακό λαό – πολλές φορές μάλιστα σε μικρότερο από το προβλεπόμενο διάστημα. Χαρακτηριστικό είναι μάλιστα, το γεγονός πως σύμφωνα με ανακοίνωση της Κεντρικής Τράπεζας, οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Αίγυπτο, αυξήθηκαν κατά 54,6% το οικονομικό έτος 2014/15, έναντι του 2013/14 σε 6,37 δισεκατομμύρια δολάρια.⁷⁹

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως υπάρχει ένα κλίμα πιο ισορροπημένο στα οικονομικά της χώρας το οποίο γίνεται αντιληπτό από τους ξένους επενδυτές, οι οποίοι αισθάνονται ασφαλείς να επενδύσουν. Επιπλέον, η κυβέρνηση ξεπέρασε τις πιέσεις για το ότι ασκεί μια λαϊκίστικη πολιτική και πέτυχε με τις κατάλληλες μεταρρυθμίσεις να οδηγήσει τη χώρα σε οικονομική ανάπτυξη – όπως δείχνουν τα ποσοστά που είδαμε παραπάνω. Παρόλα αυτά, οι δυσκολίες και οι καθυστερήσεις,

⁷⁸ Βλέπε παραπάνω

⁷⁹ Τη σχετική είδηση καταγράφει στο ενημερωτικό του δελτίο το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελληνικής Πρεσβείας στο Κάιρο.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ακόμα και η αναμονή στην εφαρμογή κάποιων από τα μέτρα είναι αναπόφευκτες, χωρίς ωστόσο το γεγονός αυτό να πτοεί την κυβέρνηση Σίσι.

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν και οι φωνές εκείνες που κάνουν λόγο για ασφυκτικά μέτρα από την πλευρά της κυβέρνησης που δυσχεραίνουν την οικονομική κατάσταση του μεγάλου ποσοστού φτωχών Αιγύπτιων πολιτών. Πολλοί συγκρίνουν τα μέτρα της κυβέρνησης Σίσι με εκείνα που είχε πάρει ο Σαντάτ στα τέλη του 1970. Το σημαντικότερο μέτρο «οπισθοδρόμησης» ήταν η αύξηση στις τιμές όλων των ειδών καυσίμων τόσο για τους καταναλωτές όσο και για τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Επιπλέον, σκληρό και αντιλαϊκό μέτρο χαρακτηρίστηκε και η αύξηση στις τιμές παροχής ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου για οικιακή χρήση. Αυτή η αλλαγή οδήγησε κατευθείαν σε αύξηση των τιμών όλων των ειδών, ακόμα κι εκείνων πρώτης ανάγκης.

Χαρακτηριστικά είναι τα ποσοστά της αύξησης στις διάφορες κατηγορίες βενζίνης όπως απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Αμόλυβδη βενζίνη 95οκτανίων	Αύξηση 7%
Βενζίνη 92 οκτανίων	Αύξηση 41%
Βενζίνη 80 οκτανίων (για δημόσια χρήση)	Αύξηση 78%
Πετρέλαιο ντίζελ (χρήση κυρίως από φορτηγά)	Αύξηση 64%
Φυσικό αέριο (προτιμώμενο καύσιμο από ταξί και microbus)	Αύξηση 175%

Πηγή: Al Monitor, by Mohamed Sabry⁸⁰

Η αύξηση των τιμών της βενζίνης και σε τόσο μεγάλα ποσοστά είναι πολύ σημαντική ιδίως σε μια χώρα όπως η Αίγυπτος που οι αποστάσεις είναι πολύ μεγάλες και στην οποία η χρήση του φυσικού αερίου αποτελεί την πρώτη προτίμηση των νοικοκυριών. Το πρόβλημα εκτείνεται και στους οδηγούς ταξί και microbus (είναι μια μορφή μικρών βαν που λειτουργούν ως γρήγορα αστικά λεωφορεία και τα συναντάμε παντού στη χώρα.) οι οποίοι αναγκάζονται να αυξήσουν τις τιμές στα κόμιστρα με αποτέλεσμα τη δυσφορία των πελατών.

Οι τιμές των προϊόντων δεν πρόκειται να αυξηθούν εν μια νυκτί, ωστόσο η αύξηση είναι αναπόφευκτη. Η Αρχή Προστασίας των Καταναλωτών δημοσίευσε μια αναφορά στην οποία εκτιμά ότι μια αύξηση 200% στις τιμές των καταναλωτικών αγαθών είναι κάτι που η πλειοψηφία των Αιγύπτιων δεν μπορεί να αντέξει οικονομικά. Επιπλέον η ανεξάρτητη εφημερίδα Al-Masry Al-Youm ανέφερε σε άρθρο της ότι πολλές επιχειρήσεις βρίσκονται στα πρόθυρα κατάρρευσης, ιδίως

⁸⁰ Mohamed Sabry, (12/07/2014), Al Monitor, *Egypt's Sisi Launches Brutal Austerity Plan*, στο <http://zcomm.org/znetarticle/egypts-sisi-launches-brutal-austerity-plan/>, (ανάκτηση 06/08/2014)

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

όσες ασχολούνται με οικοδομικά υλικά όπως ο χάλυβας και το τσιμέντο καθώς θα πρέπει να πληρώνουν 30%-70% περισσότερα καύσιμα. Κάτι τέτοιο αυτομάτως θα προκαλέσει «έκρηξη» στην κατασκευή και αγορά ακινήτων – που ήδη περνάει κρίση καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των Αιγύπττων δεν μπορεί να αντέξει οικονομικά ένα τέτοιο έξοδο.

Οι ισορροπίες είναι πολύ λεπτές όταν μιλάμε για μεταρρυθμίσεις στον οικονομικό τομέα σε μια χώρα όπως η Αίγυπτος, όπου ένας μεγάλος αριθμός κατοίκων ζουν κάτω από τα όρια φτώχειας. Επιπλέον, πρέπει να αναλύονται ξανά και ξανά οι όποιες αποφάσεις έτσι ώστε να μεγιστοποιούνται οι πιθανότητες για την ύπαρξη ορθών αποτελεσμάτων. Γεγονός αποτελεί πάντως, το ότι η Αίγυπτος οφείλει να επικεντρωθεί στην προώθηση της παραγωγικής της βάσης και να βελτιώσει την ποιότητα του εργατικού δυναμικού της χώρας.

Κάτι τέτοιο θα τη βοηθήσει σε μακροοικονομικό επίπεδο, ενώ παράλληλα η δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος θα προωθήσει τόσο την άνθηση του ιδιωτικού τομέα της χώρας, όσο και τις ξένες επενδύσεις. Η Αίγυπτος είναι μια πλούσια χώρα σε πρώτες ύλες και αγαθά και έγκειται στις προσπάθειες της εκάστοτε κυβέρνησης πώς θα βοηθήσει να οργανωθεί καλύτερα η οικονομία ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για επενδύσεις.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

4.1. Η ΝΕΑ ΠΗΓΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΖΟΗΡ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που επηρεάζει βαθύτατα τόσο τις Ευρωμεσογειακές σχέσεις, όσο και τις παγκόσμιες ισορροπίες, είναι το ενεργειακό ζήτημα. Οι ενεργειακοί οδοί είναι αναμφισβήτητα στρατηγικής σημασίας, οι οποίοι στις μέρες μας ενδυναμώθηκαν με την αποκάλυψη φυσικού αερίου, ίσως και πετρελαίου στη λεκάνη της Λεβαντίνης και του Ισραήλ. Το γεγονός αυτό είναι μια ευκαιρία για το Ισραήλ να περάσει από την ενεργειακή εξάρτηση στην ενεργειακή κυριαρχία, ενώ ο Λίβανος διεκδικεί, με την υποστήριξη της Ουάσινγκτον, μέρος αυτού του αερίου που βρίσκεται στα χωρικά ύδατα του.

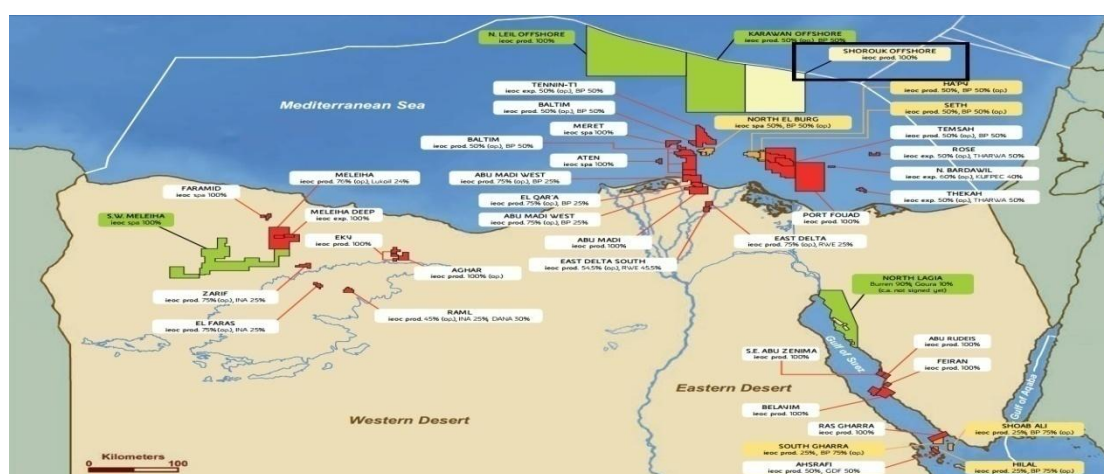
Όπως αναφέρει ο William Engdahl οι ιστορικές συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή θα μπορούσαν σύντομα να αντικατασταθούν από νέες μάχες για τη πρόσβαση στους πόρους πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου, της Λεκάνης Λεβαντίνης και του Αιγαίου, ενώ η αντίδραση του Λιβάνου τροφοδοτεί νέες συγκρούσεις. Η ανακάλυψη του Λεβιάθαν από το Ισραήλ στα ανοικτά των ακτών του προκάλεσε αμέσως μια νέα γεωπολιτική σύγκρουση, με το Λίβανο να υποστηρίζει ότι μέρος του κοιτάσματος φυσικού αερίου βρίσκεται στα χωρικά ύδατα της δικής του Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης. Τα ισραηλινά πηγάδια εξόρισης αερίου του Λεβιάθαν βρίσκονται σαφώς σε ισραηλινό έδαφος, ο Λίβανος δεν το αμφισβητεί, αλλά πιστεύει ότι το κοίτασμα εκτείνεται κάτω από τα δικά του χωρικά ύδατα. Η Χεζμπολάχ υποστηρίζει ότι το κοίτασμα φυσικού αερίου του Ταμάρ, που αναμένεται να αρχίσει να τροφοδοτήσει φυσικό αέριο από το τέλος του έτους, ανήκει στο Λίβανο.⁸¹



⁸¹ Ο William Engdahl είναι αμερικανός δημοσιογράφος, ειδικός σε ζητήματα ενέργειας και γεωπολιτικά, "Israel's Levant Basin – a new geopolitical curse?", του F. William Engdahl στο <http://www.voltairenet.org/article172827.html>

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Μελετώντας την κατάσταση στην Αίγυπτο με το νέο καθεστώς θα ήταν αδύνατο να μην αναφερθεί κανείς στις σχέσεις της χώρας με το διεθνές γίνεσθαι και ιδιαίτερα σε συνδυασμό με τα ζητήματα ενέργειας. Ένα πολύ πρόσφατο γεγονός που ήρθε στην επιφάνεια φαίνεται να αλλάζει τον ενεργειακό χάρτη της Μεσογείου. Αυτό δεν είναι άλλο από την ανακάλυψη ενός τεράστιου κοιτάσματος φυσικού αερίου στα ανοικτά των ακτών της Αιγύπτου στο τέλος Αυγούστου από την ιταλική εταιρεία Eni. Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις φαίνεται πως το πεδίο Zohr όπως ονομάζεται, περιέχει 30 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου, δηλαδή περίπου 5,5 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου, καθιστώντας το, το μεγαλύτερο κοιτάσμα φυσικού αερίου στη Μεσόγειο.⁸²



Πηγή: Eni 2014 presentation⁸³

Τα οφέλη από μια τέτοια ανακάλυψη είναι τεράστια για τη χώρα. Αφενός, το να καταστεί η Αίγυπτος ενεργειακά ανεξάρτητη θα της δώσει μεγαλύτερη δυναμική και θα βοηθηθεί για την αντιμετώπιση της Ισλαμικής απειλής, ιδιαίτερα στην περιοχή του Σινά. Αυτό αυτομάτως, σημαίνει μεγαλύτερο αίσθημα ασφάλειας και για γείτονες χώρες – κυρίως δε το Ισραήλ. Αφετέρου, η Αίγυπτος θα είναι σε θέση να παρέχει το δημόσιο αγαθό του ρεύματος στους πολίτες, κάτι που μέχρι σήμερα δεν ήταν δεδομένο – υπάρχουν συχνές διακοπές ρεύματος σε ολόκληρη τη χώρα. Αυτό θα οδηγήσει στη μείωση των κοινωνικών αναταραχών και στην εθνική ασφάλεια.

Η Αίγυπτος τα τελευταία χρόνια είχε τεράστια πτώση της παραγωγής σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Αυτό σε συνδυασμό με τις δύσκολες κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα τα τελευταία χρόνια και ειδικά από το 2011 και μετά, οδήγησαν τη χώρα σε τακτικές διακοπές ρεύματος. Η Αίγυπτος φάνηκε αδύναμη

⁸² Yuri Zhukov, (23/09/2015), *Egypt's Gift From God: What the Discovery of Offshore Gas Means for Cairo*, στο www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2015-09-23/egypts-gift-god

⁸³ DERRICK, (31/08/2015), *Eni in Mega Gas Discovery at Zohr Prospect Off Egypt*, στο <http://www.1derrick.com/eni-in-mega-gas-discovery-at-zohr-prospect-off-egypt/16765/>

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

τον τελευταίο καιρό να καλύψει την ολοένα αυξανόμενη εγχώρια ζήτηση, γεγονός που την ανάγκασε να εισάγει ενεργειακούς πόρους από άλλες, κυρίως γείτονες χώρες. Ωστόσο, επειδή ο Σίσι – όπως αναφέραμε παραπάνω - θεωρεί πως με τις συχνές διακοπές ρεύματος διακυβεύεται η εθνική ασφάλεια, υπέγραψε συμφωνίες για την εισαγωγή υδροποιημένου φυσικού αερίου, το οποίο είναι πολύ ακριβό, με αποτέλεσμα να συσσωρεύει ένα αυξανόμενο χρέος σε ξένες εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου.⁸⁴

Κατανοεί λοιπόν, εύκολα κανείς πόσο σημαντική είναι μια τέτοια ανακάλυψη για την εύθραυστη οικονομία της Αιγύπτου. Θα ανοιχθούν νέες ευκαιρίες για την Αίγυπτο, θα μπορέσει να καλύψει τις ενεργειακές της ανάγκες, ακόμα και να οδηγηθεί σε εξαγωγές. Επιπλέον, δημιουργούνται ευκαιρίες για νέες συνεργασίες με τις γείτονες χώρες όπως η Κύπρος ή το Ισραήλ, αλλά και για άλλες δυνάμεις όπως η Ρωσία. Η Αίγυπτος θα μπορέσει να επανακτήσει έναν ισχυρό ρόλο και να αποτελέσει και πάλι έναν ισχυρό ενεργειακό δρώντα τόσο στη Μεσόγειο, όσο και μακρύτερα από αυτήν. Το κοιτάσμα του Zohr είναι το τελευταίο κοιτάσμα φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκε στη Μεσόγειο μετά το 2009-2010 που ανακαλύφθηκαν τα κοιτάσματα Ταμάρ και Λεβιάθαν στο Ισραήλ και εκείνο που βρέθηκε στην «αποκλειστική οικονομική ζώνη» της Κύπρου το 2011.

Η ανακάλυψη του εν λόγω κοιτάσματος οδήγησε στο συμπέρασμα πως τα υπάρχοντα αποθέματα φυσικού αερίου της χώρας θα αυξηθούν κατά 40%. Η Ιταλική εταιρεία ενέργειας Eni σχεδιάζει να επισπεύσει την ανάπτυξη του πεδίου με μια σειρά γεωτρήσεων ώστε να ξεκινήσει ήδη το 2017 η παραγωγή. Φαίνεται δε, πως αν ακολουθηθεί το προβλεπόμενο πρόγραμμα η Αίγυπτος θα καταφέρει να γίνει ενεργειακά ανεξάρτητη το 2020. Το κόστος ανάπτυξης και υλοποίησης του σχεδίου προβλέπεται να είναι χαμηλό και το χρονοδιάγραμμα σύντομο, λόγω των ήδη υπαρχόντων υποδομών στη χώρα. Ωστόσο, φαίνεται να κυριαρχεί ένα σημαντικό δίλλημα για την Αίγυπτο που αφορά στο εάν η χώρα θα χρησιμοποιήσει τους πόρους της για ιδίαν χρήση, ή εάν θα προβεί σε εξαγωγές.⁸⁵

Για αυτό το θέμα υπάρχει έντονη συζήτηση και διαφωνία μεταξύ της ηγεσίας της Αιγύπτου και της Ιταλικής εταιρείας Eni. Η Αιγυπτιακή πλευρά επιμένει για την διάθεση του κοιτάσματος προς εσωτερική χρήση, ενώ η Ιταλική πλευρά θεωρεί πως θα ήταν καλύτερο και προσοδοφόρο να υπάρξουν επιλογές παροχής και εφοδιασμού προς την Ευρώπη.

⁸⁴ Βλέπε παραπάνω

⁸⁵ Yuri Zhukov, (23/09/2015), *Egypt's Gift From God: What the Discovery of Offshore Gas Means for Cairo*, στο www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2015-09-23/egypts-gift-god

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Κρίνοντας τις δύο αντίθετες αυτές θέσεις παρατηρούμε τα εξής: η παραγωγή και χρήση σε εγχώριο επίπεδο ενέχει πολλά θετικά, εφόσον οι απαιτήσεις για υποδομές στη χώρα είναι ελάχιστες, γεγονός που επιτρέπει την μετακίνηση του φυσικού αερίου στην αγορά σε μικρό χρονικό διάστημα. Το μόνο που χρειάζεται είναι η κατασκευή ενός αγωγού από τις ακτές που βρέθηκε το κοιτάσμα προς το εσωτερικό της χώρας. Επιπλέον, η χρήση του φυσικού αερίου για εσωτερική χρήση θα δώσει «ανάσα» τουλάχιστον 2δισ\$ τον χρόνο για καύσιμα, γεγονός που θα βοηθήσει στην αποπληρωμή των χρεών της Αιγύπτου. Τέλος, η ενεργειακή ασφάλεια θα συμβάλει στην πολιτική σταθερότητα της χώρας.⁸⁶

Από την άλλη πλευρά, η σκέψη και υλοποίηση εξαγωγής φυσικού αερίου προς την Ευρώπη, προϋποθέτει σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές ώστε να καταστεί υλοποιήσιμο ένα τέτοιο εγχείρημα. Προς το παρόν δεν υπάρχει κάποιος αγωγός που να συνδέει την Αίγυπτο με την ηπειρωτική Ευρώπη και μια διαδρομή μέσω Τουρκίας δεν είναι ίσως κι η καλύτερη λύση. Η μόνη εναλλακτική λύση που υπάρχει είναι να γίνεται η διανομή μέσω παλαιών αδρανών εγκαταστάσεων υγροποιημένου φυσικού αερίου.

Κάτι τέτοιο όμως, ενέχει οικονομικές παγίδες, εφόσον τα κόστη για υγροποίηση, αποθήκευση, μεταφορά και επαναεριοποίηση θα καταστήσουν το φυσικό αέριο της Αιγύπτου λιγότερο ανταγωνιστικό, ιδιαίτερα σε σχέση με αυτό της Ρωσίας. Όμως, ακόμα κι αν η Αίγυπτος ξεπεράσει όλες αυτές τις προκλήσεις θα βρεθεί μπροστά σε μια υπερπλήρη διεθνή αγορά, ειδικά μετά τις νέες ανακαλύψεις στις ΗΠΑ, την άρση των κυρώσεων κατά του Ιράν και τον σκληρό ανταγωνισμό περιφερειακών δρώντων όπως το Κατάρ.⁸⁷

Σε ό, τι αφορά σε πιθανές συνεργασίες της Αιγύπτου με γειτονικές, ενεργειακά ανθηρές χώρες όπως η Κύπρος ή το Ισραήλ φαίνεται πως υπάρχουν δυσκολίες. Σε πρώτη φάση διότι μια τέτοια ανακάλυψη από πλευράς Αιγύπτου αμέσως αποκλείει το Ισραήλ ως ενεργειακό πάροχο προς τη χώρα. Το Ισραήλ είχε τονίσει το έντονο ενδιαφέρον του να εξάγει στην Αίγυπτο το ¼ της παραγωγής Tamar και ένα επίσης σημαντικό ποσοστό του Λεβιάθαν στην Αίγυπτο και στις βιομηχανικές της επιχειρήσεις.⁸⁸

Ωστόσο η ανακάλυψη του νέου αυτού κοιτάσματος άφησε το Ισραήλ με έναν λιγότερο πιθανό αγοραστή κι ίσως με έναν επιπλέον περιφερειακό ανταγωνιστή. Μάλιστα, οι εξαγωγές του Ισραήλ προς την Αίγυπτο, θα το βοηθούσαν για τις

⁸⁶ Βλέπε παραπάνω

⁸⁷ Βλέπε παραπάνω

⁸⁸ Yuri Zhukov, (23/09/2015), *Egypt's Gift From God: What the Discovery of Offshore Gas Means for Cairo*, στο www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2015-09-23/egypts-gift-god

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

επενδύσεις ανάπτυξης του Λεβιάθαν. Από την άλλη πλευρά, μια τέτοια ανακάλυψη στην Αίγυπτο, ίσως είναι βοηθητική για το Ισραήλ – έστω και μακροπρόθεσμα, αφού πλέον η χώρα θα εξακολουθεί να είναι ενεργειακά ανεξάρτητη για πολλές ακόμα δεκαετίες, εφόσον δεν θα χρειάζεται να εξάγει το φυσικό αέριο στην Αίγυπτο.

Το Ισραήλ ήδη από παλαιότερα έχει σκεφτεί και την εξαγωγή υγροποιημένου φυσικού αερίου προς την Ευρώπη και την Ασία, όμως πριν θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε εγκαταστάσεις υγροποίησης. Κατανοεί λοιπόν, κανείς πως εάν τελικά η Αίγυπτος αποφασίσει να εξάγει το δικό της φυσικό αέριο κατά το 2020, θα αποκλείσει το Ισραήλ. Επιπλέον, ένας ακόμα αποτρεπτικός για το Ισραήλ λόγος ώστε να σκεφτεί εκ νέου την εξαγωγή του φυσικού αερίου έχει να κάνει με την υψηλή τιμή στην κατασκευή νέων εγκαταστάσεων υγροποιημένου φυσικού αερίου από την αρχή. Από την άλλη πλευρά, το να κατασκευαστεί αγωγός που να περνάει μέσω Τουρκίας, προϋποθέτει και το πέρασμα μέσω Κύπρου, κάτι που επίσης δεν θα ευδοκιμήσει με τις παρούσες γεωπολιτικές συνθήκες μεταξύ Κύπρου – Τουρκίας.

Όμως, και η Κύπρος είναι ένας δυνατός ενεργειακός παίκτης στη λεκάνη της Μεσογείου. Θα μπορούσαν μάλιστα, να υπάρξουν πολλές δυνατότητες συνεργασίες μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ, κάτι που όμως, δεν μπορεί να εξασφαλίσει οικονομική βιωσιμότητα για αμφότερες τις χώρες λόγω των συνθηκών αγοράς. Από την άλλη πλευρά η Κύπρος θα μπορούσε να λειτουργήσει αυτόνομα και να αποτελέσει πάροχο φυσικού αερίου για την Ευρώπη, κάτι που επίσης δεν μπορεί να ευδοκιμήσει όπως είδαμε, λόγω των τεταμένων σχέσεων με την Τουρκία.

Η άποψη πως η Ευρώπη θα μπορούσε να «απεξαρτηθεί» από τη Ρωσία ενεργειακά είναι σχεδόν απίθανη. Ήδη το 2013 η Ρωσία εξήγαγε το 71% του φυσικού αερίου στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.⁸⁹ Όπως είδαμε, ακόμα κι αν η Αίγυπτος αποφασίσει να εξάγει το φυσικό αέριο, αυτό δεν πρόκειται να συμβεί πριν από μια τουλάχιστον δεκαετία. Ακόμα όμως κι αν συμβεί κάτι τέτοιο, η Αίγυπτος μόνο με την ανακάλυψη του Zohr δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να ανταγωνιστεί τη Ρωσία η οποία μόνο το 2014 εξήγαγε περίπου 5 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου στην Ευρώπη.

Ωστόσο, με μια πιο ουσιαστική ανάλυση, κατανοεί κανείς πως η Ρωσία εν μέρει πλήττεται από την ανακάλυψη φυσικού αερίου στην Αίγυπτο. Λόγω της κρίσης στην Ουκρανία και των κυρώσεων που υπέστη η χώρα, προσπάθησε αλλού να βρει συμμάχους οικονομικούς και στρατιωτικούς. Μια προσέγγιση ήταν η Αίγυπτος, με την οποία υπέγραψε σύμφωνο για μεταφορά 3,5 εκατομμυρίων τόνων υγροποιημένου φυσικού αερίου. Επιπλέον, η Ρωσία ανακοίνωσε το καλοκαίρι πως

⁸⁹ Βλέπε παραπάνω

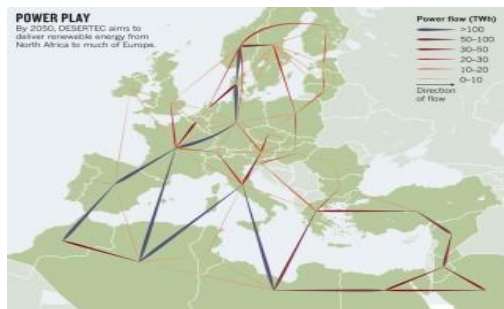
Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

πρόκειται να βοηθήσει στη δημιουργία ενός πυρηνικού σταθμού στην Αίγυπτο. Η ανακάλυψη λουπών, της πηγής Zohr στην Αίγυπτο ενισχύει το ρόλο της χώρας τόσο εσωτερικά και περιφερειακά, όσο και παγκόσμια κι αυτό είναι κάτι που φοβάται η Ρωσία, που διαβλέπει πως η εν λόγω ανακάλυψη ίσως παρεμποδίσει τη συνεργασία των δύο χωρών.

4.2 DESERTEC: ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Αναμφισβήτητα, η ενέργεια είναι ένας τομέας που απασχολεί ολόκληρο τον πλανήτη τις τελευταίες δεκαετίες, με στόχο την αιεφόρο ανάπτυξη και τις ενεργειακές λύσεις που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος. Ένα τέτοιο εγχείρημα αποτελεί το *Desertec*, μια διαδικασία έργων που γίνονται σε μεγάλες ερήμους κυρίως της Βόρειας Αφρικής.

Σχετικά με το Desertec υπάρχει μια βιομηχανική πρωτοβουλία με αυτό το όνομα – Desertec Industrial Initiative και το Ίδρυμα Desertec. Το ίδρυμα Desertec αποτελεί μια μη κερδοσκοπική πρωτοβουλία. Ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2009 από ένα δίκτυο επιστημόνων από όλη τη Μεσόγειο, με στόχο τη δημιουργία νέων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τις ερήμους προς όλους, ανθρώπους και επιχειρήσεις.



Μισό χρόνο αργότερα, το φθινόπωρο του 2009 δημιουργήθηκε μια διεθνής κοινοπραξία εταιρειών Γερμανικής κατά κύριο λόγο, πρωτοβουλίας. Στόχευε στην ανάδειξη της ιδέας σε πράξη, παρέχοντας το 20% της ηλεκτρικής ενέργειας της Ευρώπης μέχρι το 2050, μέσα από ένα

Χάρτης προσομοίωσης σχετικά με την πιο αποδοτική κατανομή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας το 2050 – πηγή Fraunhofer Foundation, Γερμανία

ευρύ δίκτυο ηλιακών και αιολικών πάρκων που θα εκτείνονταν σε ολόκληρη την περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής. Αυτές οι γεννήτριες θα συνδέονται με την Ηπειρωτική Ευρώπη μέσω ειδικών καλωδίων μεταφοράς συνεχούς ρεύματος και υψηλής τάσης. Το συνολικό κόστος του δοκιμαστικού έργου έχει εκτιμηθεί σε 400 δισεκατομμύρια δολάρια.⁹⁰

⁹⁰ Hamza Hamouchene, (1/3/2015), *Desertec: the renewable energy grab?*, New Internationalist Magazine, στο www.newint.org/features/2015/03/01/desertec-long/

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Η ιδέα του Desertec δεν είναι νέα. Ήδη από το 1913 ο Αμερικανός μηχανικός Frank Shuman παρουσίασε σχέδια για το πρώτο ηλιακό – θερμικό σταθμό παραγωγής ενέργειας στον κόσμο στην Αίγυπτο. Ο πυρηνικός σταθμός θα αντλούσε νερό από τον ποταμό Νείλο. Το σχέδιο ωστόσο δεν ευδοκίμησε διότι ξέσπασε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Αργότερα, γύρω στο 1980 ο Γερμανός φυσικός Knies αναζητούσε πόση ηλιακή ενέργεια χρειάζεται για να καλύψει τη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας ολόκληρης της ανθρωπότητας. Το ατύχημα του Τσερνομπίλ του έδωσε την απάντηση (σε μόλις 6 ώρες οι έρημοι του κόσμου λαμβάνουν περισσότερη ενέργεια από τον ήλιο από ότι καταναλώνουν οι άνθρωποι σε έναν χρόνο) και η ιδέα του έθεσε τις βάσεις για το Desertec.⁹¹

Τα ζητήματα κι οι ανησυχίες που τίθενται για την υλοποίηση του προγράμματος αυτού είναι πολλές. Σε μια περίοδο αναταραχών για ολόκληρη σχεδόν την Νοτιοανατολική Μεσόγειο το Desertec μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο αντί για βοήθεια. Το διακύβευμα των αραβικών εξεγέρσεων ήταν η ελευθερία, η ανάπτυξη της οικονομίας, η κοινωνική δικαιοσύνη και η εθνική κυριαρχία.

Με την ανάπτυξη ενός τέτοιου προγράμματος ωστόσο, διακυβεύονται αυτές οι αξίες. Κι αυτό διότι, η συμμετοχή των εκάστοτε κοινωνιών είναι ανύπαρκτη. Επιπλέον, η συμμετοχή και η ηγεσία – ουσιαστικά - Ευρωπαϊκών πολυεθνικών εταιρειών στο πρόγραμμα δεν αφήνει περιθώρια στις τοπικές κοινωνίες για συμμετοχή, αυξάνοντας τον κίνδυνο απουσίας του δημοκρατικού ελέγχου, της διαφάνειας και της συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων.

Στην πρωτοβουλία του προγράμματος Desertec μόνο λίγοι φορείς συμμετείχαν από τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και οι περισσότεροι από αυτούς εκπροσωπούσαν από δημόσιους οργανισμούς και την κεντρική αρχή. Επιπλέον, η άποψη πως το Desertec θα βοηθήσει στην διέξοδο από την κρίση δεν ευσταθεί, αφού όταν πρωτοδημιουργήθηκαν οι βάσεις του προγράμματος, οι ιθύνοντες συνεργάστηκαν με τα αυταρχικά καθεστώτα, πολλά από τα οποία έχουν ανατραπεί. Αυτό εγείρει φόβους πως η εν λόγω πρωτοβουλία λόγω του μεγέθους της κι επειδή αποκλείει τις τοπικές περιφέρειες από την ενεργό συμμετοχή, ίσως αποτελεί ιδανική πηγή εισοδήματος για διεφθαρμένα και αυταρχικά καθεστώτα.

⁹¹ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

- **ΟΙ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΙ Η ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ**

Η όλη διαδικασία και το σκεπτικό αυτού του προγράμματος θα μπορούσαμε να πούμε πως σχετίζεται και με τη «σταδιακή απελευθέρωση του εμπορίου» στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και στη δημιουργία μιας μεσογειακής ζώνης ελεύθερου εμπορίου, ιδέες και στόχοι που οικοδομήθηκαν μέσα από τις συμφωνίες της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας. Αποκορύφωμα αυτών των συμφωνιών που έγιναν στο διάστημα μεταξύ 1998 και 2006 αποτελεί η Ένωση για τη Μεσόγειο του Γάλλου προέδρου Νικολά Σαρκοζί. Όπως είδαμε ήδη παραπάνω, η Ένωση για τη Μεσόγειο έχει στόχο την προώθηση των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη μείωση της ανάγκης ενεργειακών πόρων από τη Ρωσία. «Η προώθηση της εταιρικής σχέσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θεωρήθηκε βασικό έργο προτεραιότητας για την επίτευξη των στόχων αυτών.»⁹²

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο της ανάγκης για ενεργειακή απεξάρτηση από τη Ρωσία, το Desertec θα μπορούσε να συμβάλει ενεργά. Επιπλέον, μια τέτοια πρωτοβουλία θα βοηθούσε στη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στην Ευρώπη. Ωστόσο, εδώ τίθενται άλλα θέματα που άπτονται ως ένα βαθμό στην ηθική. Πολλοί είναι οι μελετητές και οι άνθρωποι από τον πανεπιστημιακό και τον πολιτικό χώρο που ανησυχούν για τις εξελίξεις. Φαίνεται – ισχυρίζονται – πως συνεχίζει να επικρατεί μια πολιτική που προσιδιάζει με την περίοδο της αποικιοκρατίας: «η ανεμπόδιστη ροή των φθηνών φυσικών πόρων από τον παγκόσμιο Νότο προς τις πλούσιες βιομηχανίες του Βορρά, διατηρεί έναν βαθύ, άδικο καταμερισμό εργασίας.»⁹³

Από πλευράς Ευρώπης επικρατεί η άποψη πως η Σαχάρα αποτελεί ένα σχεδόν ακατοίκητο μέρος της γης. Έτσι λοιπόν, το Desertec αποτελεί μια ευκαιρία ώστε να μπορεί η Ευρώπη να συνεχίσει τον υπέρ-καταναλωτικό τρόπο ζωής της και τις καταναλωτικές ενεργειακές σπατάλες της. Το ερώτημα που τίθεται από πολλούς επιφυλακτικούς με το πρόγραμμα Αφρικανούς, αλλά και από διάφορα φόρουμ προστασίας του περιβάλλοντος και από πολιτικούς φορείς της Βόρειας Αφρικής, έχει να κάνει με τα κίνητρα της Ευρώπης, αλλά και με το μέρος του κόσμου που θα χρησιμοποιηθεί η ενέργεια που παράγεται στην γη τους. Αναρωτιούνται ποιο θα είναι το όφελος του Desertec για την Αίγυπτο και από πού θα προέρχεται το νερό που θα πρέπει να δροσίζει τις μονάδες παραγωγής της ηλιακής ενέργειας.

⁹² Βλέπε παραπάνω

⁹³ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Αναμφισβήτητα δεν υπάρχει τίποτα κατακριτέο στην όλη ιδέα του Desertec. Απεναντίας, ο στόχος είναι η αειφόρος ανάπτυξη και η κλιματική προστασία, εφόσον η δημιουργία καθαρής ενέργειας θα συμβάλλει στην καταπολέμηση της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Το Desertec παρουσιάστηκε ως μια απάντηση στα ζητήματα κλιματικής αλλαγής, στην ουκρανική κρίση, στις συγκρούσεις για το φυσικό αέριο και σε διάφορες κρίσεις που απασχόλησαν τον πλανήτη. Για να αποτελέσει ωστόσο, ουσιαστικό εταίρο στις αλλαγές πρέπει να στοχεύσει σε διαρθρωτικές αλλαγές όλων των αιτιών και των κρίσεων που οδήγησαν μέχρις εδώ τον πλανήτη.

Είναι γεγονός πως τόσο οι μηχανικοί κι οι ειδικοί του Desertec, όσο και οι ειδικοί άλλων αντίστοιχων προγραμμάτων, τείνουν να παρουσιάζουν την κλιματική αλλαγή ως ένα κοινό πρόβλημα το οποίο δεν παρουσιάζει πολιτικές ή κοινωνικο-οικονομικές πτυχές. Κάτι τέτοιο όμως, καθόλου δεν ισχύει – ιδιαίτερα για τη Δύση, η οποία έχει ιστορικές ευθύνες για την κλιματική αλλαγή. Μην ξεχνάμε τη βιομηχανική επανάσταση, του Παγκόσμιους πολέμους και την πυρηνική ενέργεια, που δεν χρησιμοποιήθηκε σε πρώτη φάση, με βάση τον άνθρωπο και ακολουθούμενη από ηθικούς κώδικες. Όλα τα παραπάνω οδήγησαν την περιοχή της Νότιας Μεσογείου να έχει πληγεί περισσότερο από την κλιματική αλλαγή, τη στιγμή που παράγει λιγότερο από 5% των παγκόσμιων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Από την πλευρά της η ιστοσελίδα του Ιδρύματος φρόντισε να αποσαφηνίσει τη θέση της, αναφέροντας πως το πρόγραμμα Desertec δεν δημιουργήθηκε για την παροχή ενέργειας από την Αφρική προς την Ευρώπη, αλλά για να παρέχει στις εταιρείες στην περιοχή της ερήμου με ηλιακή ενέργεια, αντί για πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Ωστόσο, η κοινοπραξία με την ονομασία Dii κυρίως ευρωπαϊκών εταιριών ήταν σαφώς προσανατολισμένη στην παροχή ενέργειας από την Αφρική προς την Ευρώπη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το «διαζύγιο» μεταξύ κοινοπραξίας και Ιδρύματος, γεγονός που οδήγησε τη συρρίκνωση της κοινοπραξίας Dii από 17 εταίρους σε μόνο τρία μέλη από τα τέλη του 2014. Τα μέλη αυτά είναι η Γερμανική REW, η Σαουδική Acwa Power και η Κινέζικη State Grid.⁹⁴

⁹⁴ Hamza Hamouchene, (1/3/2015), *Desertec: the renewable energy grab?*, New Internationalist Magazine, στο www.newint.org/features/2015/03/01/desertec-long/

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

4.3 Η ΣΥΡΙΑ ΚΑΙ Η ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ

Η σημαντικότερη ίσως, πρόκληση που έχει να αντιμετωπίσει η Αίγυπτος σήμερα είναι αναμφισβήτητα η κρίση στη Συρία και η Ισλαμική απειλή του ISIS. Το ζήτημα αυτό σίγουρα δεν αφορά μόνο την Αίγυπτο, αλλά και όλες τις χώρες της Νοτιανατολικής Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής, αλλά και τη Δύση, την Αμερική και κυρίως τη γειτονική Ευρώπη. Το βασικό πρόβλημα που υπάρχει στην περιοχή είναι η έλλειψη μιας ενιαίας, συνεκτικής διεθνούς προσπάθειας για την βελτίωση της κρίσης στη Συρία. Αφθονία σκέψεων και λύσεων για το Συριακό ζήτημα υπάρχει. Δεν φαίνεται να είναι καμία από αυτές όμως, η κατάλληλη για την διευθέτηση ενός τόσο πολύπλοκου ζητήματος.

Παλαιότερα η Δύση μπορούσε να κάνει λόγο για πρωτοβουλίες στρατιωτικού χαρακτήρα, γνωρίζοντας ωστόσο πως κάτι τέτοιο ήταν πολύ πιθανό «να οδηγήσει τον Άσαντ σε στρατηγικές περιφερειακής αποσταθεροποίησης για να αποτρέψει τους τοπικούς και διεθνείς αντιπάλους του». ⁹⁵ Ο Patrick Cockburn στον επίλογο του βιβλίου του για την άνοδο του Ισλαμικού Κράτους, κάνει λόγο για μια Δύση η οποία είναι απρόθυμη να πολεμήσει το Ισλαμικό Κράτος με τον αποκαλούμενο «Συνασπισμό των Προθύμων».

Ουσιαστικά μας λέει, οι μόνοι ετοιμοπόλεμοι και πρόθυμοι είναι το Ιράν, η Συριακή κυβέρνηση, η Χεζμπολάχ και το PKK. «Μια ανακωχή μεταξύ κυβέρνησης και μετριοπαθών επαναστατών θα προσφέρει τη δυνατότητα και στους δύο να αφιερώσουν τους πόρους τους στην αντιμετώπιση του Ισλαμικού Κράτους και θα περιορίσει το μίσος μεταξύ των κοινοτήτων και τους φόβους απ' όπου αυτό αντλεί τη δύναμή του.» ⁹⁶

Από την πλευρά της η κυβέρνηση Άσαντ φαίνεται πως αναγνώρισε με ευκολία στην αρχή των επαναστάσεων, πως η άνοδος των ακραίων ισλαμιστών – Τζιχαντιστών θα ήταν πολιτικά υπέρ της. Κατανόησε πως τόσο η πλειοψηφία του Συριακού λαού, όσο και οι περισσότερες χώρες του κόσμου θα προτιμούσαν το καθεστώς Άσαντ από τους ακραίους φονταμενταλιστές. Εκείνο όμως, που υποτίμησε ήταν η στρατιωτική ισχύ, η δύναμη και η υπεροχή του Ισλαμικού Κράτους. Η κυβέρνηση Άσαντ, αλλά και η Δύση για ένα μεγάλο διάστημα, θεώρησαν πως το Ισλαμικό Κράτος είναι αδύναμο και ανοργάνωτο για να καταφέρει να διαλύσει μια ολόκληρη χώρα.

⁹⁵ Θεοδωράκη, Ζ., *The Crisis in Syria: Washington's Options in the "Long Winter of Arab Discontent"*, στο www.cemmis.edu.gr

⁹⁶ Patrick Cockburn, (Νοέμβριος 2014), *Η επιστροφή των Τζιχαντιστών, Το Ισλαμικό Κράτος και η Νέα εξέγερση των Σουνιτών*, εκδ. Μεταίχμιο, σελ. 189

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Η σημασία της χρηματοδότησης από τη Σαουδική Αραβία ωστόσο, και το γεγονός πως οι μαχητές του ISIS είναι νέοι, καλά εκπαιδευμένοι πολεμιστές που έχουν μάθει να ζουν στις πλέον αντίξοες συνθήκες, διαψεύδουν τις αρχικές εκτιμήσεις Δύσης και Συρίας. Κάνοντας μια αναδρομή στο παρελθόν, παρατηρούμε πως «η ανάπτυξη του τζιχαντιστικού κινήματος ως πολιτικού φορέα χρονολογείται ήδη από το 1979, με τη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν και την Ιρανική Επανάσταση, όταν ο Αγιατολαχ Χομείνι μετέτρεψε το Ιράν σε σιιτική θεοκρατία.»⁹⁷

Η Σαουδική Αραβία με τις εξεγέρσεις του 2011 άρχισε να ανησυχεί για τη σιιτική μειονότητα στην ανατολική πλευρά της. Παράλληλα, η ενίσχυση του θρησκευτικού φανατισμού την οδήγησε στην απόφαση να χρηματοδοτήσει αντάρτες πολεμιστές που θα μάχονταν εναντίον του καθεστώτος Άσαντ στη Συρία. Η στάση της Σαουδικής Αραβίας ωστόσο, είχε ένα αρνητικό: την υποτίμηση της «ανθεκτικότητας» της κυβέρνησης Άσαντ, αλλά και της βοήθειας που αυτή ελάμβανε από τη Ρωσία, το Ιράν και το Λίβανο.

Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ φαίνονται ανίκανες να αντιδράσουν. Η κυβέρνηση Ομπάμα αρχικά, θεώρησε ότι ο μόνος τρόπος καταστολής του πολέμου και της κατάρρευσης του καθεστώτος αποτελεί η στρατιωτική εισβολή στην περιοχή. Όμως ούτε η μέχρι πρότινος φιλική Βρετανία συμφώνησε, ούτε ο Αραβικός Σύνδεσμος. Αντίστοιχη άρνηση υπήρξε και στο εσωτερικό της χώρας με την κοινή γνώμη να είναι κάθετα αντίθετη με μια εισβολή στη Συρία, το ίδιο και το Κογκρέσο.

Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ φαντάζει «βασανιστικά αργή» ως προς την εξέλιξη της. Η έναρξη των εξεγέρσεων κατά του καθεστώτος τον Μάρτιο 2014 προκάλεσε μικρή ανταπόκριση από την Ουάσιγκτον και μόνον όταν η αντιπολίτευση ενέτεινε τα φαινόμενα βίας οι ΗΠΑ έκαναν λόγο για την ανάγκη δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων. Ο Ομπάμα κάλεσε τον Αύγουστο του 2014 τον πρόεδρο Άσαντ να παραιτηθεί, ενώ παράλληλα έκανε κάποιες προσπάθειες για συνεργασία με την συριακή αντιπολίτευση.

Σε γενικές γραμμές ο Αμερικανός πρόεδρος αντιστάθηκε στα αιτήματα για μια πιο ενεργητική παρέμβαση στη Συρία. Οι Αμερικανικές εκστρατείες σε Ιράκ, Αφγανιστάν και Λιβύη έχουν εξαντλήσει οικονομικά την Αμερική. Συνεπώς, οι ΗΠΑ έχουν επικεντρωθεί στις ολοένα και πιο σκληρές μονομερείς και πολυμερείς κυρώσεις στη Συρία, η αποτελεσματικότητα των οποίων είναι συζητήσιμη.

Εκτός όμως, από τους οικονομικούς λόγους υπάρχουν κι άλλοι, βαθύτεροι, για τους οποίους η Αμερική δεν επενέβη στρατιωτικά στη Συρία. Όπως αναφέρει σε άρθρο του ο Nerguizian Aram, η Συρία δεν είναι Λιβύη. Σε συνδυασμό με μια πολύ μεγάλη

⁹⁷ Patrick Cockburn, (Νοέμβριος 2014), *Η επιστροφή των Τζιχαντιστών, Το Ισλαμικό Κράτος και η Νέα εξέγερση των Σουνιτών*, εκδ. Μεταίχμιο, σελ. 128

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

πυκνότητα πληθυσμού, με τεράστιες εθνοτικές και θρησκευτικές διαφορές που δημιουργούν εντάσεις στο εσωτερικό της Συρίας, μια πιθανή εξωτερική παρέμβαση θα επιδεινώσει τις προοπτικές του εμφυλίου πολέμου.⁹⁸ Επιπλέον, οι εσωτερικές διαιρέσεις της Συρίας αντικατοπτρίζουν τις περιφερειακές γραμμές συγκρούσεων, συνεπώς τα γεγονότα της χώρας θα έχουν σοβαρές συνέπειες και για τη σταθερότητα των γειτονικών χωρών.

Μια άλλη στρατηγική διάσταση για την Αμερική περιλαμβάνει την παροχή συγκαλυμμένης υποστήριξης προς την συριακή αντιπολίτευση. Η βοήθεια μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή πληροφοριών, τρόφιμα, ιατρική βοήθεια, εκπαίδευση. Ωστόσο, υπάρχουν πολλά ζητήματα προς εξέταση προτού φανεί η ενεργή υποστήριξη των ΗΠΑ ενάντια στο καθεστώς. Ως εκ τούτου, οι υπεύθυνοι χάραξης της εν λόγω πολιτικής δεν μπορούν να είναι σίγουροι αν αυτές οι αντικαθεστωτικές δυνάμεις θα είναι σε θέση να διασφαλίσουν τη σταθερότητα στην μετά – Άσαντ εποχή και αν μπορούν να προλάβουν ένα νέο εμφύλιο στη χώρα.

Παράλληλα, η Αμερική ανησυχούσε και εναντιωνόταν εντόνως για την ενεργή δράση της Σαουδικής Αραβίας στην περιοχή, μέσω της παροχής εξοπλισμού και χρηματοδότησης στους τζιχαντιστές που μάχονται στη Συρία. Οι ΗΠΑ ανησυχούν μήπως αυτή η υποστήριξη έχει τα ίδια αποτελέσματα που είχε στο Αφγανιστάν με την δημιουργία της Αλ Κάιντα και άλλων ακραίων τζιχαντιστικών ομάδων. Φαίνεται όμως, πως και η ίδια η Σαουδική Αραβία άρχισε να ανησυχεί για τους μαχητές που στέλνει στη Συρία. Φοβάται ίσως, πως οι μαχητές «μπορεί να έστρεφαν τα όπλα τους εναντίον των ηγετών του βασιλείου».⁹⁹ Με αυτό το σκεπτικό η Σαουδική Αραβία κάλεσε όλους του ξένους μαχητές να εγκαταλείψουν τη Συρία και προσπάθησε να σταματήσει την εισβολή των δικών της μαχητών προς τη χώρα.

Η Ισλαμική Απειλή ήταν παρούσα σε όλη τη φάση μετά τις εξεγέρσεις των Αραβικών χωρών το 2011. Η άνοδος των ισλαμιστών μετά την *Αραβική Άνοιξη* ήταν γεγονός τόσο στην Αίγυπτο, όσο και στην Τυνησία, το Μαρόκο και τη Λιβύη. Μετά το διακύβευμα για τον εκδημοκρατισμό των χωρών τους, την ελευθερία και τη δικαιοσύνη, οι λαοί των περισσότερων εξεγερμένων Αραβικών χωρών, είδαν την άνοδο του Ισλαμικού Κινήματος στις χώρες τους και την παρεμπόδιση της ανάπτυξης δημοκρατικών δυνάμεων. Από την πλευρά της η Δύση φαίνεται πως εύκολα συνεννοήθηκε με τις συντηρητικές ισλαμικές φωνές, οι οποίες ήταν πάντα

⁹⁸ Nerguizian, Aram, *“Instability in Syria: Assessing the Risks of Military Intervention”*, Centre for Strategic and International Studies <http://csis.org/publication/instability-syria>

⁹⁹ Patrick Cockburn, (Νοέμβριος 2014), *Η επιστροφή των Τζιχαντιστών, Το Ισλαμικό Κράτος και η Νέα εξέγερση των Σουιτών*, εκδ. Μεταίχμιο, σελ. 134

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

πρόθυμες «να προβούν σε οποιοσδήποτε παραχωρήσεις, φτάνει να κατοχυρώνεται η θέση τους.»¹⁰⁰

Το ευτύχημα είναι πως καμία από τις θρησκευτικές ομάδες που ανέλαβε τη διακυβέρνηση στις εμπλεκόμενες χώρες δεν κατάφερε εντέλει να σταθεροποιήσει την εξουσία της. Σε ό, τι αφορά στην Αίγυπτο, ίσως η Συριακή κρίση και η άνοδος του ISIS να βοήθησε προς αυτή την κατεύθυνση. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι έδειξαν από νωρίς τη συμπάθειά τους τόσο προς τους σαλαφιστές, όσο και προς ακραίες ισλαμικές ομάδες που δρούσαν εντός και εκτός Αιγυπτιακών συνόρων. Η γειτνίαση με το Ισραήλ και η ανεξέλεγκτη δράση των ακραίων τζιχαντιστικών ομάδων στην περιοχή του Σινά έθεσε ζήτημα εσωτερικής ασφάλειας για την χώρα.

Από την άλλη πλευρά, η ανικανότητα του προέδρου Μόρσι να επιλύσει ουσιαστικά ζητήματα της χώρας, αλλά και η χωρίς υπόβαθρο αλαζονεία και σιγουριά των Αδελφών Μουσουλμάνων πως παρ' όλο το κλίμα δυσχέρειας και αγανάκτησης που επικρατούσε, θα διατηρούσαν την εξουσία τους για πολλά ακόμα χρόνια, οδήγησε στην πτώση τους. Η Αιγυπτιακή επανάσταση και οι εξεγέρσεις του 2011 ήταν αναμφισβήτητα αυθεντικές. Σίγουρα, η κατανόηση του βάθους των κοινωνικο-πολιτικών προβλημάτων της Αιγύπτου από τη Δύση δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Αυτό, σε συνδυασμό με την υπερβολή παρουσίας από την πλευρά της Δύσης για το ρόλο που είχαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην επανάσταση, μείωσε την ουσία της Αιγυπτιακής εξέγερσης.

Η Δύση ουσιαστικά, δυσκολεύτηκε να κατανοήσει εξ' αρχής το μέγεθος των γεγονότων τόσο στην Αίγυπτο, όσο και στα υπόλοιπα εξεγερμένα κράτη της Βόρειας Αφρικής. Θεωρήθηκε πως η αντικατάσταση των παλαιών καθεστώτων από δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις θα έλυσε δια μαγείας όλα τα εσωτερικά προβλήματα των χωρών αυτών. Όταν λοιπόν, βρέθηκαν να συνομιλούν με ισλαμικές κυβερνήσεις δυσανασχέτησαν μεν, διότι δεν είχαν προηγούμενη επαφή μαζί τους, παρ' όλα αυτά βρήκαν τη χρυσή τομή: από την πλευρά της η Δύση εξακολουθούσε να προωθεί τα δικά της συμφέροντα στην περιοχή και τα νέα καθεστώτα Ισλαμικού χαρακτήρα συμφωνούσαν, εφόσον δεν θίγονταν η εξουσία τους.

Με αυτό τον τρόπο γρήγορα ξεχάστηκαν τα διακυβεύματα των εξεγέρσεων για δημοκρατική μετάβαση, κοινωνικο – πολιτική εξέλιξη, ανάπτυξη παντός τύπου ελευθερίας και γενικότερη εναντίωση σε οτιδήποτε θύμιζε την προηγούμενη καθεστηκυία τάξη. Οι πολίτες ωστόσο, γρήγορα αντιλήφθηκαν τη διαστρέβλωση του αποτελέσματος για το οποίο αγωνίστηκαν και το τοπίο άλλαξε στις

¹⁰⁰ Βασίλης Μούτσογλου, (Αθήνα 2014), *Η Αραβική Ανατροπή – Η ανοιξιάτικη καταιγίδα του Αραβικού Κόσμου*, εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, σελ. 234

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

περισσότερες χώρες. Βέβαια, δεν πρέπει να καθησυχάζουμε. Η Ισλαμική απειλή θα είναι πάντα παρούσα στα μουσουλμανικά κράτη, όσο αυστηρά μέτρα καταστολής κι αν υπάρχουν εναντίον της. Για ό, τι αφορά στο Ισλαμικό Κράτος δε, φαίνεται πως ολόκληρος ο κόσμος άργησε πολύ να αντιληφθεί το μέγεθός του. Η λύση για την αποδυνάμωσή του φαίνεται πως είναι μόνο η αποκλιμάκωση του πολέμου στη Συρία και κάθε πολιτικό σχέδιο πρέπει να έχει μόνο αυτό ως πρώτο στόχο του.

4.4 ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

• Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΡΑΝ

Ένα πολύ ενδιαφέρον, αλλά και εξαιρετικά σημαντικό κομμάτι που πρέπει να μελετήσει κάποιος για την Αίγυπτο μετά την πτώση του καθεστώτος Μουμπάρακ είναι αναμφισβήτητα, το ζήτημα των διεθνών σχέσεων. Κυρίως, ποια είναι η σχέση της Αιγύπτου με τις γείτονες χώρες. Εμείς εδώ εστιάζουμε στο Ιράν και το Ισραήλ, καθώς αποτελούν σημαντικούς περιφερειακούς εταίρους της Αιγύπτου και τόσο διαφορετικούς για το σύνολο του Αραβικού κόσμου.

Στο Ιράν από τον Ιούνιο του 2013 κάτι φαίνεται να αλλάζει. Ο νέος μετριοπαθής πρόεδρος της χώρας Ροχανί, υποσχέθηκε «διαφάνεια» σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα, προχώρησε στην απελευθέρωση πολιτικών κρατουμένων και άρχισε επικοινωνία με τον Ομπάμα. Σε Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ο πρόεδρος Χασάν Ροχανί τόνισε πως *«το Ιράν δεν αποτελεί απειλή για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά ούτε και για τον υπόλοιπο κόσμο της Μέσης Ανατολής. Στην πραγματικότητα, η χώρα μου είναι υπερασπιστής της ειρήνης και της ασφάλειας. Με την πολιτική βούληση της ηγεσίας των ΗΠΑ και εάν εξακολουθήσουν να μην επηρεάζονται από την κοντόφθαλμη οπτική που προωθούν συγκεκριμένα συμφέροντα στην χώρα, τότε μπορούμε να φτάσουμε σε ένα σημείο να διαχειριστούμε τις διαφορές μας»*.¹⁰¹

Ο Ροχανί φαίνεται να επιδιώκει να σταματήσει το αδιέξοδο στη διαπραγματευτική διαδικασία που είχε δημιουργηθεί από τον προκάτοχό του Μαχμούντ Αχμαντινετζάτ. Αλλά και οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει το Ιράν ως αποτέλεσμα των κυρώσεων που επιβλήθηκαν σε αυτό, οδήγησαν τη χώρα στο να επιχειρήσει βελτίωση των σχέσεων με τις ΗΠΑ. Το κύριο ερώτημα σήμερα είναι αυτό της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της αυθεντικότητας των προθέσεων του νέου

¹⁰¹ «Το διπλωματικό παρασκήνιο στις σχέσεις ΗΠΑ – Ιράν μετά την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ», στο <http://gr.euronews.com/2013/10/15/iran-nuclear-talks/>

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Ιρανού προέδρου. Ο Ροχανί έχει κάποια εμπειρία διεξαγωγής διαπραγματεύσεων σε πυρηνικό ζήτημα και αυτή η εμπειρία είναι μάλλον θετική.

Μέχρι να επιτευχθεί η διαφάνεια και η εμπιστοσύνη για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν κυριαρχεί το συναίσθημα της απειλής και της ανασφάλειας. Ο Dreyfuss όμως, δίνει μια διαφορετική οπτική επί του θέματος, υποστηρίζοντας πως αυτή η απειλή θα μπορούσε να αποτρέψει «το σπινάλ θανάτου στην περιοχή». Θα μπορούσε να πείσει τον Μπασάρ αλ Άσαντ σε παραίτηση και θα υπήρχε καταστολή ισλαμικών οργανώσεων. Θα μπορούσε το Ιράν να έχει μεγάλη επιρροή στο Αφγανιστάν ενώ μια συνεργασία Ιράν – ΗΠΑ και άλλων περιφερειακών δυνάμεων θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην σταθεροποίηση του Ιράκ.

Κάτι τέτοιο όμως, είναι εξαιρετικά δύσκολο διότι η ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής βρίσκεται σε συνεχή κατάσταση αναβρασμού και συσχετισμού δυνάμεων. Το κλίμα δε φαίνεται να ξεκαθαρίζει άμεσα ενώ τόσο στις ΗΠΑ όσο και στο Ιράν υπάρχουν άκρως σκληροπυρηνικές δυνάμεις που θα προσπαθήσουν με κάθε μέσο να αποτρέψουν μια τέτοιου είδους συνεργασία. Ωστόσο, οι προοπτικές της περαιτέρω εξομάλυνσης των σχέσεων ΗΠΑ – Ιράν, απομακρύνουν από την ατζέντα (ή αναβάλλουν) την πιθανότητα μιας στρατιωτικής επίθεσης εναντίον των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων. Τέλος, όλα αυτά ίσως υποτιμήσουν του δεσμούς Ρωσίας – Ιράν, ιδιαίτερα τον διαμεσολαβητικό ρόλο που έχει πάντα προσπαθήσει να διαδραματίσει η Μόσχα μεταξύ της Δύσης και του Ιράν.

Σε ό, τι αφορά στις σχέσεις μεταξύ Ιράν και Αιγύπτου φαίνεται πως κάτι αλλάζει τα τελευταία τρία χρόνια, καθώς και τα δύο μέρη έχουν αρχίσει να εξετάζουν νέες στρατηγικές για την επίλυση των προβλημάτων που στέκονται εμπόδια τα τελευταία χρόνια στην ανάπτυξη των μεταξύ τους σχέσεων. Να θυμίσουμε πως το Ιράν είχε διακόψει τους δεσμούς του με την Αίγυπτο από το 1979 όταν ο Σαντάτ υπέγραψε τη συνθήκη ειρήνης με το Ισραήλ.

Σήμερα όμως, με αφορμή της άνοδο του ισλαμικού κράτους - που αποτελεί κοινό εχθρό πανταχού των μουσουλμάνων κι ανεξαιρέτως των κλάδων σίιτες – σουνίτες - εξηγείται και η πιθανή συμφιλίωση των δύο χωρών. Σημαντικοί πολιτικοί παράγοντες του Ιράν παραδέχονται το σημαντικό ρόλο που έχει η Αίγυπτος για ολόκληρη την Μέση Ανατολή. Υποστηρίζουν μάλιστα, πως μια τυχόν απουσία της Αιγύπτου από τα δρώμενα της Μέσης Ανατολής ίσως αφήσει χώρο σε οποιοδήποτε άλλο κράτος κι αυτό αποτελεί μεγάλο ρίσκο.

Από την Ιρανική πλευρά επικρατεί η άποψη πως οι ΗΠΑ ήταν πίσω από την απομάκρυνση των δύο χωρών όλα αυτά τα χρόνια, διότι μια Ιρανό-Αιγυπτιακή φιλία δεν ήταν στα συμφέροντά τους. Ωστόσο, σήμερα «μια προσέγγιση μεταξύ Ιράν και

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Αιγύπτου είναι προς το συμφέρον των Ηνωμένων Πολιτειών για να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος του ISIS και γενικότερα του εξτρεμισμού.»¹⁰²

Ωστόσο, για να ευδοκιμήσει μια αλλαγή στις σχέσεις των δύο χωρών απαιτούνται πιο δυνατές επεμβάσεις. Αρχικά, πρέπει να εκλείψει ο φανατισμός που επικρατεί σε πολλές αραβικές χώρες, ακόμα και στα ισλαμικά ιδρύματά τους μεταξύ σιιτών και σουνιτών, γεγονός που οδηγεί σε πολλές περιπτώσεις σε ακραίες εξτρεμιστικές εκδηλώσεις βίας.

Επιπλέον, η αποκατάσταση των διπλωματικών και άλλων σχέσεων μεταξύ Ιράν και Αιγύπτου μέσω κοινών ενεργειών για πάταξη του Ισλαμικού κράτους δεν αποτελεί πανάκεια και ούτε μπορεί να διασφαλίσει την ποιότητα και τη διάρκεια αυτής της σχέσης. Οφείλουν να υπάρξουν πιο στοχευμένες δράσεις ανάμεσα στις δύο χώρες που να δημιουργήσουν σοβαρούς δεσμούς φιλίας και συνεργασίας. Η σύσφιξη μεταξύ των λαών είναι επίσης πολύ σημαντική και επιτακτική.

Παρατηρούμε πως έχει αρχίσει να υπάρχει μια πιο ουσιαστική σχέση και κατανόηση από την πλευρά των παραγόντων της θρησκείας και των Ισλαμικών ιδρυμάτων. Συγκεκριμένα ένας καθηγητής του Ισλαμικού Πανεπιστημιακού Ιδρύματος Al-Azhar του Καΐρου σε συνέντευξή του διερωτάται πώς είναι δυνατόν σε μια εποχή που έχουν γίνει ουσιαστικές επαφές και συζητήσεις με το Βατικανό, τους Ορθόδοξους Χριστιανούς της Αιγύπτου και παράλληλα υπάρχουν σχέσεις σε επίσημο επίπεδο με το Ισραήλ, να απορριφθεί η όποια δράση προσέγγισης με τους σιίτες μουσουλμάνους.¹⁰³

Τουλάχιστον από Αιγυπτιακής πλευράς, φαίνεται να αναγνωρίζεται η θρησκευτική ποικιλομορφία στον ισλαμικό κόσμο, συμπεριλαμβανομένων και των σιιτικών αιρέσεων. Αιγυπτιακές πηγές έχουν αναφέρει πως η Αίγυπτος δεν θεωρεί το Ιράν εχθρικό της κράτος, αφού ούτε άμεσα σύνορα μεταξύ τους υπάρχουν, ούτε υπήρξαν στο παρελθόν περιφερειακές συγκρούσεις.

Από την πλευρά του το Ιράν συμφωνεί με τις θέσεις της Αιγύπτου πως η αντιμετώπιση της ισλαμικής απειλής και του ISIS δεν θα έπρεπε να αποτελέσει το θεμέλιο λίθο για τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων των δύο χωρών. Θα πρέπει να βασιστούν οι σχέσεις τους σε πιο ουσιαστικές βάσεις με πραγματική πολιτική βούληση.

¹⁰² Rami Galal, (21/10/2014), *Are relations between Iran, Egypt warming?*, στο <http://www.al-monitor.com/pulse/ru/contents/articles/originals/2014/10/iran-egypt-rapprochement-islamic-state-common-enemy.html#> ανάκτηση 15/12/2014

¹⁰³ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Σύμφωνα με τον Medhat Hammad, καθηγητή ιρανικών μελετών του Πανεπιστημίου Τάντα, το Ιράν πρέπει να αποδείξει με ανακοίνωσή του πως δεν ανησυχεί για τις εσωτερικές υποθέσεις της Αιγύπτου και οφείλει να αποδεχθεί τη νέα πολιτική ηγεσία της χώρας την οποία επέλεξε ο Αιγυπτιακός λαός. Αυτό το αναφέρει διότι τα Ιρανικά μέσα ενημέρωσης προσβάλλουν τον Αιγυπτιακό στρατό, θεωρούν τα γεγονότα του 2013 πραξικόπημα και αφήνονται να παρουσιάζουν τη νέα κυβέρνηση της Αιγύπτου ως καταπιεστική, με τάσεις κυριαρχίας στις υποθέσεις του κράτους και ασφυκτική ως προς τις ελευθερίες.

Όμως, το Ιράν και οι πολιτικές του, ιδιαίτερα εκείνες που έχουν σχέση με το πυρηνικό του πρόγραμμα, έχουν μεγάλη αξία και η εξέλιξη τους δύναται να επηρεάσει ολόκληρη τη Μέση Ανατολή και σίγουρα τη Συρία. Το μέλλον της χώρας της Συρίας εξαρτάται από την υποστήριξη του Ιράν και της μεσολάβησης της σιιτικής Χεζμπολάχ που μάχεται σε συριακό έδαφος.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες φαίνεται να ενδιαφέρονται για τη σύσφιξη των σχέσεων του Ιράν με την Αίγυπτο, διότι ανησυχούν για το μέλλον της Συρίας. Ενώ στην αρχή της συριακής κρίσης επιθυμούσε την κατάρρευση του καθεστώτος του Μπασάρ Αλ Άσαντ, τώρα κατανοεί πως το εν λόγω καθεστώς είναι το μόνο που μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο στην εξάπλωση του Ισλαμικού κράτους.

Η Αίγυπτος το Μάρτιο του 2015 εξέφρασε την ικανοποίησή της για το πλαίσιο για την πυρηνική συμφωνία μεταξύ του Ιράν και των παγκόσμιων δυνάμεων που έγινε στην Ελβετία και ελπίζει πως η συμφωνία αυτή θα φέρει την επιδιωκόμενη σταθερότητα στη Μέση Ανατολή. Η Συρία επαίνεσε επίσης την πυρηνική συμφωνία δηλώνοντας πως μια τέτοια επίτευξη θα καταφέρει να μειώσει τις εντάσεις στη διεθνή κοινότητα και ανέφερε πως αποτελεί δικαίωμα της Τεχεράνης η χρήση της πυρηνικής της ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς.¹⁰⁴

Με αυτή τη συμφωνία το Ιράν με τις παγκόσμιες δυνάμεις επιβεβαίωσαν την αποτροπή του πρώτου στην ανάπτυξη πυρηνικών όπλων. Επιπλέον περιγράφηκαν τα όρια του πυρηνικού προγράμματος. Η Δύση κατηγορούσε το Ιράν ότι προσπαθεί να αποκτήσει πυρηνικά όπλα, ενώ το Ιράν αντέκρουσε την κατηγορία εξηγώντας πως η πυρηνική έρευνα έχει άκρως ειρηνικά κίνητρα, όπως την παραγωγή ενέργειας και τη θεραπεία του καρκίνου.

Στη συμφωνία – πλαίσιο ζητήθηκε από το Ιράν να μειώσει τα επίπεδα ουρανίου και να δημιουργήσει έναν προγραμματισμένο αντιδραστήρα η δράση του οποίου θα

¹⁰⁴ Justin Jalil, (4/4/2015), *The Times of Israel: Egypt hopes Iran deal will bring stability to Mideast*, στο <http://www.timesofisrael.com/egypt-hopes-iran-deal-will-bring-stability-to-mideast/> ανάκτηση 10/5/2015

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

παρακολουθείται από τον ΟΗΕ. Επιπλέον, ζητήθηκε από το Ιράν να εξουδετερώσει την πλειοψηφία των αποθεμάτων εμπλουτισμένου ουρανίου, με αντάλλαγμα την σταδιακή μείωση των οικονομικών κυρώσεων που είχαν τεθεί στην χώρα.

- **Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ**

Σε αυτό το σημείο, θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούμε στο Ισραήλ το οποίο κατέχει σημαντική και καίρια θέση στη Μέση Ανατολή, ειδικότερα τώρα, σε μια περίοδο ανασφάλειας και συνεχών αναταραχών στην περιοχή. Το Ισραήλ εξοργίζεται από το “reset” στις Αμερικανο – Ιρανικές σχέσεις . Βλέπει την αλλαγή του Ιράν ως ένα απλό τέχνασμα, μια κίνηση τακτικής που θα επιτρέψει στη χώρα να ανακουφιστεί από την πίεση που δέχεται από τη Δύση και να αγοράσει χρόνο για μια ταχύτερη ανάπτυξη των στρατιωτικών τμημάτων του πυρηνικού του προγράμματος.

Επιπλέον, βρίσκεται για πρώτη φορά χωρίς κανέναν στρατηγικό ή ακόμη και τακτικό σύμμαχο στη Μέση Ανατολή. Λόγω της αστάθειας και της εμπόλεμης κατάστασης στη Μέση Ανατολή πολλοί αναλυτές εκφράζουν την ανησυχία τους για το μέλλον του Ισραήλ και την προοπτική διατήρησης της ασφάλειάς του. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Ντομινίκ Μουαζί, καθηγητής πολιτικών επιστημών στη Science Po στο Παρίσι, το Ισραήλ είναι ο μεγάλος νικητής της *Αραβικής Άνοιξης*.

Κι αυτό, διότι η *Αραβική Άνοιξη* είχε σαν αποτέλεσμα εμφύλιες συγκρούσεις και θρησκευτικές διαμάχες στο εσωτερικών των χωρών. Ακριβώς για το λόγο αυτό, η μουσουλμανική Μέση Ανατολή «είναι απασχολημένη με την αλληλοκτόνο σύγκρουση για να ανησυχήσει για τους Παλαιστίνιους ή για την ύπαρξη του Ισραήλ.»

Επιπλέον, λόγω του κλίματος ανασφάλειας που επικρατεί, επιχειρούνται συνεργασίες ασφάλειας, όπως αυτή μεταξύ Ιορδανίας – Ισραήλ, ενώ παράλληλα Αίγυπτος και Τελ Αβίβ μοιράζονται τον ίδιο στόχο στο Σινά. «Έτσι, το παράδοξο των αραβικών επαναστάσεων είναι ότι έχουν συμβάλει στην ένταξη του Ισραήλ ως στρατηγικού εταίρου (για ορισμένες χώρες) στην περιοχή.»¹⁰⁵

Αυτή τη στιγμή η θέση του Ισραήλ στη Μέση Ανατολή είναι πολύ καλή. Η ειρηνευτική συμφωνία με την Αίγυπτο έχει εγκαθιδρυθεί, η Συρία λόγω του εμφύλιου πολέμου δεν αποτελεί φόβο τρομοκρατικής απειλής για το Ισραήλ, ενώ

¹⁰⁵ Dominique Moise, (24/8/2013), *Και όμως, το Ισραήλ βγαίνει νικητής από την Αραβική Άνοιξη*, στο www.tovima.gr/opinions/article/?aid=527190, ανάκτηση 9/11/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

στο Λίβανο η Χεζμπολάχ δε φαίνεται να έχει διάθεση να ξεκινήσει νέο πόλεμο με τη χώρα. Τέλος, με την Ιορδανία υπάρχει σύμφωνο συμμαχίας το οποίο φαίνεται ότι θα αντέξει τις πιέσεις των πολιτικών αντιπάλων στο εσωτερικό. Γενικότερα, η κατάσταση που επικρατεί μετά τη Συμφωνία του Κάμπ Νταϊήβιντ παραμένει σταθερή και το Ισραήλ δε φαίνεται να απειλείται από εξωτερικούς εχθρούς.¹⁰⁶

Βέβαια, στο εσωτερικό της χώρας κυριαρχεί η απομόνωση και ο φόβος. Ο Νετανιάχου σε ομιλία του σε Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ παρουσιάστηκε υπερβολικά ανήσυχος και υποστηρίζει ότι «το Ισραήλ έχει προσβληθεί από ένα Ιράν με πυρηνικά όπλα που επιδιώκει την καταστροφή μας». Το να αποκτήσει το Ιράν πυρηνικό όπλο που να έχει δυνατότητα εκτόξευσης και πιθανότητα να καταστρέψει το Ισραήλ είναι ένας πολύ σημαντικός λόγος για να αισθάνεται φόβο και ανασφάλεια η κυβέρνηση της χώρας.

Στρατηγικά το Ισραήλ αντιλαμβάνεται ότι όσο καλές και να είναι οι παρούσες συνθήκες είναι απρόβλεπτες και δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι θα παραμείνουν όπως είναι σήμερα. Πολλοί αναλυτές επισημαίνουν ότι θα είναι πολύ δύσκολο για το Ισραήλ να αντιμετωπίσει απειλές εναντίον της ασφάλειάς του χωρίς τη συνδρομή ξένων δυνάμεων και φυσικά των ΗΠΑ. Συμπερασματικά, λοιπόν, το Τελ Αβίβ έχει ένα επιτακτικό συμφέρον να μην αποκτήσει πυρηνικό όπλο η Τεχεράνη και ταυτόχρονα να διατηρήσει την καλή του σχέση με την Ουάσιγκτον.

Σίγουρα, το Ισραήλ δεν θα μπορούσε να καλωσορίσει μια συμφωνία ΗΠΑ – Ιράν . στο βάθος, όμως, η μεγάλη ανησυχία του Ισραήλ έχει να κάνει με το ότι μια επιτυχία των διαπραγματεύσεων θα οδηγήσει σε μια πιθανή στρατηγική συνεργασία ΗΠΑ – Ιράν. Η ιδεολογία περνάει σε δεύτερη φάση μπροστά στη γεωπολιτική πραγματικότητα. Ο πραγματικός φόβος της Τεχεράνης είναι ότι η Ουάσιγκτον απομακρύνεται από την άμεση επέμβαση σε ένα είδους παιχνιδιού μεταξύ δυνάμεων. Αυτό αποτελεί απειλή διότι όσες περισσότερες σχέσεις έχουν οι ΗΠΑ με τις γειτονικές στο Ισραήλ αραβικές χώρες, τόσο η σημασία που έχει η χώρα για τις ΗΠΑ και τη στρατηγική τους μειώνεται. Το σίγουρο είναι ότι η ισορροπία στις σχέσεις ΗΠΑ – Ισραήλ έχει αλλάξει.¹⁰⁷

Σε ό, τι αφορά στις πρόσφατες εκλογές στη χώρα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως «εκλογές εσωστρέφειας». Ο Γιάιρ Λαπίντ χαρακτηρίστηκε από πολλούς ως η πιο απολιτική υποψηφιότητα και ήταν ο υποψήφιος αυτός που «μίλησε σε όλους τους Ισραηλινούς που ήθελαν να αποκοπούν από τη γεωπολιτική τους πραγματικότητα και σε όλους εκείνους που είχαν αισθανθεί ότι πέρα από τους γεωπολιτικούς

¹⁰⁶ «Η συμφωνία ΗΠΑ – ΙΡΑΝ απειλεί την ηγεμονία του Ισραήλ στη Μέση Ανατολή», στο <http://www.antinews.gr/2013/12/06/237418>

¹⁰⁷ Βλέπε παραπάνω

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

κινδύνους, επέρχεται η κοινωνική διάλυση από την καλπάζουσα νεοφιλελεύθερη πολιτική που εφάρμοζε ο Νετανιάχου». ¹⁰⁸

Αυτή η τάση εσωστρέφειας που διαφαίνεται στο Ισραήλ θα δημιουργήσει πρόβλημα στην ισραηλινή κοινωνία να επιστρέψει στην εξωστρέφεια και να κατανοήσει τις γρήγορες εξελίξεις που δημιουργούνται στον αραβικό κόσμο. Επίσης, προβλέπεται να υπάρξει κάποια δυσκολία συμβιβασμού με την αλλαγή στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή. Η στρατηγική «εντός των τειχών» φαντάζει ανεδαφική, αλλά και επικίνδυνη και θα δημιουργήσει αδυναμία επικοινωνίας με τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά και αδυναμία στην επικοινωνία για το Παλαιστινιακό μακροπρόθεσμα.

Από την άλλη πλευρά, το Ισραήλ φαίνεται να διατηρεί ανασφάλεια όσον αφορά στις σχέσεις του με την Αίγυπτο. Το 2014 τέθηκε ζήτημα κατάπαυσης του πυρός στη Γάζα και το Ισραήλ δεν ήταν καθόλου σίγουρο για τις αληθινές επιδιώξεις της Αιγύπτου. Σε μια διάσκεψη μεταξύ Αιγύπτου, Ισραήλ και Χαμάς, ο Αιγύπτιος πρόεδρος Σίσι πρότεινε την κατάπαυση του πυρός μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς, πρόταση που απορρίφθηκε από την τρομοκρατική οργάνωση που εδρεύει στη Γάζα.

Πολλοί είναι οι μελετητές που υποστηρίζουν πως η πλευρά της Αιγύπτου θεωρεί υπεύθυνη τη Χαμάς για τη Μουσουλμανική εξέγερση στη χώρα. Επιπλέον, την θεωρεί υπεύθυνη για συνεργασία με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, η οποία οδήγησε σε αποσταθεροποίηση της ασφάλειας στο Σινά. Τέλος, όπως δήλωσε το καλοκαίρι του 2014 Αιγύπτιος αξιωματούχος, «*οι ηγέτες της Χαμάς αρνήθηκαν να λάβουν σοβαρά υπόψη τις συμβουλές μας για αποτροπή της έναρξης των εχθροπραξιών πριν από λίγες εβδομάδες και αποφάσισαν να πάρουν το ρίσκο σε βάρος των απροστάτευτων αμάχων Παλαιστινίων στη Γάζα.*» ¹⁰⁹

Οι ηγέτες της Χαμάς για να διαπραγματευτούν και να συμφωνήσουν θεωρούν πως μια κατάπαυση του πυρός στη Γάζα πρέπει να δώσει τέλος στον Ισραηλινό αποκλεισμό των εδαφών. Επιπλέον, να απελευθερωθούν πολλοί ακτιβιστές της οργάνωσης που συνελήφθησαν στη Δυτική Όχθη, ενώ το Ισραήλ απαιτούσε να βρεθούν οι τρεις απαχθέντες Ισραηλινοί έφηβοι που εντέλει αποδείχθηκε πως δολοφονήθηκαν.

Ακόμα, η Χαμάς επιδιώκει να υπάρξει από την πλευρά της Αιγύπτου διευκόλυνση στους ελέγχους στα σημεία διέλευσης της *جسر* Ράφα με τη Γάζα. Οι έλεγχοι αυτοί

¹⁰⁸ Σωτήρης Ρούσσος, (1/2/2013) «Οι εκλογές στο Ισραήλ: εσωστρέφεια «εντός των τειχών», στο www.cemmis.edu.gr, ανάκτηση 17/9/2014

¹⁰⁹ Ariel Ben Solomon, (21/7/2014), *Did Egypt's Sisi really want a cease fire in Gaza?*, στο <http://www.ipost.com/Middle-East/Did-Egypt-s-Sisi-really-want-a-cess-fire-in-Gaza-363102>

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

είχαν επιβληθεί και ενταθεί μετά την ανατροπή του προέδρου των Αδελφών Μουσουλμάνων, Μόρσι το 2013. Ο Αιγυπτιακός τερματικός σταθμός άνοιξε μόνο για ένα Σαββατοκύριακο προκειμένου να εισαχθεί στη Λωρίδα της Γάζας ιατρικός εξοπλισμός και φάρμακα από το Κατάρ και για να μεταφερθούν τραυματίες από τη Γάζα σε νοσοκομεία στο Σινά. Αμέσως μόλις αναρρώσουν, θα επιστρέψουν στη Γάζα.¹¹⁰

Σίγουρα η κυβέρνηση της Αιγύπτου μπορεί να αισθάνεται άβολα με την ανάγκη διαμεσολάβησης μεταξύ Χαμάς και Ισραήλ, ωστόσο είναι φανερό πως δεν δύναται να διαχωριστεί από όσα συμβαίνουν στη Γάζα. Η Ράφα μάλιστα, είναι το κομμάτι εκείνο που χωρίζει την Αίγυπτο από τη λωρίδα της Γάζας ήδη από το 1982, όταν το Ισραήλ αποσύρθηκε από το Σινά. Όσο λοιπόν αυξάνεται ο αριθμός των θανάτων στη Γάζα, αυξάνεται και η κριτική στην Αίγυπτο και στον πρόεδρο Φατάχ Αλ-Σίσι.

Η Ισραηλινή ακαδημαϊκή άποψη, υποστηρίζει πως η Αίγυπτος φαίνεται να βρίσκεται πιο κοντά στις θέσεις του Ισραήλ, παρόλο που δεν έκανε καμία αναφορά σε ό, τι αφορά στον αφοπλισμό των Παλαιστινιακών ομάδων από τους πυραύλους τους. Η όποια σαφής θέση της Αιγύπτου για τα γεγονότα και τις σχέσεις Ισραήλ και Χαμάς, αλλά και η κατάπαυση του πυρός στην περιοχή, φαίνεται να μπορεί να επηρεάσει μελλοντικά τις σχέσεις του Ισραήλ με τη Χαμάς.

Υπάρχουν δύο απόψεις και δύο δεδομένα σχετικά με την Αιγυπτιακή μεσολάβηση. Η πρώτη έχει να κάνει με το κύρος που αποκτά ο πρόεδρος Σίσι λαμβάνοντας μέρος σε αυτή τη διαμεσολάβηση, αλλά και με την αποδοχή που λαμβάνει από τις ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, το άνοιγμα της Ράφα μόνιμα, καθιστά ουσιαστικά υπεύθυνη την Αίγυπτο για τη Γάζα. Ακόμη, είναι μια ευκαιρία για την Αίγυπτο να ενισχύσει το διεθνές status της στον αραβικό κόσμο, που ήδη νιώθει την καυτή ανάσα της Τουρκίας και του Κατάρ.

Επιπλέον, σύμφωνα με ειδικούς, ο πρόεδρος Σίσι συμφωνεί με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ, υποστηρίζοντας την άποψη πως η Χαμάς είναι μια τρομοκρατική οργάνωση. Συνεπώς, η Αίγυπτος «δεν είναι πρόθυμη να κάνει τα είδη των παραχωρήσεων αναφορικά με το άνοιγμα της Ράφα, γεγονός που θα μπορούσε να φέρει τη Χαμάς στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.»¹¹¹

¹¹⁰ Smadar Perry, (14/7/2014), *Al – Sisi is in no rush to broker ceasefire*, στο <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4543088,00.html>, ανάκτηση 20/9/2014

¹¹¹ Δήλωση στο *The Jerusalem Post* του Eric Trager – ειδικού στην Αίγυπτο και συνεργάτη στο Ινστιτούτο της Ουάσιγκτον

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Εν τω μεταξύ, η Τουρκική πλευρά μέσω του πρωθυπουργού της, τάχθηκε εναντίον του Αιγύπτιου προέδρου εξαιτίας της εχθρικής στάσης που κράτησε απέναντι στην Χαμάς. Ο Τούρκος πρωθυπουργός μάλιστα, δεν δίστασε να αποκαλέσει τον Αιγύπτιο πρόεδρο «τύραννο» και είπε ότι «καμία διαφορά δεν έχει από τους άλλους».

Θεωρεί τον πρόεδρο Σίσι ακατάλληλο να συμμετέχει και μάλιστα να διευθύνει μια διαδικασία προς επίτευξη της εκχειρίδας. Μάλιστα, δεν θεωρεί τη νέα κυβέρνηση της Αιγύπτου νόμιμη, αλλά προσωρινή. Είναι γεγονός πως η Τουρκία αντιτάχθηκε στο Αιγυπτιακό στρατιωτικό καθεστώς το 2013 που ανέτρεψε τον πρόεδρο των Αδελφών Μουσουλμάνων, Μοχάμεντ Μόρσι. Μάλιστα το Δεκέμβριο 2013, η Αίγυπτος απέλασε τον Τούρκο πρεσβευτή από το Κάιρο εξαιτίας της στήριξης που παρείχε η Άγκυρα στον πρώην πρόεδρο.

Επιπλέον, ο Ερντογάν δήλωσε πως η Χαμάς είναι πολιτικό κόμμα και τάχθηκε εναντίον της πολιτικής που ακολουθεί το Ισραήλ και που υποστηρίζει η Αίγυπτος και η Δύση και που στόχο έχει – όπως αναφέρει – τον παραγκωνισμό της Χαμάς. Μάλιστα, ο Τούρκος πρωθυπουργός δεν διστάζει να κατηγορήσει το Ισραήλ για «γεννοκτονία» εναντίον των Παλαιστινίων.¹¹²

Είναι λοιπόν, ο Αιγύπτιος πρόεδρος Σίσι ασπάζεται την άποψη τόσο του Ισραήλ όσο και των ΗΠΑ ότι δηλαδή, η Χαμάς είναι μια τρομοκρατική οργάνωση, που συγκριτικά παρουσιάζει κάποια κοινά στοιχεία με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Ο πρόεδρος Σίσι έχει κάνει πολλές προσπάθειες για να αναλάβει αυτό τον διαμεσολαβητικό ρόλο που φάνηκε πως έχει με βάση τα όσα αναπτύξαμε παραπάνω.

Για το επιτύχει αυτό υπάρχει στενότερη συνεργασία με το Ισραήλ για θέματα ασφάλειας, ενώ παράλληλα έχει απομονώσει την Χαμάς. Η Αιγυπτιακή πλευρά έχει διαμηνύσει την επιθυμία της για τη δημιουργία ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους, για το οποίο μάλιστα έχει προταθεί σταλούν Αιγυπτιακά στρατεύματα που θα εγγυώνται την σταθερότητα και την ασφάλεια.

Επιπλέον, σύσφιξε τις σχέσεις της με το Ισραήλ επιδιώκοντας περισσότερες συμμαχίες προς όφελος των συμφερόντων και των δύο πλευρών. Παράλληλα, πρότεινε τη δημιουργία ενός περιφερειακού συστήματος ασφαλείας το οποίο θα μπορούσε να εγγυηθεί την ασφάλεια των συνόρων για όλα τα γειτονικά κράτη. Από

¹¹² Herb Keinon, (18/7/2014), *Erdogan slams Egypt's Sisi as "tyran" over Cairo policy toward Hamas*, στο <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Amid-protests-and-Erdogans-toxic-rhetoric-Israel-brings-home-families-of-diplomats-in-Turkey-363361> ανάκτηση 20/9/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

την πλευρά του το Ισραήλ επέτρεψε την αύξηση των Αιγυπτιακών στρατευμάτων στο Σινά για την καταπολέμηση ενός παρακλαδιού του Ισλαμικού Κράτους.¹¹³

Ακόμα, επί κυβερνήσεως του Φατάχ Αλ Σίσι προέκυψε και μια ακόμα πρωτοβουλία, με σκοπό να κλείσουν οι υπόγειες σήραγγες από το Σινά στη Γάζα. Τέλος, τα Μέσα Ενημέρωσης της Αιγύπτου κάνουν μια εκστρατεία εναντίον της Χαμάς, κατηγορώντας την πως αναμιγνύεται στις εσωτερικές υποθέσεις της χώρας και πως διατηρεί δεσμούς συνεργασίας με τρομοκράτες που δρουν στην περιοχή του Σινά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΕΡΕΥΝΑ

5.1. ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Κλείνοντας την παρούσα εργασία δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε το κομμάτι της επιτόπιας έρευνας που διεξαγάγαμε με στόχο να κατανοήσουμε καλύτερα τα όσα αναφέραμε στο προηγούμενο τμήμα του πονήματος, αλλά και όσα αποτελούν εμπειρικά δεδομένα. Τα ταξίδια στην Αίγυπτο ξεκίνησαν για τη γράφουσα από πολύ νωρίς, το 2007, όταν η λέξη *επανάσταση* ακούγονταν πολύ μακρινή για το λαό. Η Αίγυπτος αποτελούσε μια σχετικά ασφαλή χώρα της Βόρειας Αφρικής, κατάλληλη για ανέμελες και ζεστές διακοπές καθ' όλους τους μήνες του χρόνου.

Τα ταξίδια στον εν λόγω προορισμό γίνονταν κάθε χρόνο με διάρκεια από δύο εβδομάδες έως μήνα ή λίγο παραπάνω. Όλα έμοιαζαν τα ίδια μέχρι τα τέλη του 2010 που είχε προγραμματιστεί ένα από τα συνηθισμένα ταξίδια του χρόνου για τις αρχές του έτους. Κάποια περιστατικά είχαν ήδη ξεκινήσει κυρίως στο Κάιρο, στην πλατεία Ταχρίρ, δίπλα στο Αμερικανικό κολλέγιο του Καΐρου, αλλά τίποτα δεν διαμήνυε τα όσα θα ακολουθούσαν τις επόμενες μέρες.

Στις αρχές του Ιανουαρίου λοιπόν, όλα τα διεθνή μέσα ενημέρωσης έδειχναν εικόνες από το κέντρο, την πρωτεύουσα της Αιγύπτου, σχολιάζοντας τα γεγονότα και μιλώντας για το φαινόμενο *Αραβική Άνοιξη* που ξεκίνησε στην Τυνησία και

¹¹³ Ευάγγελος Διαμαντόπουλος, (27/10/2015) , *The MENA Foreign Policy of Egypt under Sisi*, στο ΚΕ.Μ.Μ.Ι.Σ. http://cemmis.edu.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=586:the-mena-foreign-policy-of-egypt-under-sisi&catid=43:middle-east-flashpoints&lang=en&acm=3106_192

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

συμπαρέσυρε κι άλλες χώρες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ήταν αναμφισβήτητος και γίνονταν συνεχώς εκπομπές που ανέλυαν το φαινόμενο. Την ίδια στιγμή στην Αίγυπτο οι τηλεπικοινωνίες είχαν διακοπεί όπως και όλες οι πτήσεις προς τη χώρα.

Όταν πλέον κατέστη δυνατή η σωστή επικοινωνία και οι αερομεταφορές προς τη χώρα αποκαταστάθηκαν μερικώς έστω, ήταν ήδη Φεβρουάριος του 2011. Εκείνη ήταν η χρονιά από την οποία η Αίγυπτος άρχισε να αλλάζει με γοργούς ρυθμούς – τόσο η ίδια η χώρα, όσο κυρίως, οι κάτοικοι, ο λαός της. Μέχρι τώρα, με βάση την προσωπική εμπειρία της γράφουσας, αλλά και μέσα από την οπτική των ίδιων των κατοίκων (κυρίως νέων μεταξύ 18-45 ετών που ζουν σε κεντρικά, κομβικά σημεία της χώρας και μεγαλουπόλεις), ο λαός φαινόταν πως υπέμενε το αυταρχικό καθεστώς του Χόσνι Μουμπάρακ, ο οποίος βρισκόταν στην εξουσία για σχεδόν τρεις δεκαετίες και ο οποίος προόριζε το γιο του για διάδοχο.

Το γεγονός αυτό, αλλά κυρίως η τραγική κοινωνικο – οικονομική κατάσταση της χώρας και η εξαθλίωση του μεγαλύτερου ποσοστού του λαού, έφεραν τη χώρα σε αδιέξοδο και τους κατοίκους της σε απόγνωση. Η νέα γενιά, οι πιο μορφωμένοι άνθρωποι λοιπόν, επαναστατούν. Η βάση της κοινωνικής αυτής επανάστασης – όπως θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε – ήταν η πλατεία Ταχρίρ (πλατεία Ελευθερίας), η μεγαλύτερη και η ιστορικότερη πλατεία στο κέντρο του Καΐρου. Τα βασικότερα διακυβεύματα της εξέγερσης ήταν το ψωμί, η ελευθερία και η κοινωνική δικαιοσύνη.

5.1.1 ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΟ 2011 ΚΙ ΕΠΕΙΤΑ

Η κατάσταση στη χώρα από το 2011 λοιπόν, αλλάζει εξ' ολοκλήρου. Κυριαρχεί μια επαναστατική πνοή σε ολόκληρη τη χώρα. Η πλατεία Ταχρίρ σφύζει από γεγονότα. Παντού υπάρχουν στημένες αυτοσχέδιες σκηνές. Σε άλλη σκηνή είναι το ιατρείο, αλλού ετοιμάζονται τα γεύματα, σε άλλη πλευρά της πλατείας έχουν ήδη στηθεί αγορές σουβενίρ όπως μπλούζες, σημαίες, μπρελόκ και άλλα αντικείμενα που είχαν τυπωμένη την ημερομηνία της 25^{ης} Ιανουαρίου. Στα περισσότερα σημεία του δρόμου άνθρωποι ζωγράφιζαν με κιμωλίες τα πρόσωπα των ανθρώπων που πέθαναν στην Πλατεία στα γεγονότα από την αρχή της επανάστασης.

Οι σταθμοί του μετρό που οδηγούσαν στην Πλατεία Ταχρίρ και στους γύρω δρόμους ήταν κλειστοί για καιρό. Περιμετρικά της πλατείας υπήρχαν αυτοσχέδια σύνορα τα οποία φυλάσσονταν από νεαρά άτομα – κατά πάσα πιθανότητα φοιτητές του Πανεπιστημίου. Για να περάσουμε μας κράτησαν τις μεγάλες φωτογραφικές μηχανές και ζητήθηκαν τα διαβατήριά μας. Αφού καταφέραμε να μπούμε μέσα

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

στην πλατεία οι άνθρωποι μας καλοδέχτηκαν και το κλίμα ήταν ζεστό και φιλικό. Όλοι ωστόσο, ήταν πολύ κουρασμένοι και οι συζητήσεις ήταν λιγοστές. Τα περισσότερα λόγια αφορούσαν στο πώς θα συνεχιστεί ο αγώνας και ποιες είναι οι απώλειες μέχρι στιγμής.

Εκείνο που αντιλαμβανόταν κανείς που έμπαινε στα γεγονότα για πρώτη φορά ήταν η ομοψυχία που κυριαρχούσε και ο θαυμασμός. Η ένωση για έναν κοινό σκοπό: την πτώση του Μουμπάρακ. Άλλα στοιχεία πολιτικού χαρακτήρα δεν ακούγονταν. Πολιτικές φωνές και ζυμώσεις υπήρχαν μόνο σε κλειστά γραφεία στις γύρω περιοχές, κυρίως από όχι και τόσο καλά οργανωμένα κοινωνικά κινήματα ή φοιτητικά κινήματα. Σημαντικό ρόλο είχαν και τα γυναικεία κινήματα. Ουσιαστική πολιτική αντιπολίτευση ωστόσο, δεν υπήρξε – τουλάχιστον στην αρχή – στους κόλπους της Πλατείας Ταχρίρ.

Ίδια κατάσταση και στις άλλες μεγάλες πόλεις της Αιγύπτου. Στην Αλεξάνδρεια κάθε Παρασκευή μετά την προσευχή στο τζαμί οι άνθρωποι έβγαιναν στους δρόμους φωνάζοντας συνθήματα κατά του Μουμπάρακ για αρκετές ώρες, κλείνοντας όλα τα κομβικά σημεία της πόλης. Το ίδιο και στο Σουέζ. Εκεί μάλιστα τα γεγονότα έπαιρναν πιο επιθετική μορφή καθώς από παντού μπορούσε να ακούσει κανείς πυροβολισμούς και ανθρώπους να φωνάζουν.

Οι δυνάμεις καταστολής από ένα σημείο και έπειτα ήταν ανύπαρκτες. Όταν δε παραιτήθηκε ο Μουμπάρακ, η αστυνομία αν και υπήρχε στους δρόμους δεν έπαιρνε θέση σε οποιοδήποτε περιστατικό κι αν συνέβαινε. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που συνέβη ένα απόγευμα στην Αλεξάνδρεια, όπου δύο άνδρες είχαν πιαστεί στα χέρια κι ο αστυνόμος τους κοιτούσε απαθής. Όταν ρωτήθηκε γιατί δεν επεμβαίνει απάντησε παθητικά πως εφόσον δεν υπάρχει κράτος εκείνος δεν έχει ουσιαστικές αρμοδιότητες.

Λόγω της έλλειψης αστυνόμευσης και όλων των γεγονότων βίας που επικρατούσαν καθημερινά ήταν πολύ εύκολο για τους κακοποιούς να δρουν ανενόχλητοι, κάτι που έκανε τη ζωή των Αιγύπτων πολύ δύσκολη. Επιτροπές προστασίας δημιουργούνταν σε κάθε κτίριο. Οι ένοικοι έκαναν βάρδιες μεταξύ τους για να προστατεύουν τα σπίτια και τις οικογένειές τους. Αργότερα μάλιστα, έγινε γνωστό πως ο Μουμπάρακ όταν διαπίστωσε πως και ο στρατός τάσσονταν υπέρ των διαδηλωτών, αποφυλάκισε πλήθος κρατουμένων που είχαν διαπράξει βαριά αδικήματα, με σκοπό να τρομάξουν και να διαλύσουν το πλήθος.

Ολόκληρο το 2011 και μέχρι την άνοιξη του 2012 η χώρα βρισκόταν σε αναβρασμό και σε μια συνεχή προεκλογική περίοδο μετά από πολλά χρόνια. Τα χαρακτηριστικά της περιόδου ήταν η αβεβαιότητα, η πολιτική και κοινωνική αστάθεια και η ανασφάλεια. Το Μάιο του 2012 έως τον Ιούνιο του ίδιου έτους διεξάγεται ο πρώτος

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

γύρος των προεδρικών εκλογών μέσα σε ένα κλίμα πολιτικού αναβρασμού και ενθουσιασμού.

Η προετοιμασία που είχε προηγηθεί ήταν μεγάλη. Νέοι, μικροί πολιτικοί σχηματισμοί είχαν προκύψει από την αρχή κιόλας της επανάστασης, χωρίς ωστόσο να είναι σε θέση να μπουν στην ενεργό δράση και να διεκδικήσουν να λάβουν μέρος στις εκλογές. Παρόλο που θεωρητικά το διάστημα για την προετοιμασία των κομμάτων ήταν μεγάλο, οι περισσότεροι σχηματισμοί δεν κατάφεραν να εκπροσωπηθούν. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην υπάρχουν πολλές πολιτικές επιλογές για τους Αιγύπτιους. Η νίκη του Μοχάμεντ Μόρσι του προέδρου του κόμματος *Ελευθερίας και Δικαιοσύνης των Αδελφών Μουσουλμάνων* φαινόταν μονόδρομος για το λαό. Ωστόσο, η προεδρία του κράτησε μόλις έναν χρόνο.

Το καλοκαίρι του 2013 αντικυβερνητικές διαδηλώσεις ξεκίνησαν στην πλατεία Ταχρίρ και σε όλα τα κέντρα των Αιγυπτιακών πόλεων και χωριών, με κύριο αίτημα την απομάκρυνση του Μόρσι από την εξουσία και πρόωρες εκλογές. Λόγω της έκτασης των επεισοδίων και της άρνησης του Μόρσι να απομακρυνθεί, ο στρατός αποφάσισε να παρέμβει, δίνοντας 48ωρη διορία και τηλεσίγραφο στον Μόρσι να του παραδώσει την εξουσία. Ο πρόεδρος των Αδελφών Μουσουλμάνων αρνήθηκε και πάλι και ζήτησε το σχηματισμό *κυβέρνησης εθνικής συναίνεσης*. Μετά τη λήξη της διορίας και εν μέσω συνεχιζόμενων διαδηλώσεων ο στρατός καθαίρεσε τον Μόρσι από το αξίωμά του και ανέστειλε την ισχύ του Συντάγματος. Όλο αυτό αναμφισβήτητα, έγινε αντιληπτό από τη Δύση ως πραξικόπημα. Παρακάτω και με βάση την έρευνα που διεξαγάγαμε θα προσεγγίσουμε τη συγκυρία από τη σκοπιά των Αιγύπτων.

Η κατάσταση στη χώρα το 2013 συνέχιζε να είναι έκρυθμη. Υπήρχε απαγόρευση της κυκλοφορίας μετά τις οκτώ το απόγευμα, κάτι που σταδιακά άλλαζε. Κάποια στιγμή μέσα στο χρόνο οι άνθρωποι μπορούσαν να βρίσκονται στους δρόμους έως τη μία τα ξημερώματα. Οποιοσδήποτε κυκλοφορούσε μετά από την προβλεπόμενη ώρα χωρίς χαρτί από την εργασία του ή από άλλο φορέα, π.χ. νοσοκομείο κλπ, θεωρούνταν ύποπτος ως μέλος ισλαμικής ή άλλης οργάνωσης και συλλαμβάνονταν.

Τα μέτρα καταστολής από το στρατό όλο το 2013 ήταν δρακόντεια. Την περίοδο αυτή γίνονταν καθημερινά πολλές συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας υπέρ του απερχόμενου προέδρου Μόρσι σε όλες τις γωνιές της Αιγύπτου. Πολλά μέλη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας διατείνονταν πως ο στρατός και ο υπόλοιπος λαός καθαίρεσε τον νόμιμα εκλεγμένο πρόεδρο της Αιγύπτου. Τα αποτελέσματα των συγκεντρώσεων διαμαρτυρίας ήταν θάνατοι των συμμετεχόντων και πολλές συλλήψεις και φυλακίσεις.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Η κατάσταση συνέχιζε να είναι τεταμένη για πολύ καιρό. Στα τέλη Μαρτίου 2014 ο Σίσι παραιτείται από το στρατιωτικό αξίωμα για να λάβει μέρος στις εκλογές και είχε τη λαϊκή αποδοχή. Η κατάσταση φαίνεται να είχε κάπως ηρεμήσει. Ο κόσμος είχε βρει τους ρυθμούς του και ήλπιζε σε καλύτερευση των συνθηκών διαβίωσης κυρίως σε οικονομικό επίπεδο, αλλά και σε κοινωνικο-πολιτικό. Η νίκη του Φατάχ Αλ Σίσι στις εκλογές έδωσε έναν αέρα αισιοδοξίας στον λαό, ο οποίος θεωρούσε τον Σίσι την καταλληλότερη επιλογή. Από την πλευρά του ο νέος Αιγύπτιος πρόεδρος δείχνει δείγματα συνεργασίας με όλους τους δημόσιους φορείς, αφουγκράζεται τις ανάγκες του λαού και προβάλλει ένα προφίλ που πολλοί θεωρούν πως μοιάζει με εκείνο του Νάσσερ.

5.2. Η ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ

Φτάνουμε λοιπόν, στο 2015 και συγκεκριμένα στον Μάρτιο του έτους όπου πήγαμε για ακόμα μια φορά στη χώρα, στοχευμένα για να ενεργήσουμε επιτόπια έρευνα. Η βάση μας ήταν η Αλεξάνδρεια. Το κοινό στο οποίο απευθυνθήκαμε ήταν ενήλικες Αιγύπτιοι από 18-45 ετών, ανώτερου βιοτικού, κοινωνικού και εκπαιδευτικού επιπέδου. Επιπλέον, απευθυνθήκαμε σε ξένους πολίτες που διαμένουν πολλά χρόνια στην Αίγυπτο και εργάζονται σε καίριους φορείς, όπως πολιτιστικά ιδρύματα, κοινότητες και ιδρύματα σχετιζόμενα με Ευρωπαϊκούς φορείς.

Για να έχουμε αμεσότερη και ουσιαστικότερη επαφή με το κοινό των Αιγύπτιων λάβαμε μέρος και σε μια Πανεπιστημιακή δράση μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, όπου κάναμε μαθήματα αγγλικών σε παιδιά σε ορφανοτροφεία. Εκεί είχαμε τη δυνατότητα να συνομιλήσουμε σε βάθος με τους διοργανωτές της ομάδας και να δούμε μια άλλη πτυχή της Αιγύπτου που δεν ήταν τόσο δραστήρια τα προηγούμενα χρόνια: αυτή του εθελοντισμού.

Αυτά που είδαμε να συμβαίνουν στη χώρα φέτος δεν συγκρίνονται καθόλου με τα όσα εξελίσσονταν από το 2011 μέχρι πρόσφατα. Η χώρα αποπνέει έναν αέρα αλλαγής και αισιοδοξίας. Οι άνθρωποι είναι πλέον περισσότερο ενημερωμένοι για τα πολιτικά θέματα, γεγονός που καθόλου δεν ίσχυε τα προηγούμενα χρόνια. Κυριαρχούσε η αντίληψη πως δεν υπάρχει λόγος να ασχοληθεί κάποιος με τα κοινά εφόσον τίποτα δεν φαίνεται να αλλάζει. Υπήρχε μια παθητικότητα που είχε εγγραφεί στο υποσυνείδητο του κόσμου. Τώρα όμως, οι περισσότεροι και κυρίως τα νέα παιδιά, θεωρούν πως έλαβαν μέρος στην αλλαγή που συντελέστηκε στο εσωτερικό της χώρας και έχουν άποψη και κρίση για όσα διαδραματίζονται γύρω τους.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Επιπλέον, πολλά από τα στοιχεία διαφθοράς που έβρισκε κανείς κυρίως στο δημόσιο τομέα μειώθηκαν αισθητά. Ήδη από την πτώση του καθεστώτος Μουμπάρακ έγινε μια εκκαθάριση του παλαιού στοιχείου από τους δημόσιους φορείς. Ανώτερα στελέχη καθαιρέθηκαν και πολλοί δικάστηκαν ή ακόμα και φυλακίστηκαν για ανομίες που αποδείχθηκε πως είχαν κάνει. Ωστόσο, τίποτα δεν αποδεικνύει πως όλα άλλαξαν και τίποτα δεν έχει παραμείνει από την παλαιά αντίληψη. Η διαφάνεια είναι ένα χαρακτηριστικό που απαιτεί προσοχή και επιμονή για να υπάρξει και να διατηρηθεί.

Επί περιόδου Μόρσι υπήρξε το φαινόμενο να προσλαμβάνονται σε καίριες θέσεις μέλη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, γεγονός που έφερε δυσφορία στο λαό, θεωρώντας πως τίποτα δεν άλλαξε ουσιαστικά στη χώρα τους. Αυτός ήταν ένας από τους λόγους που οδήγησε στην αγανάκτηση και την *αντεπανάσταση* του 2013 που «έριξε» τον πρόεδρο Μόρσι. Τώρα γίνεται μια προσπάθεια να κυριαρχούν αξιοκρατικά πρότυπα στην εσωτερική διοίκηση της χώρας, χωρίς ωστόσο να λείπουν τα στοιχεία της βίας και της καταστολής.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που παρατηρήσαμε στην τρίμηνη παραμονή μας στην Αίγυπτο είναι το πώς αντιλαμβάνονται οι κάτοικοι τη θέση της χώρας τους στο διεθνές γίγνεσθαι. Θεωρούν πως η χώρα τους είναι σημαντικότερης γεωπολιτικής σημασίας και είναι πολύ καίριο για αυτήν να έχει ουσιαστική εξωτερική πολιτική, που θα προωθεί τα συμφέροντά της και θα έχει ουσιαστικό ρόλο στη διατήρηση της ειρήνης περιφερειακά.

Είναι αξιοσημείωτο ακόμα, το πόσο πολύ άλλαξε η όψη της χώρας. Φέτος είδαμε για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια να γίνονται δημόσια έργα παντού στη χώρα με έμφαση στον οδικό άξονα. Εργοτάξια, νέα υπερσύγχρονα κτίρια, καθαρότεροι δρόμοι ήταν τα χαρακτηριστικά σε ένα ταξίδι από τη μια πόλη στην άλλη.



Ακόμα και η ιστορική πλατεία Ταχρίρ άλλαξε όψη. Στο κυκλικό μέρος της πλατείας έχει τοποθετηθεί από τον τωρινό πρόεδρο Σίσι

Η πλατεία Ταχρίρ σήμερα. Πηγή: <http://egyptianstreets.com/2015/04/17/tahrir-square-and-downtown-cairo-to-undergo-major-renovations/>

ένα μνημείο το οποίο εκτείνεται προς τα πάνω σαν στύλος, στο τέρμα του οποίου κυματίζει η Αιγυπτιακή σημαία. Έχει αποφασιστεί μάλιστα, η ανοικοδόμηση της

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

γύρω περιοχής. Έχει ήδη φτιαχτεί ένα μεγάλο παρκινγκ και προωθείται η δημιουργία καφετεριών και καταστημάτων στον επάνω όροφο, καθώς επίσης και αναστήλωση παλαιών κτιρίων που υπάρχουν στο ιστορικό Κάιρο.

Χαρακτηριστική ωστόσο είναι η ακρίβεια, η αύξηση της τιμής σε όλα τα αγαθά. Είναι γεγονός πως από το 2007 μέχρι σήμερα όλα τα αγαθά και οι υπηρεσίες στη χώρα αυξάνονται με γεωμετρική πρόοδο κάθε χρόνο. Αυτό είναι ένα τρωτό σημείο, που πρέπει η νέα κυβέρνηση να το αντιμετωπίσει άμεσα για την αποφυγή νέων κυμάτων αναταραχών. Ένα κοινωνικό χαρακτηριστικό τώρα, έχει να κάνει με την φαινομενική έστω, σχετική απελευθέρωση των γυναικών. Για πρώτη φορά μετά από οκτώ χρόνια βλέπαμε στους δρόμους ολόενα και λιγότερες γυναίκες να φοράνε μαντήλα στα μαλλιά τους και ακόμα λιγότερες να φοράνε μπούρκα.

Αναλύοντας πιο επισταμένα την κατάσταση στη χώρα μέσα από τις συνεντεύξεις προσεγγίσαμε τη διαφορετική αντίληψη που έχουν οι Αιγύπτιοι ως προς το τι συνέβη τελικά στη χώρα τους. Όταν ερωτήθηκαν για το φαινόμενο *Αραβική Άνοιξη* στην Αίγυπτο οι απαντήσεις ήταν διφορούμενες. Η μια μερίδα των ερωτούμενων το είδαν σαν μια ευκαιρία να ανατραπεί το μέχρι τότε καθεστώς και να αλλάξει η γενικότερη αντίληψη του κόσμου για το πολιτικό γίνεσθαι. Ήταν η αρχή μας λένε, για ανατροπή της καθεστηκυίας τάξης και των παγιωμένων αντιλήψεων του πληθυσμού. Με την επανάσταση θα ακούγονταν η φωνή του λαού και θα γίνονταν πραγματικότητα τα διακυβεύματα του αγώνα τους. Γι αυτή τη μερίδα πολιτών η επανάσταση ήταν ένα όραμα, ένα ιδανικό που το αντιλαμβάνονταν κάπως πιο ρομαντικά.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν κι εκείνοι που είδαν με κάποια καχυποψία την όλη εξέλιξη. Μπορεί μεν να έλαβαν μέρος και να ακολουθήσαν τον επαναστατικό παλμό, από την άλλη ωστόσο, περνώντας οι μέρες ένιωθαν πως κάτι δεν πάει καλά. Θεωρούσαν πως το όλο εγχείρημα δεν είχε κάποια ουσιαστική βάση και δεν ακολουθούσε κάποιο συγκεκριμένο σκοπό. Κινήθηκαν μας λένε, οι άνθρωποι με βάση το συναίσθημα της στιγμής και πίστεψαν και ακολουθήσαν κάτι - το οποίο όπως το αντιλαμβάνονται και το αναλύουν σήμερα - ήταν μάλλον στημένο. Η στιγμή που πραγματικά επαναστάτησαν οι Αιγύπτιοι δεν είχε φτάσει ακόμα, θα έρχονταν δύο περίπου χρόνια αργότερα.

Ανεξάρτητα ωστόσο, από τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τα γεγονότα του 2011, όλοι ανεξαιρέτως οι ερωτώμενοι θεωρούσαν πως έπρεπε να γίνουν συγκεκριμένες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις για να αλλάξει το κοινωνικο-πολιτικό σκηνικό στη χώρα. Η πρώτη και σημαντικότερη μεταρρύθμιση που οφείλει να γίνει στη χώρα μας λένε ομόφωνα, είναι στον τομέα της παιδείας και της εκπαίδευσης. Το μεγαλύτερο ποσοστό των Αιγύπτιων είναι σχεδόν αναλφάβητοι, φαινόμενο που συναντάται εντονότερα στις επαρχίες της χώρας. Επιπλέον, τα κενά που υπάρχουν

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

στα σχολεία είναι τεράστια και οι διαθέσιμοι άνεργοι καθηγητές αναρίθμητοι. Συνεπώς, πρέπει να υπάρξουν δράσεις που θα ισορροπήσουν την κατάσταση.

Άλλος τομέας ο οποίος χρήζει μεταρρυθμίσεων είναι εκείνος της οικονομίας. Για κάποιους είναι ο πρώτος. Χωρίς χρήματα μας λένε, δεν μπορεί να ενδιαφερθεί κάποιος για κάτι άλλο. Κι όντως, όπως ήδη έχουμε επισημάνει πολλάκις παραπάνω, τα επίπεδα της φτώχειας ολοένα και αυξάνονταν τα τελευταία χρόνια στην Αίγυπτο. Το να ζει ένα μεγάλο ποσοστό κάτω από τα όρια της φτώχειας καθόλου δεν βοηθάει στην εξέλιξη της χώρας. Οπότε θα πρέπει να υπάρξουν κοινωνικά κριτήρια και μέτρα προστασίας και βοήθειας των πιο αδύναμων οικονομικά οικογενειών και ανθρώπων. Μέχρι τώρα υπήρχαν κάποιες δράσεις, όπως επιδόματα και εξαιρέσεις από φόρους που όπως φάνηκε δεν βοήθησαν τις ασθενέστερες οικονομικά ομάδες. Μένει να δούμε πώς σκέφτεται να δράσει η κυβέρνηση Σίσι, η οποία παρεμπιπτόντως, κατήργησε πολλά από τα μέτρα.

Ένας ακόμα τομέας που χρειάζεται αλλαγή είναι αυτός της δικαιοσύνης. Είναι γεγονός πως δεν ήταν πολλοί όσοι μίλησαν για αυτό το ζήτημα. Ήταν μετρημένα άτομα, νέα σε ηλικία, σπουδαστές στον τομέα των κοινωνικών επιστημών. Αnéφεραν πως για μια χώρα τόσο μεγάλη και σπουδαίας γεωπολιτικής θέσης όπως η Αίγυπτος είναι πολύ σημαντικό να μην έχει ένα διεφθαρμένο δικαστικό σύστημα. Τονίστηκε η ανάγκη διαφάνειας κατά τους διαγωνισμούς για την είσοδο στο δικαστικό σώμα και όχι η οικογενειοκρατία.

Είναι αδικία λένε, άνθρωποι με υψηλούς βαθμούς αποφοίτησης από τη νομική και με σημαντικές ικανότητες να μένουν πίσω από νέους οι οποίοι έχουν τους γονείς τους στο συγκεκριμένο κλάδο γι αυτό και προηγούνται. Από την μία πλευρά θα έλεγε κανείς πως αυτό συμβαίνει διότι είναι σημαντικό να υπάρχει ένα υπόβαθρο για τους νέους που επιθυμούν να ακολουθήσουν τον κλάδο αυτό. Από την άλλη μεριά ωστόσο, καθόλου σωστό δεν είναι να συνεχίζει να διαιωνίζεται μια κατάσταση που προωθεί την οικογενειοκρατία σε μια χώρα η οποία προσπαθεί να εξέλθει από τα λάθη και τις αγκυλώσεις του παρελθόντος. Βέβαια, αν δεν αλλάξουν εκ βάθρων παγιωμένες αντιλήψεις στο λαό κι αν δεν αλλάξει η γενικότερη κουλτούρα μέσω της παιδείας, η χώρα θα συνεχίσει να οπισθοδρομεί κοινωνικά και συνεπώς και οικονομικά και πολιτικά.

Εντύπωση μας έκανε πως καμία αναφορά δεν έγινε από κανέναν ερωτώμενο σχετικά με μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση – εν μέρει βέβαια το δικαστικό σώμα εμπεριέχεται σε αυτήν – αλλά και στο στρατό. Βέβαια, ο ρόλος του στρατού για την πλειοψηφία των Αιγύπτων είναι υψίστης σημασίας για τη χώρα, αλλά και για το λαό της. Ο στρατός για την Αίγυπτο και το λαό της είναι θα λέγαμε συμβολικός και καθοριστικός.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Ανέκαθεν αποτελούσε την ασπίδα προστασίας για τη χώρα. Έναν κοινό παρονομαστή που συμβολίζει την ασφάλεια, την εξέλιξη και την ίδια την Αίγυπτο. Το κύριο χαρακτηριστικό του στρατού, το οποίο επεσήμαναν όλοι οι ερωτώμενοι, είναι η αποχή του θρησκευτικού στοιχείου από το εσωτερικό του. Πολλοί καθηγητές πολιτικής επιστήμης στην Αίγυπτο υποστηρίζουν πως ο στρατός είναι ένα κράτος μέσα στο κράτος. Λειτουργεί αυτόνομα οικονομικά από πόρους που προέρχονται από παντός τύπου βιομηχανίες οι οποίες λειτουργού από φαντάρους και ήταν πάντοτε έτσι.

Το ισλαμικό στοιχείο λοιπόν, απουσιάζει εντελώς από το εσωτερικό του Αιγυπτιακού στρατού. Πρόκειται για έναν κοσμικό στρατό, αντίθετο με οποιαδήποτε αναφορά στο θεϊκό στοιχείο. Χαρακτηριστική είναι η λεπτομέρεια που μας γνωστοποιήθηκε όταν ρωτήσαμε για το ρόλο του στρατού: ακόμα και για να υπηρετήσει κάποιος στον Αιγυπτιακό στρατό δεν πρέπει να έχει ο ίδιος, ούτε κάποιος συγγενής του σχέση με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους. Εάν αποδειχθεί κάτι τέτοιο υπάρχει άμεση απαλλαγή από τη στρατιωτική θητεία.¹¹⁴

Ο Αιγυπτιακός λαός πάντα ένιωθε μεγαλύτερη ασφάλεια όταν στην εξουσία βρίσκονταν ο στρατός. Θεωρούν πως μόνο εκείνος είναι σε θέση να σώζει τη χώρα και τους πολίτες στις δύσκολες καταστάσεις. Ανέκαθεν ο Αιγυπτιακός στρατός ήταν φημισμένος για τη δύναμη και την ισχύ του και όλες οι γείτονες χώρες τον σέβονται και εκθειάζουν το κύρος και τη δύναμή του, μας λένε αρκετοί ερωτώμενοι.

Ωστόσο, ο Αιγυπτιακός λαός φαίνεται να μην μπορεί στο σύνολό του να αντιληφθεί την έννοια της δημοκρατίας και τη διαφορά του να είναι ένα κόμμα στην εξουσία, από το να είναι ο στρατός στην εξουσία. Αυτό το χαρακτηριστικό λένε, έχει τις ρίζες του από την περίοδο των Φαραώ και μέχρι σήμερα δε φαίνεται να έχει αλλάξει. Οι περισσότεροι Αιγύπτιοι αντιλαμβάνονταν – τουλάχιστον μέχρι σήμερα – τη δημοκρατία ως εκλογική διαδικασία και μόνο.

Σε ό, τι αφορά στη νίκη των Αδελφών Μουσουλμάνων το 2012 η πλειοψηφία των ερωτούμενων είχαν μια κοινή απάντηση: οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι κέρδισαν στις εκλογές διότι δεν υπήρχε άλλη ουσιαστική αντιπολίτευση. Ο χρόνος προετοιμασίας για τις εκλογές ήταν λίγος, η επανάσταση δεν άφησε τα περιθώρια και το χρόνο για ουσιαστικές δράσεις και οργανώσεις πολιτικών φορέων, με αποτέλεσμα τις εκλογές να διεκδικούν από τη μία πολιτικοί σχηματισμοί που είχαν τις ρίζες τους στο προηγούμενο καθεστώς Μουμπάρακ και από την άλλη οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι.

Ο κόσμος λοιπόν, αποφάσισε να στηρίξει τους Αδελφούς Μουσουλμάνους, βασιζόμενοι σε κάποια δυνατά στοιχεία. Το κόμμα αυτό είχε μεγάλη ιστορία στη

¹¹⁴ Το ίδιο ισχύει παρεμπιπτόντως – και για την εισαγωγή κάποιου στο δικαστικό σώμα.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

χώρα. Επιπλέον, αποφάσισαν να «δοκιμάσουν» κι αυτούς, να τους δώσουν μια ευκαιρία, απογοητευμένοι από τη διαφθορά που υπήρχε μέχρι πρότινος στο πολιτικό σύστημα. Αισιοδοξούσαν ότι η νέα κυβέρνηση δεν θα ακολουθούσε τα χνάρια του παρελθόντος. Επιπλέον, θεώρησαν πως η νίκη των Αδελφών Μουσουλμάνων ήταν νίκη δική τους. Νίκη του ίδιου του λαού, που κατάφερε μετά από πολλούς αγώνες να βγάλει κυβέρνηση μέσω καθαρών εκλογών για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια.

Ιδιαίτερα, οι οπαδοί του κόμματος, αλλά και οι πιο πιστοί Αιγύπτιοι ήταν πολύ ικανοποιημένοι από το αποτέλεσμα. Αισιοδοξούσαν πως κάτι θα άλλαζε στη χώρα, ξεχνώντας ωστόσο, έναν βασικό στοιχείο: ότι η πολιτική δεν έχει θρησκεία. Οι πιο σκεπτικοί με το αποτέλεσμα δυσανασχέτησαν, μιλούν για αμφιλεγόμενες εκλογές ως προς το αποτέλεσμα και θεωρούν πως ο ρόλος των ξένων δυνάμεων και κυρίως της Αμερικής ήταν καθοριστικός. Ο πρόεδρος Μόρσι λένε, ήταν ένας εύκολος και συνεργάσιμος «συμπαίκτης» για τη Δύση.

Όσο για τους λόγους για τους οποίους απέτυχε ο Μόρσι, έχουμε κι εδώ κοινές απόψεις κι αντιλήψεις. Ο Μόρσι ισχυρίζονται, απέτυχε διότι δεν ήταν ικανός. Το κόμμα του είχε οργανωτικές ικανότητες, εφόσον προϋπήρχε και δρούσε στην Αίγυπτο για πολλές δεκαετίες, ωστόσο δεν είχε καμία εμπειρία στη διακυβέρνηση. Ήταν οργανωμένοι θεωρητικά, χωρίς υπόβαθρο και εμπειρία ουσιαστική. Επιπλέον, σύντομα κατάλαβε ο λαός πως κι αυτή η κυβέρνηση εξυπηρετούσε προσωπικά συμφέροντα με πρόσχημα το θρησκευτικό αίσθημα.

Ο ρόλος του Ισλάμ σε αυτό το σημείο υπήρξε καθοριστικός. Η Αίγυπτος μπορεί να είναι μια χώρα με κύριο θρήσκευμα το Ισλάμ, ωστόσο ανέκαθεν υπήρξε ένα κοσμικό κράτος, ανοιχτό και ανεκτικό στο διαφορετικό. Ο Μόρσι κι η κυβέρνησή του όμως, φάνηκε πως ήθελαν να το αλλάξουν αυτό: Προωθούσαν τη δημιουργία ενός ισλαμικού κράτους, που θα ακολουθούσε τους νόμους της Σαρίας και θα είχε ως αποτέλεσμα την οπισθοχώρηση της Αιγύπτου σε πολλούς τομείς. Όσο κι αν ο Μόρσι δεν ήταν ξεκάθαρος με τους στόχους που έθετε, ο λαός το αντιλαμβανόταν αυτό και δεν φάνηκε διατεθειμένος να περιμένει πολύ για να δει τις εξελίξεις.

Παράλληλα, την περίοδο διακυβέρνησης των Αδελφών Μουσουλμάνων δεν υπήρξε καμία αλλαγή, καμία καλύτερευση στην ποιότητα της ζωής των πολιτών. Όλα τα είδη πρώτης ανάγκης είχαν ακριβύνει πολύ και λέγεται πως τα οικονομικά στοιχεία της περιόδου ήταν «πειραγμένα». Υπάρχει δε και μια άποψη σύμφωνα με την οποία ο Μόρσι ήταν μόνο φαινομενικά ο πρόεδρος της χώρας, ενώ ουσιαστικά δεν εξουσίαζε εκείνος αλλά ανώτερα στελέχη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.

Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι ήθελαν να κυριαρχούν, δεν επιθυμούσαν να υπάρχει ορθή διακυβέρνηση. Και η κυριαρχία τους αυτή θα είχε ως θεμέλια βάση της το

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Ισλάμ. Ένας ακόμα λόγος που απέτυχε ο Μόρσι μας λένε, ήταν αυτή η αθεμελίωτη σιγουριά των αδελφών Μουσουλμάνων πως θα βρίσκονταν στην εξουσία για πάρα πολλά χρόνια. Αναλύοντας αυτό το στοιχείο παραπάνω, βρήκαμε ένα στοιχείο από τις απαντήσεις του κόσμου που θα μπορούσε εν μέρει να αποτελέσει τη λύση του γρίφου.

Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι σε πρώτη φάση υποστηρίζονταν από το στρατό. Κι ίσως γι αυτό ο Μόρσι κι οι οπαδοί του να διακατέχονταν από αυτό το αίσθημα σιγουριάς. Κάποιοι ερωτώμενοι που εργάζονται σε καίριες θέσεις σε υπουργεία της χώρας – μετά από πολλές ερωτήσεις για το κατά πόσο θα παραμείνουν ανώνυμοι – μας είπαν πως ο στρατός βρίσκονταν πάντα πίσω από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους.

Αντιλαμβάνονταν τα λάθη και τις παρεκτροπές της νέας κυβέρνησης χωρίς να αντιδρούν. Αυτό διότι, ήθελαν να αφήσουν το λαό να αντιληφθεί πως η εξουσία είναι ανίκανη κι όταν έφτανε η στιγμή να δράσει ο κόσμος θα χαιρόταν με την εξέλιξη, όπως κι έγινε. Ίσως να μην είναι τυχαίο το γεγονός πως οι υψηλοί ιερατικοί κύκλοι της χώρας γνώριζαν από την πρώτη στιγμή πως η κυβέρνηση Μόρσι δεν θα προλάβαινε να ολοκληρώσει δύο χρόνια διακυβέρνησης.

Φτάνουμε λοιπόν, στο πιο καίριο και αμφιλεγόμενο ερώτημα, το εάν δηλαδή έγινε ή όχι πραξικόπημα το καλοκαίρι του 2013 στην Αίγυπτο. Οι απαντήσεις εδώ ήταν χωρισμένες, 50-50 σε ναι και όχι. Η ουσία ωστόσο, η ανάλυση των πολιτών ήταν ακριβώς η ίδια. Για όσους ήταν πιο εξοικειωμένοι με την Δυτική κουλτούρα και παιδεία η απάντηση ήταν σαφώς ναι. Το ίδιο και για τους περισσότερους ξένους πολίτες που ζουν στην Αίγυπτο. Η κοινή θέση όλων είναι πως είτε αυτό που συνέβη το καλοκαίρι του 2013 λέγεται πραξικόπημα, είτε όχι ήταν σίγουρα αναγκαίο για τη χώρα, διότι αν παρέμεναν οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι στην εξουσία θα κατέστρεφαν σύντομα τη χώρα.

Σε ό, τι αφορά στην απάντηση του ναι δεν είναι πολλά αυτά που μπορούμε να αναλύσουμε. Ο κόσμος αντιλαμβάνεται πως μετά το μεγάλο κύμα αντιδράσεων κατά του Μόρσι, ο στρατός ανέλαβε δράση, θέτοντας τελεσίγραφο στον Αιγύπτιο πρόεδρο να παραιτηθεί εντός 24ώρου. Στη συνέχεια ο στρατός ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας, τα μέτρα καταστολής ενάντια σε όποιον διαδήλωνε υπέρ του Μόρσι ήταν έντονα και είχαν διάρκεια και υπήρξε για μεγάλο χρονικό διάστημα απαγόρευση της κυκλοφορίας.

Εκείνοι που διατείνονται πως αυτό που συνέβη στη χώρα δεν ήταν πραξικόπημα, είχαν μια πιο περίπλοκη θεώρηση. Θεωρούν πως ο Αιγυπτιακός λαός αντιλαμβανόμενος πως μετά από το πρώτο κύμα επανάστασης του 2011 δεν είδε τα αιτήματα και τις προσπάθειές του να δικαιώνονται. Έτσι λοιπόν, επαναστάτησαν για

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

δεύτερη φορά μέσα σε λίγα χρόνια, προσδοκώντας για δικαίωση και για να έχουν μια πιο ασφαλή ζωή στην Αίγυπτο. Αντιλήφθηκαν μας λένε, πως οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι ήρθαν στην εξουσία από ανάγκη κι όχι επειδή πραγματικά αυτό ήταν το γνήσιο αίτημα και θέλημα του λαού.

Συνεπώς, εφόσον αυτό δεν κάλυπτε τα ζητούμενά τους έπρεπε να ανατραπεί και ο στρατός ήταν η μόνη δύναμη της χώρας που θα μπορούσε να τους βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Όπως είδαμε άλλωστε, ο στρατός είναι παγιωμένη, σταθερή αξία και δύναμη για την Αίγυπτο και ο λαός της νιώθει περήφανος γι αυτόν. Δεν πρέπει να υπάρχει μάλιστα, Αιγυπτιακή οικογένεια που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να μην έχει κάποιο μέλος της στο στρατό.

Σίγουρα, τα όσα συνέβησαν στην Αίγυπτο το καλοκαίρι του 2013 δεν ήταν προδιαγεγραμμένα – τουλάχιστον όχι από την πλευρά του κόσμου, των διαδηλωτών. Ήταν αυθόρμητη κίνηση αγανάκτησης, υποστηρίζουν οι ερωτώμενοι. Γιατί πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν πως ανώτερα στελέχη του στρατού, η Κοπτική Εκκλησία, διάφορα κοινωνικά κινήματα και επιφανείς επιχειρηματίες της χώρας οργάνωσαν και στήριξαν οικονομικά το *πραξικόπημα*.

Πρόκειται για μια *αντεπανάσταση* που οργανώθηκε από εθνικούς, εσωτερικούς κύκλους και από τα πολύ υψηλά κλιμάκια της Αιγυπτιακής κοινωνίας. Δεν είναι μάλιστα τυχαίο, πως ήδη από τον Μάρτιο με Απρίλιο του 2013 είχε βγει ανακοίνωση σύμφωνα με την οποία στις 29 Ιουνίου ο Αιγυπτιακός λαός θα κάνει επανάσταση. Μαζεύτηκαν επίσης, πάνω από 29 εκατομμύρια υπογραφές για το εάν ο λαός θέλει τον Σίσι στη διακυβέρνηση της χώρας. Όλα είχαν λοιπόν, προετοιμαστεί από πριν. Μόνο η Μουσουλμανική Αδελφότητα καθόλου δεν έδινε σημασία στα γεγονότα.

Ακόμα κι αν έγινε πραξικόπημα λοιπόν, υποστηρίζουν οι Αιγύπτιοι, έγινε με εντολή λαού. Δεν υπήρξε καμία εξωτερική παρέμβαση, παρά μόνο η συναίνεση από την πλευρά της Σαουδικής Αραβίας και των Αραβικών Εμιράτων. Τα γεγονότα αυτά ήταν η συνέχεια της 25^{ης} Ιανουαρίου σε εθνικό επίπεδο. Πρόκειται για μια *εθνική επανάσταση* της οποίας η ανταπόκριση ήταν τεράστια. Ο κόσμος που βγήκε να διαδηλώσει αυτή τη φορά ήταν δεκαπλάσιος, μέχρι και τα χωριά ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα.

Όπως κι αν αποκαλέσει κανείς τα γεγονότα του 2013, για τους Αιγύπτιους η δεύτερη αυτή φάση ήταν ακόμα πιο αυθόρμητη και σίγουρα πιο επιθυμητή. Για όσους δεν αποδέχονται τον όρο *πραξικόπημα*, θα μπορούσαμε να πούμε πως αρνούνται να αποδεχτούν ότι εντέλει αυτό ήταν το αποτέλεσμα του αγώνα τους. Βλέπουν πιο ρομαντικά τα όσα έγιναν στη χώρα και ιδιαίτερα για όσους βρίσκονταν στην καρδιά του αγώνα και των γεγονότων αυτό είναι εν μέρει λογικά, τουλάχιστον κατανοητό.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Η *αντεπανάσταση* λοιπόν, έγινε, ολοκληρώθηκε και το αποτέλεσμα της ήταν να οδηγηθεί η χώρα σε εκλογές πολύ αργότερα και να έχει για νέο της πρόεδρο τον Φατάχ Αλ Σίσι. Για την πλειοψηφία των ερωτώμενων, ο νέος πρόεδρος είναι ο καταλληλότερος αυτή τη στιγμή για τη διακυβέρνηση της χώρας. Ο Σίσι λένε έχει κάνει στο μικρό διάστημα που βρίσκεται στην εξουσία πολλά καλά για την Αίγυπτο. Αφουγκράζεται το λαϊκό αίσθημα και ξέρει να μιλάει και να κερδίζει την κοινή γνώμη.

Παρ' όλα αυτά, όσοι ήταν μεγαλύτεροι ηλικιακά, αλλά και όσοι εργάζονταν για το Αιγυπτιακό κράτος είχαν κάποιες επιφυλάξεις ως προς την αυθεντικότητα του προέδρου. Υπήρξε η άποψη πως ο Σίσι έχει κάνει κάποια καλά για τη χώρα, όμως περιμένουμε τα χειρότερα από αυτόν. Κι αυτό διότι, δεν είναι ξεκάθαρος ως προς τους στόχους της κυβέρνησής του και ως προς τις θέσεις του.

Επιπλέον, η εξουσία του στρατού το προηγούμενο διάστημα δεν άφηνε περιθώρια για να κάνει λόγο κανείς για δημοκρατική μετάβαση ή για σεβασμό στις ελευθερίες. Μερικές από τις δράσεις που κατακρίθηκαν από τους πολίτες ήταν η απαγόρευση της κυκλοφορίας, η βίαιη καταστολή οποιονδήποτε διαδηλώσεων, η καταστολή των αντιπολιτευτικών φωνών, οι χιλιάδες φυλακίσεις και ο νόμος για ενοχοποίηση και διάλυση των περισσότερων ενώσεων και φοιτητικών συλλόγων. Οι ακόμα πιο σκεπτικοί μιλούσαν για ανικανότητα του Σίσι. Δεν υπάρχει λένε ουσιαστική διακυβέρνηση και η εξουσία του στρατού ακόμα και μετά τις εκλογές είναι πολύ μεγάλη. Ωστόσο η άποψη αυτή ανήκε σε μεμονωμένα άτομα.

Σίγουρα όμως, ο χρόνος θα δείξει την καταλληλότητα του προέδρου. Ο κόσμος δεν ξεχνάει πως πάλεψε για τη δημοκρατική μετάβαση της χώρας του. Στήριξε τον Σίσι, γνωρίζοντας ότι προέρχεται από το στρατό. Άλλοι το έκαναν γιατί το θεώρησαν μονόδρομο κι άλλοι με σκεπτικισμό και αναμένοντας να κρίνουν εκ του αποτελέσματος. Μετά από δύο επαναστάσεις, η μία πολύ κοντά στην άλλη, ο κόσμος φαίνεται να μην καθησυχάζει. Βρίσκεται πάντα σε ετοιμότητα κι αυτό φαίνεται πως το έχει κατανοήσει ο νέος πρόεδρος.

Συγκεκριμένος στόχος μάλλον δεν υπήρχε από την αρχή της επανάστασης. Επαναστατικές δράσεις λάμβαναν χώρα στην Αίγυπτο ήδη μια δεκαετία πριν με αιτήματα οικονομικά και κοινωνικά. Αφορούσαν περισσότερο τις άσχημες οικονομικές συνθήκες διαβίωσης, την ανεργία κλπ. Η επανάσταση του 2011 ήταν περισσότερο θα λέγαμε ένας αυθόρμητος ξεσηκωμός που μέχρι να οργανωθεί άργησε. Δεν φαίνεται να είχε συγκεκριμένα αιτήματα κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα εξ' αρχής πέρα από την ανάγκη για την πτώση του καθεστώτος Μουμπάρακ. Ακολούθησε σε πρώτη φάση την Τυνησία, χωρίς να έχει προσωπικό χαρακτήρα. Γρήγορα βέβαια, αυτό εξελίχθηκε και τα αιτήματα της 25^{ης} Ιανουαρίου ήταν *ψωμί – ελευθερία – κοινωνική δικαιοσύνη*.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

Είναι βέβαια, αμφιλεγόμενο κατά πόσο πέτυχε τους στόχους της αυτούς η επανάσταση. Μάλλον μερικώς μόνο έγιναν κάποιες αλλαγές, κάποιες μεμονωμένες δράσεις κι αυτές από την πλευρά της νέας κυβέρνησης Σίσι, στοχεύοντας περισσότερο στο άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας. Οι πιο αισιόδοξοι θεωρούν πως τα αποτελέσματα αυτού του αγώνα είναι εν εξελίξει. Χρειάζεται χρόνος υποστηρίζουν, για να μπουν τα θεμέλια για κάτι νέο, που θα βοηθήσει τη χώρα να ορθοποδήσει και να κάνει βήματα εξέλιξης σε όλους τους τομείς. Όλοι ανεξαιρέτως οι ερωτώμενοι ωστόσο, αισιοδοξούν για το μέλλον της Αιγύπτου γενικότερα, αλλά και για το μέλλον στην ποιότητα της διαβίωσής τους.

Κλείνοντας, ρωτήσαμε τον κόσμο με ποιον τρόπο αντιλαμβάνεται ένας Αιγύπτιος τη Δύση κι αν μπορούν να διακρίνουν διαφορές ανάμεσα σε Ευρώπη και Αμερική. Από τις απαντήσεις που λάβαμε – ή που δεν λάβαμε (δεν ξέρω, δεν έχω γνώμη κλπ) κατανοούμε πως η εν λόγω ερώτηση ή τους φάνηκε σε άλλο κλίμα από όσα συζητούσαμε μέχρι τώρα ή τους έφερε σε δύσκολη θέση. Γενικότερα οι Αιγύπτιοι όντας ένας υπερήφανος λαός και με βάση την ιστορία τους και όσα έγιναν επί Νάσσερ, δυσανασχετούν με οτιδήποτε ξένο. Δεν διακρίνουν ιδιαίτερες διαφορές σε Ευρώπη και Αμερική και οι περισσότεροι δεν γνωρίζουν καμία από τις δράσεις που γίνονται διακρατικά με τη χώρα τους και άλλες χώρες της Δύσης – όπως η Ευρωμεσογειακή συνεργασία, η οικονομική ενίσχυση από το ΔΝΤ και την Αμερική και άλλα.

Για μια μεγάλη πλειοψηφία του Αιγυπτιακού λαού η Δύση είναι ο εκμεταλλευτής, ο δυνάστης, ο αποικιοκράτης που επιθυμεί να κερδίσει από τη χώρα τους. Για κάποιους άλλους η Δύση είναι η πηγή των νέων τεχνολογιών και της επιστήμης, που όμως αν οι Αιγύπτιοι δεν την αντιμετωπίσουν κριτικά θα τους διαφθείρει. Τέλος, με μια πιο γενική θεώρηση και συνδέοντας όλες τις παραπάνω ερωτήσεις, υπήρξαν και κάποιοι που μας είπαν πως μετά από όλα όσα πέρασε η Αίγυπτος τα τελευταία χρόνια είναι πλέον σε θέση να αναγνωρίζει τους εχθρούς και τους φίλους της στη Δύση.

Αναμφισβήτητα η χώρα βρίσκεται τα τελευταία τέσσερα χρόνια σε μια φάση εσωτερικών ζυμώσεων και ανακατατάξεων. Το βλέμμα όλων των ειδικών που ασχολούνται με τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή θα βρίσκεται εκεί για πολλά ακόμα χρόνια. Οι αλλαγές είναι πολλές, εξωτερικές αναδιαμορφώνοντας τη χώρα και τις δομές της, αλλά και εσωτερικές. Κι αυτές, οι εσωτερικές είναι οι πιο σημαντικές. Έχουν να κάνουν με τη συνείδηση του κόσμου από εδώ και πέρα. Με τον τρόπο που αντιλαμβάνεται την έννοια του πολίτη, την έννοια της δημοκρατίας, την έννοια των ελευθεριών. Σίγουρα η παθητικότητα που υπήρχε για πολλά χρόνια στη χώρα ανήκει πλέον στο παρελθόν. Μένει να παρατηρούμε τις εξελίξεις από εδώ και πέρα λοιπόν.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ:

Στο παρόν πόνημα επιχειρήσαμε να παρουσιάσουμε την εξελικτική πορεία της Αιγύπτου από το 2011 μέχρι σήμερα. Είδαμε πως αντέδρασε στην *Αραβική Άνοιξη* και στο γενικότερο επαναστατικό κλίμα του 2011 που παρέσυρε ολόκληρο σχεδόν, τον Αραβικό κόσμο. Προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους ο Αιγυπτιακός λαός μετά από αυτό το δημοκρατικό ξέσπασμα, εξέλεξε τελικά μια Ισλαμική κυβέρνηση στην πρώτη ελεύθερη εκλογική διαδικασία έπειτα από πολλές δεκαετίες.

Επιπλέον, προσεγγίσαμε τις σχέσεις της Δύσης με την Αίγυπτο μέσα από Διεθνείς Οργανισμούς και δράσεις που στόχευαν στη δημιουργία ουσιαστικότερων δεσμών και σχέσεων μεταξύ Ευρώπης και Νοτιανατολικής Μεσογείου. Έπειτα αναλύσαμε το προφίλ των δύο πρόσφατων πολιτικών ηγετών της Αιγύπτου μετά την *Αραβική Άνοιξη* και μέσα από αυτό κατανοήσαμε πως η βαθύτερη αιτία των συγκρούσεων στην Αίγυπτο είναι η σύγκρουση του κοσμικού στοιχείου με το Ισλάμ. Και λόγω αυτής της σύγκρουσης παρατηρείται το φαινόμενο της ακραίας βίας και καταστολής από τον εκάστοτε πολιτικό φορέα που βρίσκεται στην εξουσία.

Αναλύοντας τα παραπάνω δεδομένα σε βάθος μπορούμε να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα τόσο για την Αίγυπτο, όσο και για το σύνολο του φαινομένου *Αραβική Άνοιξη*. Ίσως τελικά, το μεγαλύτερο πρόβλημα για τις χώρες της Νοτιανατολικής Μεσογείου να μην είναι ούτε το αποικιοκρατικό παρελθόν τους, ούτε η επέμβαση και η «βοήθεια» των ξένων δυνάμεων. Εξάλλου, ο αραβικός κόσμος έχει αποδείξει παλαιότερα τη δύναμη και την ισχύ του, αλλά και τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα του, με την Αίγυπτο να αποτελεί πάντα το φωτεινότερο παράδειγμα.

Το μεγαλύτερο και ουσιαστικότερο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει η Αίγυπτος είναι η ίδια η κουλτούρα της σήμερα. Ο σημερινός πολιτισμός των Αιγύπτων είναι που τους κρατάει δέσμους σε αγκυλώσεις και φαντάσματα του παρελθόντος. Ήταν ευκολότερο να διατείνονται πως άλλοι είναι υπαίτιοι για τη σημερινή οικονομική κατάσταση της χώρας, για το πολιτικό σύστημα και τη διαφθορά που κυριαρχεί στους περισσότερους τομείς της χώρας.

Ο Αραβικός κόσμος πλήττεται σήμερα αφενός από το είδος του Ισλάμ που τρέφει και προωθεί στη Συρία η Σαουδική Αραβία και εν μέρει από το κίνημα των Αδελφών Μουσουλμάνων. Αφετέρου από το άκρως δυσλειτουργικό εκπαιδευτικό σύστημα που διαγωνίζει τις «ελαττωματικές διαδικασίες σκέψης, τις πνευματικές στρεβλώσεις και τις αρνητικές αυταπάτες που αποφέρουν ενδημική στασιμότητα σε

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

όλους τους τομείς». ¹¹⁵ Το ζήτημα του Ισλάμ είναι πολύ δύσκολο να το αναλύσουμε εκ βαθέων. Είναι πολύ περίπλοκο και δεν είμαστε οι ειδικοί για να αναζητήσουμε τους λόγους που παραμένει τόσους αιώνες σε στασιμότητα και δημιουργεί τόσα φονταμεταλιστικά παρακλάδια στους κόλπους του.

Σε ό, τι αφορά όμως, στο ζήτημα της εκπαίδευσης, μπορούμε να πούμε πως χρίζει άμεσης βοήθειας και ουσιαστικών μεταρρυθμίσεων τόσο στην Αίγυπτο, όσο και στις υπόλοιπες χώρες της Νοτίου Μεσογείου. Λόγω των δύσκολων συνθηκών ζωής και του υπερ-πληθυσμού στην Αίγυπτο ήταν δύσκολο για την οποιαδήποτε κυβέρνηση να αφεθεί εξ' ολοκλήρου στην αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας. Αυτό σε συνδυασμό με το ότι η κοινωνία τα Αιγύπτου είναι συνήθως επαναπαυμένη στη «μοίρα» της, έφερε τραγικά αποτελέσματα και την ανάγκη του κόσμου για ένα πνευματικό καταφύγιο.

Αυτό το χάσμα και την εσωτερική ανάγκη του λαού λοιπόν, ήρθε να καλύψει το Ισλάμ. Σε μια συγκυρία τα χαρακτηριστικά της οποίας ήταν για πολλές δεκαετίες η ανέχεια, οι κοινωνικές ελλείψεις και οι δικτατορικές κυβερνήσεις, ήταν λογικό να υπάρξει αντίδραση σε οτιδήποτε πιο δημοκρατικό και ιδίως όταν αυτό κατέφθανε από τη Δύση. Οι πολιτικές και κοινωνικές ανακατατάξεις του 20^{ου} αιώνα στην Αίγυπτο, οδήγησαν στη λαϊκή οργή και τον κοινωνικό αποπροσανατολισμό που ήρθε να καλύψει το Ισλάμ, προσπαθώντας να κερδίσει το λαό και να μιλήσει στις καρδιές του.

Το Ισλάμ υπήρχε παντού. Κυριαρχούσε δε, και εξακολουθεί να κυριαρχεί στο εκπαιδευτικό σύστημα. Πολλά σχολεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα και Πανεπιστήμια χρηματοδοτούνται και προωθούνται από ισλαμικές ομάδες και οργανώσεις όπως οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι. Για να αλλάξει όμως, η κατάσταση στη χώρα και να επέλθει ο πολυπόθητος εκσυγχρονισμός και ο εκδημοκρατισμός στη χώρα, η παιδεία και η εκπαίδευση είναι καθοριστικής σημασίας. Πρέπει να προωθηθεί από το κράτος έναν σύστημα εκπαίδευσης πιο φιλελεύθερο και ανοιχτό σε νέες ιδέες και αντιλήψεις, το οποίο θα βοηθάει τους μαθητές από μικρή ηλικία να αναπτύξουν την κριτική σκέψη τους και τις διανοητικές ικανότητές τους.

Από την άλλη πλευρά, οι αντιθέσεις, τα χάσματα και κυρίως οι ανισότητες με βάση κοινωνικά και πολιτισμικά κριτήρια καθιστούν αναγκαίο τον πολιτισμικό διάλογο και την επαναπροσέγγιση των Τρίτων Μεσογειακών Χωρών. Ο διαθρησκευτικός

¹¹⁵ Jonathan W. Pidluzny, (29/10/2015), *Why the Arab Spring failed: The cultural roots of the Arab Predicament, A review essay of Tarek Heggy's Arab Cocoon and the Arab Mind Bound*, Rubin Centre, Research in International Affairs, στο http://www.rubincenter.org/2015/10/why-the-arab-spring-failed-the-cultural-roots-of-the-arab-predicament-a-review-essay-of-tarek-heggys-the-arab-cocoon-and-the-arab-mind-bound/?utm_source=activetrail&utm_medium=email&utm_campaign=MJ%20v19n2%20%28Summer%202015%29

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

διάλογος και η ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών στις χώρες αυτές πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για τις χώρες της Δύσης και κυρίως της γειτονικής Ευρώπης εάν επιθυμούν να συνεχίσουν να αποτελούν ουσιαστικό εταίρο για τις χώρες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Η ενδυνάμωση των σχέσεων με τις γειτονικές χώρες, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ευημερία μέσω της εξάλειψης της φτώχειας και την αντιμετώπιση των προβλημάτων του δημογραφικού ζητήματος είναι αναγκαία. Ο διαπολιτισμικός διάλογος και η πολιτισμική διάσταση και προσέγγιση ήταν ανέκαθεν ένα ζήτημα που ενδιέφερε τη Δύση στη σχέση της με την Αίγυπτο και τον ευρύτερο αραβικό κόσμο. Στοχεύοντας στη δημιουργία κλίματος ειρήνης τόσο η Ευρώπη όσο και η Αμερική πρέπει να είναι ανοικτές σε ανοικτή συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, με οργανωμένες ΜΚΟ, ανεκτική σε ζητήματα πολιτισμικών και θρησκευτικών διαφορών και επίσης οφείλει να ενισχύει τους δημοκρατικούς θεσμούς της περιοχής.

Οι εξελίξεις στην Αίγυπτο θα είναι γρήγορες και πολλαπλές για αρκετά ακόμα χρόνια. Φαίνεται πως η χώρα έχει χαράξει την πορεία της προς τον εκδημοκρατισμό ή έστω προς την εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, βρισκόμενη όμως πάντα σε επαγρύπνηση. Μένει μόνο να παρακολουθούμε τις εξελίξεις σε μια μεριά του πλανήτη που δεν ησυχάζει ποτέ. Και μένει να τα παρατηρούμε όλα αυτά από τη σκοπιά την Ευρωπαϊκή. Είναι ωστόσο, αμφίβολο κατά πόσο αντικειμενικοί θα μπορούμε να είμαστε από εδώ και πέρα με αυτή την τεράστια Συριακή κρίση που πλήττει τόσο τον Αραβικό κόσμο, όσο και την Ευρώπη.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1. Τι σημαίνει η *Αραβική Άνοιξη* για εσάς;
2. Τι σημαίνει η νίκη των Αδελφών Μουσουλμάνων στις εκλογές του 2012;
3. Ποιες μεταρρυθμίσεις έπρεπε και πρέπει να γίνουν στη χώρα;
4. Γιατί ο Μόρσι απέτυχε;
5. Έγινε ή όχι πραξικόπημα το καλοκαίρι του 2013;
6. Είναι ο Σίσι κατάλληλος πρόεδρος για τη χώρα;
7. Ποιος είναι ο ρόλος του στρατού στη συνείδηση των πολιτών;
8. Τελικά, η *επανάσταση* πέτυχε τους στόχους της;
9. Πώς φαντάζεστε το μέλλον για τη χώρα σας; (αισιόδοξα ή απαισιόδοξα σενάρια)
10. Πώς αντιλαμβάνεται ένας Αιγύπτιος τη Δύση; Διακρίνετε διάφορες ανάμεσα στην Ευρώπη και στην Αμερική;

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΑ

- Γιαννακόπουλος, Β. (2012), *Αραβική Άνοιξη, Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*, Λύχνος Printhouse, σελ. 313
- Λάβδας, Κ.Α. (2012), *Αμερική: Πολιτική Ανάπτυξη, Δημοκρατία και Εξωστρέφεια στις ΗΠΑ*, εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ
- Βασίλης Μούτσογλου, (Αθήνα 2014), *Η Αραβική Ανατροπή – Η ανοιξιάτικη καταιγίδα του Αραβικού Κόσμου*, εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ
- Ξενάκης, Δ. (2009), *Στη Σκιά της Βαρκελώνης: Η «Ένωση για τη Μεσόγειο» και οι προοπτικές περιφερειακής οργάνωσης*, Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης, εκδ. ΣΙΔΕΡΗΣ
- Παπασωτηρίου, Χ (2003), *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945 – 2002*, εκδ. ΠΟΙΟΤΗΤΑ
- Παρίσης Ι. (2013), *Η Καθ' ημάς Θάλασσα – Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, εκδ. ΛΙΒΑΝΗ
- Θ. Χίου – Μανιατοπούλου, (Αθήνα 2005 |) *Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία, 10 χρόνια μετά*, εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ
- Patrick Cockburn, (Νοέμβριος 2014), *Η επιστροφή των Τζιχαντιστών, Το Ισλαμικό Κράτος και η Νέα εξέγερση των Σουνιτών*, εκδ. Μεταίχμιο
- Robert Jackson – Georg Sorensen (Ιανουάριος 2006), *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων – Η Σύγχρονη Συζήτηση*, εκδ. GUTENBERG
- Β. Κεφαλά (5-6/2013), *Η Αίγυπτος στα πρόθυρα του εμφυλίου», ΚΕ.Μ.ΜΕ.Π., στο http://www.kemmep.gr/images/Author_PDF/05-06.2013/%CE%97%CE%91%CE%AF%CE%B3%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CF%82%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B8%CF%85%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%B5%CE%BC%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf*
- Βιβή Κεφαλά (9-10/2013), *Το αβέβαιο μέλλον της Αιγύπτου*, στο <http://www.kemmep.gr/index.php/2013-03-22-14-04-10/2013-07-20-09-23-16/77-2014-01-08-17-09-42/09-10-2013/60-2014-01-08-16-36-18>
- Γιάννης Αλμπάνης (5/9/2013), *Αίγυπτος: Αιματηρή καταστολή της Μουσουλμανικής Αδελφότητας* στο <http://www.yannisalmpanis.gr/2013/09/>, ανάκτηση 28/11/2014
- Ευάγγελος Διαμαντόπουλος, (27/10/2015) , *The MENA Foreign Policy of Egypt under Sisi*, στο ΚΕ.Μ.Μ.Ι.Σ. http://cemmis.edu.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=586:

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

[the-mena-foreign-policy-of-egypt-under-sisi&catid=43:middle-east-flashpoints&lang=en&acm=3106_192](#)

- Θεοδωράκη, Ζ., *The Crisis in Syria: Washington's Options in the "Long Winter of Arab Discontent"*, στο www.cemmis.edu.gr
- Κ. Τζαβάρα (3/2/2013), *Αίγυπτος: Η άνοιξη της εξέγερσης θα ανοίξει τις πόρτες του ΔΝΤ*», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στο <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=340926> ,ανάκτηση 7/5/2014
- Μ. Τσουρδιού, (1-2/2013), *Οι οικονομικές επιπτώσεις των εξεγέρσεων στην Αίγυπτο και την Τυνησία*», ΚΕ.Μ.ΜΕ.Π. στο http://kemnep.gr/images/Author_PDF/%CE%9F%CE%B9%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%80%CF%84%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%CF%84%CF%89%CE%BD%CE%B5%CE%BE%CE%B5%CE%B3%CE%AD%CF%81%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%91%CE%AF%CE%B3%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%A4%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%AF%CE%B1.pdf ,ανάκτηση 2/10/2014
- Μ. Μακρυγιάννης, *«Η αντίδραση της ΕΕ στην Αραβική Άνοιξη: δύο χρόνια μετά, οι προκλήσεις παραμένουν (και μεγαλώνουν)»*., στο www.ifognomonpolitics.blogspot.gr/2013/04/blog-post_187.html#.U2.Z2qLiu_l
- Πάνος Κουργιώτης, (18/10/2014), *In the name of 25 January revolution: Sisi's Neoliberal "War on Terror" and the Muslim Brotherhood's Ideological Transformations*, στο <http://www.chronosmag.eu/index.php/p-kourgiotis-in-the-name-of-25-january-revolution-sisis-neoliberal-war-on-terror-and-the-muslim-brotherhoods-ideological-transfo.html> , ανάκτηση 29/12/2014
- Σωτήρης Ρούσσο, (1/2/2013) *«Οι εκλογές στο Ισραήλ: εσωστρέφεια «εντός των τειχών»*», στο www.cemmis.edu.gr ,ανάκτηση 17/9/2014
- Alvaro Vasconcelos, (Μάιος 2014), *The EU and Egypt: Repeating Past Mistakes?*, στο http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Vasconcelos%20Egypt%20May%202014%20-%20Formatted_0.pdf , ανάκτηση 29/8/2015
- Ariel Ben Solomon, (21/7/2014), *Did Egypt's Sisi really want a cease fire in Gaza?* , στο <http://www.jpost.com/Middle-East/Did-Egypt-Sisi-really-want-a-cease-fire-in-Gaza-363102>
- DERRICK, (31/08/2015), *Eni in Mega Gas Discovery at Zohr Prospect Off Egypt*, στο <http://www.1derrick.com/eni-in-mega-gas-discovery-at-zohr-prospect-off-egypt/16765/>

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

- Dina El Khawaga, *A new authoritarian regime in Egypt? Controlling power and eliminating dissent*, Arab Reform Initiative, 11/2014, στο http://www.arab-reform.net/sites/default/files/14_11_A-new-authoritarian-regime-in-Egypt_0.pdf
- Dina El Khawaga (2/2015) , *Understanding Egypt's search for stability*, Arab Reform Initiative, στο <http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Understanding%20Egypt%E2%80%99s%20search%20for%20stability.pdf> , ανάκτηση 22/4/2015
- Dominique Moïse, (24/8/2013), *Και όμως, το Ισραήλ βγαίνει νικητής από την Αραβική Άνοιξη*, στο www.tovima.gr/opinions/article/?aid=527190 ,ανάκτηση 9/11/2014
- Ewan Stein, *Revolutionary Egypt: Promises and Perils*, (Ιούνιος 2014) στο http://eprints.lse.ac.uk/43461/1/After%20the%20Arab%20Spring_revolutionary%20Egypt%28Isero%29.pdf ανάκτηση 21/1/2015
- Friedman G. (12/2012), *Egypt and the Strategic Balance*, Stratford, στο <https://www.stratfor.com/weekly/egypt-and-strategic-balance> ,ανάκτηση 19/6/2015
- F. William Engdahl, *“Israel’s Levant Basin – a new geopolitical curse?”*, στο <http://www.voltairenet.org/article172827.html>
- Hamza Hamouchene, (1/3/2015), *Desertec: the renewable energy grab?*, New Internationalist Magazine, στο www.newint.org/features/2015/03/01/desertec-long/
- Herb Keinson, (18/7/2014), *Erdogan slams Egypt’s Sisi as “tyran” over Cairo policy toward Hamas*, στο <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Amid-protests-and-Erdogans-toxic-rhetoric-Israel-brings-home-families-of-diplomats-in-Turkey-363361> ανάκτηση 20/9/2014
- Justin Jalil, (4/4/2015), *The Times of Israel: Egypt hopes Iran deal will bring stability to Mideast*, στο <http://www.timesofisrael.com/egypt-hopes-iran-deal-will-bring-stability-to-mideast/> ανάκτηση 10/5/2015
- Kevin Conolly *Morsi trial is latest chapter in Egypt's power struggle*, στο <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24804211>
- Loretta Napoleoni, (New York, 2014), *Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας – Το Ισλαμικό Κράτος και οι Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή*, μτφ Σώτη Τριανταφύλλου, εκδ. ΠΑΤΑΚΗ
- M. Khan, (29/03/2012), *Egypt’s Broken Economy*, The Daily News Egypt, στο <http://www.dailynewsegypt.com/2012/03/29/egypts-broken-economy/> , ανάκτηση 2/10/2014

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

- Michele Dunne,(5/2014), *US Policy Struggles with an Egypt in Turmoil*, στο Arab Reform Initiative, http://www.arab-reform.net/sites/default/files/Dunne%20Egypt%20May%202014%20-%20Formatted_0.pdf
- Mohamed Sabry, (12/07/2014), Al Monitor, *Egypt's Sisi Launches Brutal Austerity Plan*, στο <http://zcomm.org/znetarticle/egypts-sisi-launches-brutal-austerity-plan/> ,(ανάκτηση 06/08/2014)
- Nerguizian, Aram, “*Instability in Syria: Assessing the Risks of Military Intervention*”, Centre for Strategic and International Studies <http://csis.org/publication/instability-syria>
- Rami Galal, (21/10/2014), *Are relations between Iran, Egypt warming?*, στο <http://www.al-monitor.com/pulse/ru/contents/articles/originals/2014/10/iran-egypt-rapprochement-islamic-state-common-enemy.html#> ανάκτηση 15/12/2014
- Richard Youngs, *From Transformation to Mediation: The Arab Spring Reframed* (March 2014) στο http://carnegieendowment.org/files/arab_spring_reframed.pdf (ανάκτηση Ιούλιος 2014)
- Robert Hardy (11/7/2013), *Democracy or disorder? The four lessons of the Arab Spring*, στο <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-23266790> , ανάκτηση 19/2/2014
- Ryan Mauro, (21/1/2014), *The Clarion Project: Egypt's Sisi Boldly Calls For Islamic Reformation*, στο <http://www.clarionproject.org/analysis/egypts-el-sisi-boldly-calls-islamic-reformation#> ανάκτηση 17/2/2014
- Scott Shane, (29/7/2012), “*As Islamists Gain Influence, Washington Reassesses Who Its Friends Are*”, στο <http://www.nytimes.com/2012/07/10/world/middleeast/fast-changing-arab-world-is-upending-us-assumptions.html>
- Smadar Perry, (14/7/2014), *Al – Sisi is in no rush to broker ceasefire*, στο <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4543088,00.html> , ανάκτηση 20/9/2014
- Yolande Knell (24 Ιουνίου 2012). «*Egypt president: Muslim Brotherhood's Mohammed Mursi*» στο <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18371427>
- Yuri Zhukov, (23/09/2015), *Egypt's Gift From God: What the Discovery of Offshore Gas Means for Cairo*, στο www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2015-09-23/egypts-gift-god

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΟΥΜΠΑΡΑΚ: Η ΧΩΡΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ;

ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Έκθεση του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, *ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΜΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ*, στο www.sciencestage.com/uploads/text/qJw4oDes3VxlawbwdLgA.pdf
- Joint Communication, *A Partnership For Democracy and Shared Prosperity with the Southern Mediterranean*, στο http://eeas.europa.eu/euromed/docs/com2011_200_en.pdf
- <http://www.youtube.com/watch?v=rSqsIwEBaA8>
- ΚΕΜΜΙΣ, «Το Αιγυπτιακό πραξικόπημα: ανάλυση», http://www.cemmis.edu.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=478%3Ato-aiguptiako-praksikopima-analusi&catid=37%3Aepikairi-analusi&Itemid=66&lang=el
- Επίδειξη δύναμης από τον πρόεδρο Μόρσι, ΕΘΝΟΣ «Ε», στο <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=63698234>
- *What's become of Egypt's Morsi?* στο <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24772806>
- BBC NEWS, (16th May 2014), *Egypt: Abdul Fattah al-Sisi profile*, στο www.bbc.com/news/world-middle-east-19256730 ανάκτηση 2/2015
- BBC NEWS (23/2/2015), *Alaa Abdel Fattah: Egypt jails activist-blogger for five years*, στο <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-31583404>
- World Bulletin (15/7/2014), *Egypt added to Obama's Africa Summit list*, στο www.worldbulletin.net/haber/140689/egypt-added-to-obamas-africa-summit-list ,ανάκτηση 9/3/2015
- Daily News, (7/9/2015) *Egypt: Economic reforms will continue to build on achievements: President Al-Sisi to Daily News Egypt*, στο <https://www.dailynewsegypt.com/2015/09/07/egypt-economic-reforms-will-continue-to-build-on-achievements-president-al-sisi-to-daily-news-egypt> ,(ανάκτηση 7/9/2015)
- «Το διπλωματικό παρασκήνιο στις σχέσεις ΗΠΑ – Ιράν μετά την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ», στο <http://gr.euronews.com/2013/10/15/iran-nuclear-talks/>
- «Η συμφωνία ΗΠΑ – ΙΡΑΝ απειλεί την ηγεμονία του Ισραήλ στη Μέση Ανατολή», στο <http://www.antinews.gr/2013/12/06/237418>
- Ράπτης, Κ. εφημερίδα «Κεφάλαιο» 13 Ιουλίου 2013